

26 april

Debatter m. m.

Fredagen den 26 april

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Nilsson i Bästekille ang. hjälp till enskilda väghållare i södra Skåne med anledning av den svåra snöintern.....	3
herr Hyltander ang. retroaktiv utbetalning av folkpension i vissa fall.....	5
Utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde:	
Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar.....	7
Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar.....	9
Arbetsförmedlingen: Avlöningar.....	14
Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder.....	16
Omskolning m. m.....	46
Statspolisorganisationen: Gottgörelse till polisdistrikten.....	47
Vissa kostnader för civilförsvarsutbildning m. m.....	49
Stat för försvarets fastighetsfond.....	50
Anslag till studiesociala ändamål m. m.:	
Studiebidrag och stipendier.....	54
Brevskolestipendier.....	59
Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter	60
Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti.....	64
Anslag till högre utbildning och forskning:	
Uppsala universitet: Avlöningar.....	65
Lunds universitet: Avlöningar.....	74
Göteborgs universitet: Avlöningar.....	76
Stockholms universitet: Avlöningar.....	76
Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar.....	85
Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Omkostnader.....	91
Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg.....	91

	Sid.
Anslag till bidrag till viss busstrafik m. m.	94
Anslag för en dyrortsundersökning m. m.	95
Successiv avveckling av pantlånerörelsen.	102
Utredning rörande verkskyddets finansiering.	103
Interpellationer av:	
herr Jönsson i Ingemarsgården ang. pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen.	105
fröken Karlsson ang. principerna för intagning till laborantkurser i Göteborg, m. m.	105
herr Wiklund ang. ytterligare åtgärder av nykterhetspolitisk natur	106

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 26 april

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, rörande utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde.	7
— nr 56, ang. stat för försvarets fastighetsfond.	50
— nr 57, ang. vissa anslag till hemvärnet och vissa frivilliga försvarsorganisationer m. m.	54
— nr 58, ang. fortsatt bemyndigande att meddela statliga exportkreditgarantier.	54
— nr 59, rörande utgifterna å kapitalbudgeten inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.	54
— nr 60, ang. anslag till studiesociala ändamål m. m.	54
— nr 61, om anslag till högre utbildning och forskning.	65
— nr 62, ang. anslag till bidrag till viss busstrafik m. m.	94
— nr 63, ang. anslag till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.	95
— nr 64, ang. upplåtelse av mark för ett internationellt studenthem, m. m.	95
— nr 65, ang. anslag för en dyrortsundersökning m. m.	95
— nr 66, ang. anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.	102
— nr 67, ang. fortsatt drift av skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea, m. m.	102
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. ändring av viss bestämmelse om Svenska skeppshypotekskassans verksamhet, m. m.	102
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 41, om successiv avveckling av pantlånerörelsen.	102
— nr 46, om utredning rörande verkskyddets finansiering.	103
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. försäljning av viss kronan tillhörig mark.	104
— nr 12, ang. allmän beredskapsstat (jordbruksärenden).	104
— nr 13, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (jordbruksärenden)	105

Fredagen den 26 april

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollen för den 19 innevarande april.

§ 2

Föredrogs en från herr Bengtsson i Halmstad, som den 18 maj 1962 valdes till suppleant i riksbanken för herr K. E. Ahlkvist för valperioden 1962—1965, inkommen skrivelse, vari denne av sagt sig uppdraget att vara suppleant i nämnda bank.

Kammaren beslöt att med anledning av denna avsägelse val av en suppleant i riksbanken i stället för den sålunda avgångne skulle i föreskriven ordning anställas.

§ 3

Svar på fråga ang. hjälp till enskilda väghållare i södra Skåne med anledning av den svåra snöintern

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat mig om jag — med hänsyn till de besvärligheter snöintern förorsakat för de enskilda väghållarna i södra Skåne — vill ge dessa någon hjälp, ekonomisk eller av annan art.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Enligt gällande statsbidragsbestämmelser utgår bidrag bl. a. till vinterväghållning med normalt 65 procent och i särskilda fall med 80 procent av den beräknade kostnaden. Till grund för bidragets storlek ligger en uppskat-

tad kostnad. Uppskattning av kostnaderna sker vart femte år, varvid hänsyn toges till de verkliga kostnaderna under närmast föregående femårsperiod. Genom att bidragets storlek hålles oförändrat under femårsperioden sker normalt en utjämning av kostnaderna mellan olika år.

På grundval av förslag i årets statsverksproposition har riksdagen nyligen ändrat reglerna för statsbidragsgivningen till enskild väghållning. Underhållsbidraget höjes för normalfallen från 65 till 70 och för särskilda fall från 80 till 85 procent. Vidare kommer bidrag till snöskärmar att kunna utgå i sådana fall, då uppsättandet av skärmar underlättar vinterväghållningen. Viss försöksverksamhet kommer också att bedrivas för att senare möjliggöra en förenkling av omuppskattningförfarandet.

De nya procentsatserna för underhållskostnaderna skall tillämpas för underhållskostnad, som hänförs till kalenderåret 1963.

Genom de förändrade bidragsbestämmelserna kommer statsbidraget till enskild väghållning att väsentligt förbättras redan från och med innevarande kalenderår. Några ytterligare åtgärder torde därför inte erfordras.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för detta svar.

När jag framställde min fråga, hade vi mycket svåra vinterförhållanden i Skåne med flera meter höga snövallar och mycket dåliga framkomstmöjligheter. Statsrådet meddelar nu att regler-

Svar på fråga ang. hjälp till enskilda väghållare i södra Skåne med anledning av den svåra snöintern

na för statsbidragsgivningen i dagarna har ändrats och att bidragsprocenten har höjts, och statsrådet ställer också i utsikt att vi framdeles skall kunna få bidrag till uppsättande av snöskärmar. Det sistnämnda hälsar jag med mycket stor tillfredsställelse.

De som har upplevt vintern i Skåne, med de stora fria vidder vi där har, vet vad snöskärmarna betyder. Den som aldrig har upplevt den skånska vintern rycker kanske på axlarna och säger, att riktig vinter har vi bara i Norrland. De norrlänningar som bl. a. under beredskapsåren kom ned till Skåne, förklarade dock alla att något värre än den skånska vintern hade de aldrig varit med om.

På grund av de öppna vidderna blir snöstormarna i Skåne mycket värre än längre norr ut i landet. Det bildas fruktansvärda, meterhøga drivor. Det fick jag själv känna av i vintras, när jag skulle resa till den 3 km bort belägna kyrkbyn. Jag hade tänkt att vara hemma igen inom någon timme, men det gick inte alls. Det blåste nämligen upp en snöstorm, och de öppna vidderna förorsakade snöhinder, som min son under en timmes tid förgäves sökte forcera med bilen.

Den gången var det inte så allvarligt, men människor är ofta ute i mycket angelägna ärenden, t. ex. transporter till sjukhus o. d. Då har man verkligen rätt att frukta den skånska vintern. Därför är det nödvändigt att snöskärmar blir uppsatta, och det är mycket tacknämligt att bidrag kan komma att utgå för ändamålet.

Även i dag vill jag ställa en fråga till kommunikationsministern. För närvarande gäller att statsbidrag utgår till vägunderhåll i sådana områden där man har vägsamfällighet. Jag vill nu fråga, om det inte vore möjligt att sådana bidrag kunde utgå även i områden, där man inte har kommit överens om sådan vägsamfällighet.

Jag tänker här på ett aktuellt fall, där man inte har någon vägsamfällighet. Det är en utfartsväg inte överstigande 1 200 meter. Innan vintern var slut hade man för den vägstumpen haft utgifter för vägunderhåll på 5 000 kronor, och det är givetvis en stor kostnad för de människor som är bosatta längs vägen. Där skulle det vara mycket tacknämligt med bidrag av staten, trots att man som sagt inte har vägsamfällighet.

Vägförvaltningarna går oss även till mötes på det sättet att vi kan få vissa arbeten utförda till självkostnadspris när tiden så medger. Det verkar emellertid som om man inte skulle ha något intresse för den saken i vissa vägområden. Därför vore det mycket bra, om det uppifrån utfärdades anvisningar av något slag om när sådan maskinhjälp kan utgå. Det säger sig självt att i det vägdistrikt där den väg ligger som jag förut erinrade om skulle vägförvaltningens maskiner kommit till god användning och de skulle där ha varit människorna till mycket stor nytta.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka statsrådet Skoglund för svaret på min fråga.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Med anledning av det sista som herr Nilsson i Båstekille var inne på, nämligen huruvida man skulle kunna påräkna hjälp och medverkan från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida när det gäller underhåll av de enskilda vägarna, så vill jag framhålla att det redan nu i åtskilliga fall förekommer sådan medverkan. Men detta kan givetvis bara ske i begränsad omfattning; väg- och vattenbyggnadsstyrelsen måste i första hand använda sin materiel för det allmänna vägnätet. Jag har emellertid nyligen i departementet haft ett par exempel som visar att det råder gott samarbete mellan de enskilda

Svar på fråga ang. retroaktiv utbetalning av folkpension i vissa fall

väghållarna och vägförvaltningarna och jag tror att man genom samverkan skulle kunna komma ett stycke i den riktning som herr Nilsson i Bästekille ville rekommendera.

I frågan om bidrag till de väghållare, vilka inte tillhör en vägsamfällighet, vågar jag inte på rak arm göra något uttalande, men jag lovar herr Nilsson i Bästekille att jag skall undersöka saken. Sedan kan vi måhända vid något tillfälle under hand resonera därom.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka statsrådet. Det är mycket glädjande att statsrådet vill tillmötesgå önskemålen om utlåning av vägmaskiner och lovat att vi under hand skall få tillfälle att resonera om bidrag till dem som inte tillhör vägsamfällighet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. retroaktiv utbetalning av folkpension i vissa fall**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Hyltander har ställt följande fråga till mig: »Vill herr statsrådet medverka till sådan ändring av gällande lagstiftning att folkpension skall kunna retroaktivt utbetalas för längre tid än tre månader före ansökan, därest det visas att pensionens uteblivande beror på onödigt lång tidsutdräkt vid handläggning hos offentlig myndighet av ärende, som är av betydelse för vederbörandes pensionsrätt?»

Folkpension utgår fr. o. m. den månad då pensionsrätten uppkommit, d. v. s. i ålderspensionsfallen i regel fr. o. m. den månad då pensionären fyller 67 år. Om någon dröjer med sin ansökan, gäller den begränsningen att pension utges retroaktivt för högst 3 månader före ansökningsmånaden.

Det är alltså den månad då ansökan ges in som är avgörande för retroaktivtidens längd. Hur lång tid behandlingen av en pensionsansökan tar hos de pensionsbeviljande organen saknar däremot betydelse när det gäller att avgöra från vilken tidpunkt pension skall beviljas.

I allmänhet är det lätt att fastställa tidpunkten då en pensionsansökan blivit ingiven. Det kan dock uppstå tveksamhet, då ansökan föregåtts av samtal med företrädare för ett pensionsbeviljande organ. När det i sådana fall gäller att bestämma tidpunkten för ansökans ingivande, fäster man i praxis avseende vid de lokala pensionsorganens handlande. Dessa organ — tidigare pensionsnämnderna och nu de allmänna försäkringskassorna — är skyldiga att bistå allmänheten i frågor rörande ansökan om pension. Om en pensionsberättigad sätter sig i förbindelse med pensionsorganet och det framgår att hans ärende är att göra sig underrättad om sina möjligheter att få pension, anses det vara pensionsorganets skyldighet att hjälpa honom med att fylla i en ansökningsblankett och lämna in den. Skulle det på grund av fel eller försummelse från pensionsorganets sida dröja med ansökan, kan ansökan anses ingiven vid den tidigare tidpunkt då pensionsorganet hade bort se till att den blivit ingiven.

I övrigt medges inte något avsteg från regeln om att pensionen utgår tidigast fr. o. m. tredje månaden före ansökningsmånaden. Bakgrunden till denna regel är bl. a., att pensionen har till syfte att fortlöpande tillförsäkra pensionstagaren medel för hans uppehälle. Detta syfte motiverar inte en utbetalning av stora retroaktivbelopp på en gång.

För den händelse herr Hyltander med sin fråga avser det fallet, att en person vet om att han är äldre än som framgått av kyrkoböckerna och den felaktiga anteckningen om födelsetid har rättats genom beslut av folkbokföringsmyndighet,

Svar på fråga ang. retroaktiv utbetalning av folkpension i vissa fall

vill jag nämna följande. Om pensionsökanden i anslutning till sin verkliga 67-årsdag har vänt sig till ett pensionsorgan, kan det enligt vad jag nyss sagt finnas förutsättningar för att anse ansökan ingiven tidigare än den faktiskt lämnats in. Att i andra fall låta ett beslut om ändrad födelsetid leda till längre retroaktivtid för pension än som följer av vanliga regler tror jag inte vore lämpligt. Jag vill påpeka att enligt numera gällande bestämmelser stiger pensionens belopp till en viss gräns med 0,6 procent för varje månad som pensionsuttaget uppskjutes efter den månad då 67-årsåldern uppnås.

Vidare anförde

Herr HYLINDER (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min fråga.

Den sak det här gäller kan anses obetydlig i det stora sammanhanget men är av stor betydelse för den enskilde medborgaren som berörs — så mycket mer som han med fog kan anse att det är en fråga om rättvisa, och rättvisefrågor är ju alltid betydelsefulla. Man kommer osökt in på ett stort frågekomplex rörande den enskilde medborgarens rätt, om han genom myndighets felaktiga åtgärd lidit skada eller obehag samt på vad sätt detta skall rättas till. Jag skall emellertid, herr talman, inte gå in på denna principfråga, då det skulle spränga ramen för den enkla fråga jag ställt.

I det fall som ligger bakom min fråga har en person, lantbrukaren Oscar William Johansson, Riset, Härja, Tidaholm, genom felaktig datering i kyrkobok antecknats såsom född ett år senare än han verkligen är född. Försäkringsdomstolens dom av den 8 april 1963 bygger på bestämmelsen att pension utges retroaktivt för högst tre månader före ansökningsmånaden och är formellt oantastlig.

Av handlingar och skriftväxling framgår att Johansson inte ansett sig kunna söka folkpension förrän han hade prästbetyg som visade att han var berättigad till sådan pension. Huruvida han av någon lokal myndighet blivit rådd att förfara på detta sätt i pensionshänseende framgår inte klart av handlingarna. Alltnog: för att kunna söka pension att utgå i april 1960, då Johansson i verkligheten blev 67 år, inger Johansson en ansökan till statistiska centralbyrån den 25 september 1959 och yrkar med stöd av anteckningar på fosterbarnskontrakt och avgångsbetyg från folkskolan att få bli bokförd som född den 4 april 1893 i stället för 1894. Innan denna ansökan efter avslag den 4 maj 1960, förnyad ansökan den 7 oktober 1960 och ytterligare skriftväxling slutligen bifölls den 25 oktober 1961 — alltså mer än två år efter det att Johansson första gången lagt in ansökan — hade ju Johansson även enligt kyrkoboken blivit pensionsberättigad, varför han den 22 mars 1960 sökt pension och fått sådan.

Om Johansson redan i mars 1960, utan att då ha stöd av prästbevis, sökt pension, skulle han tydligen efter utslaget från statistiska centralbyrån kunna få pension retroaktivt från april 1960. Då han nu i stället avvaktade resultatet av sin ansökan om ändring av födelsedag kan han formellt inte få pension från denna tid. Jag vill fråga: Är inte Johanssons ansökan om ändrad födelsedag att anse som ett led i hans ansökan om pension och bör inte reellt och rätteligen den 25 september 1959 kunna anses som det datum från vilket man skall utgå när man bedömer hans pensionsrätt? Jag hänvisar härvidlag till den senare delen av statsrådets svar. Jag förutsätter också att Johansson, i enlighet med statsrådets påpekande i slutet av svaret att »enligt numera gällande bestämmelser stiger pensionens belopp till en viss gräns med 0,6 procent för varje månad som

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar

§ 8

Utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 13, punkt 3, s. 11) föreslagit riksdagen att till Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 47 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmberg* och *Åkerlund* (I: 471) och den andra inom andra kammaren av herrar *Cassel* och *Björkman* (II: 570), hade hemställts att riksdagen måtte till beredskapsnämnden för psykologiskt försvar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 82 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 471 och II: 570 till Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 47 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* och *Per Petersson*, fröken *Karlsson* samt herr *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 471 och II: 570 till Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar för bud-

pensionsuttaget uppskjutes efter den månad, då 67-årsåldern uppnås», automatiskt — alltså utan ansökan — fått den högre pensionen.

Jag vädjar till statsrådet och chefen för socialdepartementet att söka finna en utväg att ge Oscar William Johansson den pension han borde ha erhållit från april 1960 samt att vidtaga sådana åtgärder att liknande fall förebyggs. — Och hur vore det, alldenstund folkpensioneringen är allmän och alla som fyllt 67 år har rätt att få den, att slopa hela besväret med ansökan, så att grundpensionen automatiskt utginge till alla som fyllt 67 år?

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka för svaret på min fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 161, angående godkännande av vissa ändringar i 1954 års internationella konvention till förhindrande av havsvattnets förorening genom olja m. m.

§ 6

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 907;

till behandling av lagutskott motionen nr 908; och

till utrikesutskottet motionen nr 909.

§ 7

Föredrogs den av herr *Persson* i Heden vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående statsgaranterade vårbrukslån.

Kammaren biföll denna anhängan.

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar

getåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 82 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag vill framföra några synpunkter i anslutning till reservation nr 1, som är knuten till denna punkt.

Vikten av en hög psykologisk beredskap under såväl krigs- som fredstid är odiskutabel. För att redan i fredstid från realistiska utgångspunkter kunna öka den psykologiska beredskapen och därigenom ge ett bidrag till försvarsviljans upprätthållande även i sådana utrikespolitiska lägen som icke direkt inger allmänheten oro, bör de för denna verksamhet ansvariga — närmast beredskapsnämnden för psykologiskt försvar — ha bästa tänkbara möjligheter att skapa sig en föreställning om potentiella motståndares propagandauppläggning och propagandaavsikt. Ett synnerligen värdefullt hjälpmedel härvidlag är kontinuerliga analyser av det kalla krigets propaganda. Sådana behövs både för planläggning i stort av motåtgärderna vid plötsliga tillspetsningar i läget och som underlag för verksamheten under krig.

Då det för försvarsviljans upprätthållande är synnerligen angeläget att praktiska metoder för effektiv propagandaanalys utarbetas, är det också synnerligen angeläget att beredskapsnämnden för psykologiskt försvar får möjligheter att bedriva forskningsverksamhet på detta område. I fredstid torde ett fortlöpande studium och en fortlöpande analys av det kalla krigets propaganda kräva endast begränsad personalstyrka. Vad som främst torde behövas är resurser för insamling och bearbetning av uppgifter om använda massmedia, om propagandans omfattning, inriktning och spridning samt om den verkan denna kan beräknas ha. Den slutgiltiga bedömningen av det-

ta material förutsätter expertis, som dock icke torde behöva heltidsanställas för uppgiften.

Jag har med dessa ord velat ge en motivering till det yrkande som reservanterna framfört. Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Högern framförde även föregående år samma yrkande om en höjning av anslaget till psykologiskt försvar, som då avslogs av riksdagen. Något skäl till ändrad inställning finns inte i dagens läge.

Jag ber därför, herr talman, helt kort att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 1) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Staxäng begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 32 nej, varjämte 5 av

kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 23, s. 56—66) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad föredragande statsrådet förordnat, dels godkänna av föredragande statsrådet förordnad avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64, dels ock till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 10 516 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Yngve Nilsson* och *Sveningsson* (I: 497) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 504), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställt att riksdagen måtte

a) fastställa i motionerna framlagd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

b) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 10 196 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 348) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 406), i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställt, att riksdagen måtte besluta att för personalförstärkning på arbetsmarknadsstyrelsens

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

arbetsvårdsbyrå inrätta åtta nya tjänster i överensstämmelse med arbetsmarknadsstyrelsens förslag, med de ändringar i fråga om lönegradsplacering som i motionerna angäves, i stället för fem, som Kungl. Maj:t föresloge, samt att här för anslå 125 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag och således till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 641 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 348 och II: 406 samt I: 497 och II: 504, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1963 förordnat;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 10 516 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Virgin* och *Per Petersson*, fröken *Karlsson* samt herr *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 497 och II: 504 ävensom med avslag å motionerna I: 348 och II: 406, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad reservanterna förordnat;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlö-

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

ningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 10 196 000 kr.;

b) av herrar *Per Jacobsson, Edström, Rönnberg* och *Harry Carlsson*, fröken *Elmén*, samt herrar *Svensson* i Ljungkile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 348 och II: 406 även som med avslag å motionerna I: 497 och II: 504, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1963 och dessa reserver vanter förordat;

b) godkänna i reservationen framlagd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 10 641 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Med talmannens tillåtelse skall jag i detta anförande behandla punkterna 21—24 men sedan ställa yrkandena under respektive punkter.

Under en följd av år har arbetsmarknadsverket tillförts betydande personalförstärkningar, och kostnaderna har självfallet stigit i motsvarande grad. På fyra år har arbetsmarknadsstyrelsens löneanslag ökat med mer än 3,3 miljoner kronor, under det att omkostnaderna ökat med över en miljon kronor, och under samma tid har arbetsförmedlingens löneanslag ökat med i runt tal 25 miljoner kronor, under det att omkostnaderna ökat med över 6 miljoner kronor, detta därest de yrkanden som utskottet nu framställer bifalles.

Under innevarande budgetår har verket tillförts betydande personalförstärkningar. Sålunda beslutade 1962 års riksdag om inrättande av ett stort antal nya tjänster, som bl. a. tillförde arbetsförmedlingen 205 extra ordinarie befattningshavare. I år föreslår departementschefen ytterligare personalförstärkningar med 101 tjänster med lönegradsbeteckningen Ae samt ytterligare 10 tjänster under delposten Avlöningar till tillfällig personal. Av de Ae-betecknade tjänsterna föreslås 16 vid arbetsmarknadsstyrelsen och 85 vid arbetsförmedlingen.

Redan tidigare har från vårt håll föreslagits, att arbetsmarknadsverket skulle underkastas en organisatorisk undersökning, och i sitt yttrande över inrättandet av vissa av de föreslagna tjänsterna har statskontoret i år också framhållit, att tiden syntes vara mogen för en ny organisationsundersökning på arbetsförmedlingsområdet. Vi reserverar finner en sådan undersökning befogad och föreslår också att riksdagen beslutar härom. Vi är nämligen inte övertygade om att tillsättande av 101 tjänster ger en organisation som är lämplig och ändamålsenlig, lika litet som vi anser det säkert att nuvarande organisation till alla delar är den mest rationella.

Det sagda innebär inte att vi underkänner den stora betydelse som t. ex. arbetsvård och yrkesrådgivning har. Vi vill emellertid erinra om att antalet tjänstemän vid arbetsförmedlingen, verksamma inom arbetsvården, var inte mindre än 180 stycken den 1 juli 1962 och antalet tjänstemän, sysselsatta med yrkesvägledning, 101 stycken vid samma tidpunkt.

I avvaktan på organisationsundersökningens resultat bör därför enligt vår mening inrättande av nya tjänster vid arbetsmarknadsverket strängt begränsas. För vår del är vi icke beredda att för närvarande tillstyrka större ökning än dels 10 tjänster avseende till-

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

fällig personal och dels en byrådirektör i Ae 25, en byråinspektör i Ae 19, en kontorist i Ae 9 och ett kanslibiträde i Ae 7 såsom förstärkning av förvarssektionen.

Vi föreslår därför att anslaget till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal vid arbetsmarknadsstyrelsen reduceras med 320 000 kronor och att arbetsmarknadsstyrelsens omkostnader till följd härav nedsättes med 200 000 kronor, vidare att avlöningar till övrig icke-ordinarie personal vid arbetsförmedlingen reduceras med 2 100 000 kronor och att arbetsförmedlingens omkostnader som en följd härav beräknas till ett med 1 miljon kronor reducerat belopp.

Jag ber nu att på denna första punkt, herr talman, få yrka bifall till reservationen 2 a) av herr Virgin m. fl.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag har en annan uppfattning i detta fall än herr Staxäng, en rakt motsatt uppfattning. Jag anser att när riksdagen ålägger ett verk en hel mängd arbetsuppgifter, måste vi också företaga ordentliga personalförstärkningar. Vi beslutar reformer som är alldeles utmärkte och som vi är överens om, men när det kommer till personalorganisationen är riksdagen många gånger färdig att knappa in på ett sådant sätt att verket inte kan sköta de arbetsuppgifter som vi har ålagt det. I vissa fall gäller det saker som måste fullföljas, och beklagligt nog kan man ibland se att tjänstemännen blir överansträngda. De slutar på dessa avdelningar, och det finns inte folk att få i stället. På några håll står verken underförsörjda med personal.

Vad nu beträffar just arbetsmarknadsverket och arbetsförmedlingarna, är det arbetsvården som inte förfogar över tillräckligt med personal. Olika former av institutionsvård kostar vårt samhälle kolossala summor, men samhällets intresse slutar i och med att dessa människor

lämnar institutionerna. Detta gäller dem som kommit under behandling inom ungdomsvården, fångvården, alkoholistvården m. fl. och det gäller även personer som fått behandling inom mentalsjukvården. Vi försöker ge alla dessa personer den bästa vård inom institutionerna, men en nödvändig förutsättning för att de skall kunna återanpassas i samhället är att de får lämpligt arbete, så att de känner sig delaktiga av en arbetsgemenskap där de blir accepterade, och kommer till en inkomst för sin existens och självkänsla och — inte minst viktigt — att de får bostad.

Arbetsanskaffningen kommer att åvila främst arbetsmarknadsverket och arbetsförmedlingarna. Arbetsmarknadsverkets personal har varit mycket öppen för problemet på denna del av arbetsmarknaden och försökt med nya grepp placera ut dessa människor i arbete. Möjligheten att hjälpa dem till återanpassning i samhället avhänger ju av att man har tillräcklig personal som kan ägna dem personligt intresse. Vad som främst varit hindret för att följa upp dessa människors inpassning i arbetslivet har varit just bristen på personal.

Riksdagens beslut om en försäkringsreform som ger ökade möjligheter till invalidpension har också lett till ökad arbetsbörda för arbetsförmedlingarna. Det måste göras arbetsprövning i ett stort antal fall och man måste försöka anpassa dessa människor ute i arbetslivet. Köerna har under 1963 förlängts på ett katastrofalt sätt. De tjänstemän jag har talat med i arbetsvården säger att de tyvärr inte kan ägna dessa människor det personliga intresse som skulle behövas utan är tvungna att behandla ärendena på löpande band. Det är inte en engångsuppgift att placera ut dessa människor i arbete. Man kan få dem tillbaka, inte en eller ett par gånger utan fem, sex eller kanske sju gånger. Skall arbetsmarknadsverket och arbetsförmedlingarna kunna fullfölja det ar-

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

bete vi här ålägger dem, så måste vi ge dem den personal som de begär.

Vi talar alla gärna om rehabilitering och återanpassning, men vi måste tänka på att detta är utomordentligt personalkrävande uppgifter.

Det är därför vi från folkpartihåll i en reservation som vi även har fått centerpartiet med på har yrkat att man skall öka arbetsförmedlingarnas personal med 105 tjänster såsom arbetsmarknadsstyrelsen begär och vidare att man förstärker den byrå som har hand om detta arbete uppe i arbetsmarknadsverket med åtta tjänster. Jag upprepar att vi har ett stort ansvar när vi fattar beslut om hur samhället skall kunna ta hand om de i olika avseenden handikappade människorna och söka anpassa dem till samhället på ett eller annat sätt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen nr 2 b) vid punkt 21 och reservationen nr 4 b) vid punkt 23.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Arbetsförmedlingsorganisationen har under de senaste åren genomgått en kraftig utbyggnad. Särskilt har utvecklingen av den arbetsmarknadspolitiska delen kommit att dominera, och då inte minst de rörlighetsbefrämjande åtgärderna. Självfallet har denna utbyggnad av organisationen ute på fältet ställt ökade krav på verkets centrala ledning. Utskottet tillstyrker därför Kungl. Maj:ts förslag om en förstärkning av arbetsmarknadsstyrelsens personalorganisation.

Motivet för högers yrkande om en begränsning av arbetsförmedlingsorganisationens utbyggnad är att man vill ha en organisationsundersökning av verket. Utskottsmajoriteten ställer sig inte avvisande till en sådan, utan har t. o. m. framhållit, att de organisatoriska frågorna bör ägnas särskild uppmärksamhet. Vi utgår emellertid ifrån att Kungl. Maj:t och arbetsmarknadsstyrel-

sen har uppmärksamheten riktad på dessa frågor utan att riksdagen särskilt skriver om detta. Organisationsundersökningar, herr Staxäng, kan dock ta ganska lång tid, och verksamheten måste fortgå och även vara effektiv också under denna tid.

Den utbyggnad det här gäller kan enligt vår mening inte heller föregripa en eventuell organisationsundersökning.

Arbetskraften är den viktigaste produktionsfaktorn i det nuvarande läget med knappa arbetskraftsresurser inom många viktiga områden. Angeläget är att den tillvaratas effektivt. Här har arbetsförmedlingen en stor uppgift att fylla, och det är därför väl använda pengar att satsa på en effektiv arbetsförmedlingsorganisation. Inte minst viktigt är det att ge de handikappade ökade möjligheter till sysselsättning. Utbyggnaden av arbetsförmedlingen har därför till betydande del avsett just arbetsvårdsavdelningarna. Utskottet har också inlagit en starkt positiv hållning till dessa frågor. När det gäller näringshjälpen till de handikappade, som vi behandlar under en punkt längre fram, har utskottet till och med gått längre än Kungl. Maj:t och föreslagit en höjning av näringshjälpens maximibelopp från 5 000 till 10 000 kronor.

Folkpartiets reservation föreslår en något längre gående utbyggnad av personalorganisationen. Man vill här helt följa arbetsmarknadsstyrelsens förslag. Utskottsmajoriteten är, som jag sagt förut, mycket positivt inställd till en upprustning av arbetsvården. Vi har följt Kungl. Maj:ts förslag, som innebär en förstärkning med 50 tjänster. Till sammans med ökningen innevarande år innebär detta, fröken Elmén, att arbetsvårdsavdelningarna i år och nästa år får inte mindre än 90 nya tjänster. Det förtjänar även påpekas, att en förstärkning inom de andra avdelningarna i arbetsförmedlingen också gagnar arbetsvårdsavdelningarnas arbete.

Herr talman! Jag ber att med det

sagda få yrka bifall till utskottets förslag under punkten 21.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skulle bara vilja rätta till ett fel i mitt föregående anförande. Jag hade för mig att vi hade centerpartiet med oss i denna fråga, men så är inte fallet utan folkpartisterna står ensamma som reservanter i denna fråga.

Ökade anslag till näringshjälp m. m. minskar ju inte kravet på *personal* på något sätt.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Vi upplever ju detta, att högern vill pruta på personalen och att folkpartiet vill öka på den kraftigt. Under sådana förhållanden förefaller det förslag som Kungl. Maj:t har framlagt och som utskottet har förordat såsom varande väl avvägt, och därför tror jag också att det är klokt att riksdagen fattar detta beslut.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 2 a) av herr Virgin m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 2 b) av herr Per Jacobsson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock fröken Elmén votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 21:o) i statsutskottets utlåtande nr 11 antager reservationen 2 a) av herr Virgin m. fl., röstar

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2 b) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 33 ja och 42 nej, varjämte 131 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 b) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 135 ja och 35 nej, varjämte 38 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 22

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 23***Arbetsförmedlingen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 25, s. 68—75) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad föredragande statsrådet föreslagit, dels godkänna av föredragande statsrådet förordad avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64, dels ock till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 52 005 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels de under punkten 21 nämnda likalydande motionerna I: 497 och II: 504, i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte

a) fastställa i motionerna intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 49 905 000 kr.;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta verkställa en organisationsundersökning av arbetsmarknadsverket;

dels de likaledes under punkten 21 nämnda likalydande motionerna I: 348 och II: 406, i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta att för personalförstärkning av arbetsvårdsexpeditionerna inom arbetsförmedlingen inrätta 105 nya tjänster i överensstämmelse med arbetsmarknadsstyrelsens förslag i stället för 50, som Kungl. Maj:t föreslagit, samt att för det-

ta ändamål anslå 1 812 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag och således till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 53 817 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* (I: 346) och den andra inom andra kammaren av herr *Eskel m. fl.* (II: 398).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 348 och II: 406, I: 497 och II: 504 samt I: 346 och II: 398, förstnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1963 föreslagit;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 52 005 000 kr.;

II. att motionerna I: 497 och II: 504, såvitt desamma avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Virgin* och *Per Petersson*, fröken *Karlsson* samt herr *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 497 och II: 504 ävensom med avslag å motionerna I: 348 och II: 406 samt I: 346 och II: 398, förstnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen,

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 49 905 000 kr.;

II. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 497 och II: 504, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta verkställa en organisationsundersökning av arbetsmarknadsverket;

b) av herrar *Per Jacobsson*, *Edström*, *Rönnerberg* och *Harry Carlsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungkile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 348 och II: 406 ävensom med avslag å motionerna I: 497 och II: 504 samt I: 346 och II: 398, förstnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsförmedlingen, som föranledes av vad föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1963 och dessa reserveringar föreslagit;

b) godkänna i reservationen framlagd avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 53 817 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 4 a av herr Virgin m. fl.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 4 b av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 4 a) av herr Virgin m. fl. i motsvarande del; samt 3:o) bifall till reservationen 4 b) av herr Per Jacobsson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock fröken Elmén votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 23:o) mom. I) i statsutskottets utlåtande nr 11 antager reservationen 4 a) av herr Virgin m. fl. i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 4 b) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 35 ja och 39 nej, var-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

jämte 133 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontra-proposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 23:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 b) av herr Per Jacobson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 139 ja och 34 nej, varjämte 34 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4 a) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

statsutskottets hemställan i punkten 23:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 a) av herr Virgin m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Staxäng begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 31 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 24

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 25***Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder**

Kungl. Maj:t hade (punkt 27, s. 77—91) föreslagit riksdagen att till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 000 kr., därav förslagsvis 170 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Göran Karlsson m. fl. (I: 137) och den andra inom andra kammaren av fru Eriksson i Ängelholm m. fl. (II: 158), i vilka hemställts att arbetsmarknadssty-

relsen skulle övertaga hela administrationen av näringshjälpen, att det statliga näringshjälsbidragets maximibelopp för startande av rörelse eller anskaffande av invalidbil höjdes till 10 000 kr., att anslaget uppräknades med erforderligt belopp, samt att prövning av ärenden om förnyat näringshjälsbidrag i fall där fullt bidrag tidigare utgått skulle ske av arbetsmarknadsstyrelsen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlberg m. fl.* (I: 226) och den andra inom andra kammaren av herr *Svanberg m. fl.* (II: 283), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att i motionerna anförda synpunkter måtte beaktas vid utformningen av de sysselsättningspolitiska åtgärderna i övre Norrland;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Näsström* (I: 234) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 277), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att Kungl. Maj:t bemyndigades att inom ramen för anslaget till Rörlighetsstimulerande åtgärder medel finge tagas i anspråk för att underlätta rekryteringen av kvalificerad arbetskraft till regioner med betydande sysselsättningssvårigheter i sådana fall då tillgången på kvalificerad arbetskraft skulle bidra till att öka sysselsättningsmöjligheterna;

dels de under punkten 21 nämnda likalydande motionerna I: 348 och II: 406, i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta, att maximibidraget för den statliga näringshjälpen fr. o. m. den 1 juli 1963 skulle höjas från 5 000 kr. till 10 000 kr. och för detta ändamål inom ramen för reservationsanslaget till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder under femte huvudtiteln för budgetåret 1963/64 anslå 2 000 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

den ena inom första kammaren av herrar *Sundin* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 352) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.* (II: 403), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte med hänsyn till angelägenheten av att främja näringslivets utveckling i Norrland uttala, att beredskapsarbeten, som behövdes för sysselsättning åt friställd norrländsk arbetskraft, så långt möjligt är måtte anordnas inom respektive län;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eric Carlsson* och *Jonasson* (I: 413) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.* (II: 500), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av förevarande punkt måtte

1. besluta dels att bidrag till näringshjälp till handikappade från och med den 1 juli 1963 finge utgå med högst 10 000 kr., dels att näringshjälp från nämnda tidpunkt finge utgå även till hjälpmedel i hushållsarbete åt handikappade husmödrar, samt

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga att frågan om inrättande av lånestöd på förmånliga villkor med uppgift att utgöra stöd till de handikappade i deras näringsutövning samt komplettering till nuvarande bidrag till näringshjälp skyndsamt måtte utredas;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin m. fl.* (I: 417) och den andra inom andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.* (II: 497), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av nu ifrågavarande punkt måtte

A. besluta a) att s. k. utrustningsbidrag skulle upphöra utgå från och med budgetåret 1963/64 samt b) att startbidraget även i fortsättningen skulle utgöra 300 kr.;

B. hemställa hos Kungl. Maj:t om att frågan om användningen av de rörlighetsstimulerande medlen även för underlättande av flyttning av kvalificerad

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

arbetskraft till de sysselsättningssvaga områdena måtte prövas särskilt i överensstämmelse med vad 1962 års riksdag förordade;

C. bemyndiga Kungl. Maj:t att skyndsamt vidtaga erforderliga åtgärder till förstärkning av länsarbetsnämnderna med lokaliseringspolitiska befattningshavare i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 418) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 495);

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Nilsson* i Lönsboda väckt motion (II: 397).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 226 och II: 283 samt I: 352 och II: 403 godkänna vad utskottet anförut rörande inriktningen av beredskapsarbetena;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 417 och II: 497, såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anförut angående rörlighetsfrämjande åtgärder;

III. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 234 och II: 277 samt I: 417 och II: 497, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförut angående rekrytering av kvalificerad arbetskraft till regioner med betydande sysselsättningssvårigheter;

IV. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 348 och II: 406, I: 137 och II: 158 samt I: 413 och II: 500, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförut angående näringshjälpen;

V. att motionen II: 397 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag jämte motionerna I: 348 och II: 406, I: 137 och II: 158 samt I: 413 och II: 500, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 418 och II: 495 till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 000 kr., därav förslagsvis 170 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Rönneberg*, *Per Petersson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Lassinantti*, *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred samt fru *Holmberg*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 226 och II: 283 samt I: 352 och II: 403 i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att beredskapsarbeten som behöves för sysselsättning av friställd norrländsk arbetskraft så långt möjligt måtte anordnas inom resp. norrländska län, samt i övrigt godkänna vad reservanterna anförut rörande inriktningen av beredskapsarbetena;

b) av herrar *Ivar Johansson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Larsson* i Hedenäset och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 417 och II: 497, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i denna reservation anförts angående rörlighetsfrämjande åtgärder;

c) av herrar *Virgin*, *Rikard Svensson*, *Mårtensson*, *Hjorth*, *Karlsson* i Olofström, *Blidfors* och *Almgren*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson* samt herrar *Fagerlund* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa, att

riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 234 och II: 277 samt I: 417 och II: 497, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad dessa reservanter anfört angående rekrytering av kvalificerad arbetskraft till regioner med betydande sysselsättningsvårigheter;

d) av herr *Svensson* i Ljungkile, utan angivet yrkande;

e) av herr *Gustafsson* i Skellefteå, likaledes utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Under denna punkt föreslås riksdagen göra vissa uttalanden i sysselsättningspolitiska frågor.

Låt mig ge uttryck för uppfattningen, att målsättningen för de sysselsättningspolitiska insatserna bör vara dubbel: den bör dels gå ut på att ge hjälp för stunden och arbete åt dem som blivit utan jobb, men dels bör i målsättningen även inrymmas att på längre sikt förstärka försörjningsunderlaget i de berörda bygderna.

Vägbyggen är arbetsobjekt som i sig inrymmer denna dubbla målsättning: utöver de direkta arbetstillfällena ges även tillskott till det framtida försörjningsunderlaget. Det synes mig därför naturligt och följdriktigt att vägar byggs i sysselsättningssvaga områden, detta även om därmed centralt upprättade flerårsplaner för vägbyggandet skulle bli rubbade. En förstärkning av vägnätet i de sysselsättningssvaga områdena betyder på lång sikt en förstärkning av försörjningsunderlaget.

Det är mot denna bakgrund som jag och några medmotionärer har kommit med en gensaga mot ett departementschefsuttalande, som synes innebära att arbetslösa från Norrland i större utsträckning än vad tidigare varit fallet skulle hänvisas till vägbyggnadsarbeten i de södra delarna av landet. Denna

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

fråga får ses inte blott ur samhällets synpunkt utan även ur den enskildes. Det är för många av dem som drabbas av arbetslöshet ganska svårt att lämna hem, familj och bostad för att ta arbete i andra delar av landet. Syftemålet bör ur samhällets och de friställdas synpunkt vara att så långt som möjligt ge sysselsättning i närheten av hemmet. Det är med hänsyn härtill som vi fogat en reservation, nr 6 a, till det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Jag vill även yrka bifall till reservation nr 6 b, som väl andra talare kommer att närmare motivera.

Under moment III ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Utskottet har ju där kraftigt understrukit riksdagens uttalande i fjol, att de rörlighetsstimulerande åtgärderna skulle sättas in i båda riktningarna. Folk bör inte enbart stimuleras att flytta från de sysselsättningssvaga områdena, utan det borde ges en stimulans också för att rekrytera olika nyckelposter i de sysselsättningssvaga områdena, så att försörjningsunderlaget där förstärkes. Glädjande nog har flertalet av utskottets ledamöter biträtt denna uppfattning, och jag hoppas att kammaren här följer utskottsmajoritetens förslag.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Rubriken i den punkt som vi nu diskuterar lyder »Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder». Den är väl egentligen litet missvisande. Det rör sig ju totalt om ett belopp på nära en kvarts miljard kronor, och det handlar om en rad olika åtgärder. Men i ett avseende är rubriken riktig. Vissa av dessa åtgärder har nämligen under senare år givits ett allt större utrymme. Det gäller insatserna för att flytta folk, eller, som det heter, »de rörlighetsstimulerande medlen». För det budgetår som vi nu diskuterar har upptagits en

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

kostnad på 14 miljoner kronor härför. Budgetåret 1961/62 är det sista för vilket de slutliga kostnaderna är kända. De uppgick då till 6 miljoner kronor. Den relativa utgiftsökningen är på detta område större än på något annat som jag kunnat hitta: en ökning på två år med inte mindre än 133 procent.

Det är huvudsakligen de rörlighetsstimulerande åtgärderna jag skall be att få beröra i detta anförande. Jag har undertecknat en motion i detta ärende. Motiveringen för de rörlighetsstimulerande åtgärderna är att underlätta den enskildes förflyttning. Det finns olika bidragsformer, starthjälp, familjebidrag, respenning och i vissa fall s. k. utrustningsbidrag. Respenningen är avsedd att täcka kostnaderna för arbetstagarens resa till den ort där han är anvisad anställning, och den är också avsedd att täcka kostnaderna för flyttningen för honom och hans familj och hans bohag. Under den tid då familjen lever på två håll utgår familjebidrag, och när familjen är delad kan respenning utgå en gång i månaden antingen till försörjaren för resa till sin gamla hemort eller till familjemedlemmarna för att de skall kunna resa till den nya orten och bli i tillfälle att stifta bekantskap med den. Starthjälpen slutligen, som för närvarande utgår med 300 kronor, är avsedd att täcka den arbetslöses eller nyanställdes ekonomiska behov intill dess han får sin första avlöning.

Här har man alltså tagit sikte på situationen för den enskilde som måste bryta upp från sin bygd för att skaffa sig utkomst på något annat håll i landet. Men när man agerar med dessa medel har man enligt min mening ägnat allt för litet intresse åt deras situation, som blir kvar i bygden. Det är väl ingen tvekan om att i samma takt som man flyttar bort människor från en region, blir förutsättningarna för att upprätthålla service i skilda avseenden åt de kvarvarande allt mindre. Ju akti-

vare samhället är när det gäller de rörlighetsstimulerande medlen, desto påtagligare blir problemen för dem som är kvar i bygden.

Jag har sagt att man i denna argumentering för de rörlighetsstimulerande medlen alltid pekat på den enskildes situation — och det är naturligtvis en sida av saken som måste uppmärksammas. Men det finns en annan sida som sällan blir berörd i den offentliga debatten, nämligen den betydelse dessa åtgärder har för företagarna. Tillgången på arbetskraft utgör inte längre någon lokaliseringsfaktor av betydelse, ty dessa åtgärder måste av företagaren uppfattas på det sättet att samhället har sagt: Slå dig ned var du vill med ditt företag. Om det finns arbetskraft eller ej, det skall du inte bry dig om, ty det ansvaret tar samhället. Vi är beredda att se till att du får arbetskraft.

Låt mig visa vad jag menar med ett exempel, som jag hämtat från min egen bygd, Ådalen, där vi haft undersysselsättning rätt länge. I Kramfors hade arbetskraft friställts på grund av rationalisering inom massaindustrien, men skickliga kommunalmän lyckades intressera en del företagare att slå sig ner i staden. Man hoppas härigenom kunna skapa sysselsättning för 100 man i inledningsskedet och 200 när etableringen blir helt genomförd.

Om en av dessa företagare hade valt att slå sig ned i något av de expansiva områdena, Göteborgs-, Stockholms- eller Malmöregionen, där det är brist på arbetskraft, hade samhället åtagit sig att flytta 100 eller 200 arbetare från t. ex. Ådalen, med utnyttjande av alla till buds stående rörlighetsstimulerande åtgärder. Då hade också det s. k. utrustningsbidraget på 2 000 kronor kommit till användning. Kostnaden per enskild arbetare, med resor och familjebidrag m. m., skulle ha blivit 5 000 — 6 000 kronor. Detta hade blivit samhällets insats till förmån för den före-

tagare som ville etablera sig i ett expansivt område.

När vederbörande nu i stället valde att slå sig ned i en bygd, där det fanns arbetskraft, vad gjorde samhället då? Egentligen fick han inga som helst bidrag från samhällets sida. Jag bortser nu från kommunen, ty jag vet inte vilka ekonomiska insatser den har gjort i det nämnda fallet.

Den produktion det rörde sig om hade inte tradition i våra bygder. Företagaren ville därför ta upp de kvalificerade arbetsledarna, de som skulle ansvara för olika sektorer inom produktionen, och han ville att bestämmelserna om rörlighetsstimulerande åtgärder skulle tillämpas för detta fåtal, ty de utgjorde en garanti för att produktionen skulle ge önskat resultat. Men bestämmelserna är sådana att detta inte går för sig — trots att riksdagen i fjol enhälligt uttalade att detta snarast skulle ordnas.

I ett avseende kan naturligtvis genmälas att vederbörande fick hjälp, nämligen genom att samhället sett till att befintlig arbetskraft blivit omskolad för att kunna möta de nya arbetsuppgifterna. Men i fråga om utbildning skall väl ändå samhällsinsatserna vara lika, oavsett var ett företag etableras.

Det är mot denna bakgrund som vi funnit anledning komma tillbaka med kravet om att de rörlighetsstimulerande medlen skall få användas för att flytta kvalificerade befattningshavare även i den andra riktningen, alltså till områden där man har undersysselsättning men där för utvidgning av produktionen krävs nyckelmän.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att utskottsmajoriteten efter att ha refererat fjolårets beslut, gör följande uttalande: »Föredragande statsrådet har i statsverkspropositionen avisat tanken på en sådan användning under hänvisning till de pågående övervägandena inom kommittén för näringslivets lokalisering. I anledning härav

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

vill utskottet med skärpa framhålla, att det icke bör komma i fråga att under sådan hänvisning avvisa att inom arbetsmarknadspolitiken i övrigt godkända åtgärder användes på sätt som skulle gagna utvecklingen och förbättra sysselsättningsmöjligheterna i de sysselsättningssvaga områdena. De medel som nu står till buds bör så långt det är möjligt användas i nämnda syfte oavsett pågående utredningsarbete.»

Detta utlåtande är i den del det berör punkten 25 mycket egendomligt. Att göra sig skyldig till tvetalan anses ju inte särdeles hedersamt. Men här kommer tvetalan till uttryck i tryck och det t. o. m. i ett och samma utlåtande.

På sidan 18 säger utskottsmajoriteten efter att ha redovisat de rörlighetsstimulerande åtgärderna följande: »Föredragande statsrådet har efter förslag av arbetsmarknadsstyrelsen förordat en höjning av starthjälpens belopp samt föreslagit att sådan hjälp skall kunna utgå även vid tillfälligt arbete på annan ort.» Efter några ord om detta säger utskottsmajoriteten vidare: »Med hänsyn härtill och då de hittillsvarande erfarenheterna av starthjälpens m. m. synes ha varit goda, kan utskottet biträda den föreslagna utvidgningen av denna hjälpform.» Utskottet biträder alltså på sidan 18 departementschefens mening.

Om man sedan läser överst på sidan 19 finner man att utskottsmajoriteten säger: »Enligt utskottets mening inger det även starka betänkligheter att intensifiera de rörlighetsstimulerande åtgärderna på sätt som föredragande statsrådet avsett, emedan detta uppenbarligen skulle motverka det syfte, som lokaliseringsutredningens uppdrag innefattar, och försvåra genomförandet av de förslag utredningen kan förväntas framlägga.»

Det är möjligt att detta också är ett utslag av valfrihetens samhälle, och jag ber att få anmäla att jag i detta fall helt ansluter mig till den motivering

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

som är angiven på sidan 19 i utskottsutlåtandet.

I vår motion har vi ställt oss avvisande till förslaget om en uppräknings av starthjälpen från 300 till 500 kronor. Vi finner det egendomligt att så snart det är fråga om åtgärder i syfte att åstadkomma sysselsättningsmöjligheter inom områden där det är över-skott på arbetskraft, får vi veta att vi måste vänta på lokaliseringsutredningen, så att vi inte vidtar åtgärder som är ägnade att slå sönder dess arbete. Bl. a. har departementschefen anför-t den motiveringen för att avvisa förslag om att rörlighetsstimulerande medel skall användas för att underlätta kvalificerad arbetskrafts flyttning till sys-selsättningssvaga områden.

Vad beträffar ökningen av starthjälpen från 300 till 500 kronor liksom beträffande familjepennningen finns det ingen som helst utredning. I varje fall finns det ingen utredning som ger stöd för att man skulle höja starthjälpen från 300 till 500 kronor.

Om man vill ge lokaliseringsutredningen en rejäl chans att med sina förslag verkligen kunna uträtta något, skall man inte öka aktiviteten när det gäller att flytta folk. Utredningens huvudsyfte är ju att avge förslag till åtgärder som så att säga skulle jämna ut de missförhållanden som råder i dag. Vi måste väl vara ense om att vi inte ökar förutsättningarna för att en gång uppnå jämvikt genom att ständigt lägga vikter bara i den ena vågskålen.

Likadant är det med utrustningsbidraget. Det infördes ju i fjol, och i statsutskottets utlåtande nr 80 till 1962 års riksdag sades att det skulle bli en försöksverksamhet i områden med exceptionellt hög och varaktig arbetslöshet samt att denna försöksverksamhet skulle redovisas för riksdagen. Det har statsrådet gjort, och han säger i statsverkspropositionen att detta kommit till användning endast i ett fåtal fall. Det är nog alldeles riktigt.

Av uttalanden i tidningarna hemma framgår att arbetare som går arbetslösa tackar nej, när de blir erbjudna att med hela serien bidrag resa söderöver för att få arbete. När de då blir underrättade om att ifall de inte tar chansen, mister de rätten till ersättning från arbetslöshetskassan, så svarar de: Ja, det kan inte hjälpas, här trivs vi.

Det måste enligt min mening vara en uppgift för samhället att se till att de kan få arbete inom rimligt avstånd från deras bostad. De som säger detta är inte människor som bor i ödebygden utan i själva Industri-Ådalen.

Jag är personligen litet förvånad över att denna försöksverksamhet nu utan vidare har utvidgats till den grad som framgår av kartskissen i denna annons. Förut gällde försöksverksamheten bara ett par områden, nämligen Ådalen och Tornedalen, men nu skall försöksverksamheten utsträckas till hela det område som är markerat med grått på kartskissen. Jag vet inte vilka erfarenheter man är på jakt efter. Vi har i motionen yrkat och det har tagits upp i reservationen, att utrustningsbidraget skulle upphöra att utgå. Motiveringen är densamma som när vi reagerat mot ökningen av starthjälpen. Ju mer man tynger ned den ena vågskålen, desto svårare blir det för lokaliseringsutredningen att föreslå åtgärder i syfte att åstadkomma en utjämning.

I vår motion har vi begärt tillsättandet av en befattningshavare vid länsarbetsnämnderna, som i samarbete med företagarföreningen och andra länsorgan skall verka för att till de sysselsättningssvaga regionerna lokalisera företag. Den tanken avvisar utskottsmajoriteten. Jag tror att det är viktigt att vi får ett besked från utskottsmajoritetens sida i denna fråga. I arbetsmarknadsstyrelsens petitaskrivelse för nästa budgetår finns detta krav upptaget i en reservation. Det som denna reservation gav uttryck åt avvisades eller

berördes inte alls av departementschefen när statsverkspropositionen lades fram. Mot den bakgrunden motionerade vi. Nu har utskottet avstyrkt detta förslag. Efter det att vi hade motionerat tillsattes på ett flertal platser inom områden som har dessa problem just sådana tjänster som vi hade ansett borde ordnas i dessa län. Arbetsmarknadsstyrelsen har alltså nu vidtagit den åtgärden. Vad anser utskottsmajoriteten om detta? Godkänner man den åtgärden — vilket jag hoppas — eller skall avstyrkandet av samma krav uttryckt i en motion, i vilket avstyrkande man inte med ett ord berör arbetsmarknadsstyrelsens åtgärd, uppfattas som en reaktion mot de åtgärder arbetsmarknadsstyrelsen vidtagit?

Herr talman! Låt mig framhålla att detta inte är en norrlandsfråga. Samma problem möter inom många regioner i andra delar av vårt land. Det har gått en radioserie beträffande olika norrlandsfrågor; Frågetecknen i norr heter den. Därvid blev jag liksom några andra ledamöter här i kammaren i tillfälle att ge uttryck för min syn på dessa problem. På en fråga om jag trodde att vi norrlänningar skulle kunna enas om en lösning svarade jag, att det betraktade jag som alldeles självklart. Men jag framhöll att detta inte är det viktigaste. Viktigare är att vi får våra kamrater i respektive grupper i hela landet att sluta upp kring denna tanke. Det är inte här fråga om ett landsdelsintresse utan om ett samhällsintresse. Hur man är beredd att lösa dessa frågor beror enligt min uppfattning på hur man vill se morgondagens samhälle utformat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 6 a och 6 b och bifall till utskottets utlåtande i det stycke som hänger samman med uttalandet på s. 19 i utskottsutlåtandet. För att få en rak linje genom hela motiveringen rekommenderar jag kammarens ärade ledamöter att sluta upp bakom reser-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

vationerna 6 a och 6 b och i övrigt bifalla utskottets hemställan. Då blir uttalandet från utskottets sida inte på något sätt motsägelsefullt.

I detta anförande instämde herrar *Gustavsson* i Alvesta, *Nilsson* i Tvärålund och *Larsson* i Norderön (samtliga cp).

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag kan i stort sett instämma i vad herr Larsson i Hedenäset sade. Även jag ställer mig tveksam beträffande tanken att flytta arbetskraft från Norrland till Sydsverige när det är fråga om tillfälligt beredskapsarbete, då det alltså inte gäller någon definitiv förflyttning. I de fallen är det bättre att så långt det är möjligt hålla de arbetslösa sysselsatta i hemorten och gärna med andra arbeten än vägarbeten, t. ex. skogsvård. För övrigt kan ingen som känner till vilka vägarbeten som utförts i Norrland som beredskapsarbete påstå att det är fråga om felinvesteringar.

Jag anser också att det är rimligt att resebidrag och andra flyttningsbidrag får utgå till de specialarbetare som ett företag, som lokaliserar en tillverkning till avfolkningsområdena, behöver hämta från annat håll. Det kanske kostnadsmässigt inte spelar så stor roll för företagen att det blir en avgörande faktor vid beslut om lokalisering, men det är enligt min mening en rättvisefråga. Om samhället bekostar förflyttning för större delen av den arbetskraft ett företag, som lokaliserats till ett område med brist på arbetskraft, behöver är det väl rimligt att samhället också bekostar förflyttning av en mindre del av den arbetskraft som behövs till ett företag som lokaliserats till ett industrifattigt område. Som det nu är blir dessa flyttningsbidrag ett ensidigt stöd för företagslokalisering till områden som utan denna lokalisering har mer än nog av arbetstillfällen.

Riksdagen föreslog i fjol särskild

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

prövning av denna fråga. Statsrådet har i statsverkspropositionen avvisat denna tanke. Han säger att frågan om vilka geografiska områden som åtgärderna skall avse inte kan avgöras utan allmänna lokaliseringspolitiska överväganden. Givetvis måste vissa överväganden göras när det gäller att bestämma vilka områden som skall komma i fråga. Men det är inte märkvärdigare än att arbetsmarknadsstyrelsen mycket väl kan klara det.

Jag har också avgivit en blank reservation på denna punkt. Den gäller skrivningen i den del av utskottsutlåtandet som icke ersättes av reservation 6 a.

I statsutskottsmajoritetens yttrande finns nämligen ett uttalande angående de rörlighetsstimulerande åtgärderna som jag tycker är i överkant entusiastiskt. Man fastslår bland annat utan att tveka att de hittillsvarande erfarenheterna av starthjälpen m. m. synes ha varit goda. Herr Fälldin bör inte göra någon stor process av att statsutskottet säger något annat på sidan 19 i utlåtandet; det är nämligen inte samma människor som utgör majoriteten på sidan 18 och på sidan 19. Det blir så ibland när man i utlåtandet infogar en reservation som fått majoritet vid statsutskottets plenum. Jag polemiserar alltså mot den majoritet som finns på sidan 18 när jag för detta resone-mang.

Jag vill understryka att jag inte menar att de rörlighetsstimulerande åtgärderna kan undvaras, men jag anser att statsutskottets skrivning kunde ha varit litet mera nyanserad på denna punkt. Sanningen är väl att de vunna erfarenheterna visserligen inte kan sägas visa att åtgärderna bör upphöra men att de som arbetsmarknadspolitiskt medel också har betydande svagheter.

Arbetsmarknadsstyrelsen har utfört en undersökning rörande de personer som på grund av arbetsbrist lämnat

hemorten och i samband därmed erhållit starthjälp eller familjebidrag. Undersökningen har givit en hel del värdefullt material. Inte minst gäller detta i fråga om uppgifterna angående hur länge de förflyttade arbetarna stannade på den nya arbetsplatsen. Av dem som fick bidrag i oktober 1959 slutade nämligen 28 procent inom tre månader och 68 procent inom ett år. Motsvarande siffror för oktober 1960 var 27 respektive 64 procent. Av dem som slutade återvände 47 procent till hemlänet, medan 27 procent stannade i anställningslänet.

Detta resultat är knappast överraskande. Det var inte svårt att förutse att de som en gång flyttat från hemorten skulle ha lätt att bli rörliga även i fortsättningen. Ibland trivs man inte med arbetet, ibland inte med den nya bostadsorten, och eftersom det är lätt att få nytt arbete flyttar man i förhoppning att man skall trivas bättre på det nya stället och försöker inte övervinna anpassningssvårigheterna i början. Att så många återvänder till hemlänet tyder dessutom på att de inte haft för avsikt att lämna hemorten definitivt utan att det endast varit fråga om en mera kortvarig utflykt.

Att rörligheten bland dem som förflyttats med hjälp av arbetsmarknadsstyrelsens rörlighetsstimulerande medel är så stor kan emellertid enligt min mening inte sägas utgöra något skäl för att upphöra med verksamheten. I valet mellan att låta dem gå arbetslösa på hemorten och att ge dem möjlighet till arbete på annat håll måste man välja det sistnämnda.

I den med b betecknade reservationen antydde man, att de till buds stående medlen, alltså de rörlighetsstimulerande medlen, i stället borde användas för att förbättra arbetsmöjligheterna i de sysselsättningssvaga områdena och på detta sätt lösa frågan. Tyvärr är det väl inte så enkelt. Det fordras mycket mer kapital för att ska-

pa ett arbetstillfälle genom att bygga en industri än genom att bidra till förflyttningen. Dessutom är det en process som tar tid. Man kan nog inte lösa en aktuell arbetslöshetssituation genom att flytta över pengar från de rörlighetsstimulerande åtgärderna till stöd för industri. Jag tror att vi får lov att acceptera de rörlighetsstimulerande åtgärderna, trots att de i själva verket innebär en statsunderstödd avfolkning av Norrland, så länge industrialiseringen inte går tillräckligt snabbt för att suga upp den arbetskraft som blir ledig inom jordbruk och skogsbruk.

Herr Fälldin sade, att man genom de rörlighetsstimulerande åtgärderna berövar Norrland en lokaliseringsfaktor av betydelse. Det ligger mycket i detta, och jag har själv använt samma formulering. Det råder väl inget tvivel om att när arbetskraftstillgången spelar en så stor roll i fråga om lokaliseringen som den nu gör resultatet blir detta. Visar det sig emellertid, att de som förflyttas med dessa medel blir mer rörliga än vad som gäller för genomsnittet och ofantligt rörligare än arbetskraften i industrier som förläggs till industrifattiga områden, tycker jag nog att vi fortfarande har en lokaliseringsfaktor i vår goda tillgång på arbetskraft. Därför anser jag att denna undersökning har mycket att säga företagen när dessa skall besluta om lokaliseringsfrågor. När det gäller att träffa ett val mellan att utbygga en industri i ett område med arbetskraftsbrist, där de anställda måste rekryteras från olika håll med arbetsmarknadsstyrelsens hjälp, eller att förlägga tillverkningen till ett område med överskott på arbetskraft, tycker jag att den undersökning som arbetsmarknadsstyrelsen har gjort har rätt mycket att säga. Det är ytterst angeläget, att de kostnader för företagen som arbetskraftens rörlighet medför värderas till sitt fulla värde. De kan i många fall

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

väga tyngre än högre fraktkostnader eller något högre direkta lönekostnader.

Vi är också eniga om att de rörlighetsstimulerande åtgärderna är för ensidiga och att de bör kompletteras med åtgärder för att underlätta industrialiseringen på därför lämpade orter i områden med god arbetskraftstillgång. Jag tycker emellertid att den diskussionen med större utbyte kan föras när lokaliseringsutredningens förslag framlagts.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Jag är medansvarig för ett par motioner under denna punkt och vill med anledning av detta ta kammarens uppmärksamhet i anspråk en kort stund för att motivera mina och mina medmotionärers synpunkter. Vi har tillsammans med herr Nilsson i Kramfors och herr Näsström, som fört fram motionen i första kammaren, motionerat om de rörlighetsstimulerande åtgärderna. Såväl herr Fälldin som herr Gustafsson i Skellefteå har varit inne på detta problem tidigare och framfört de synpunkter som ligger till grund för utskottsmajoritetens ståndpunkt i detta avsnitt av frågan.

När vi motionerade om att de rörlighetsstimulerande åtgärderna också skulle få utnyttjas för överflyttning av arbetskraft till sysselsättningssvaga områden i avsikt att där stimulera en verksamhet som kunde bredda näringslivet innebar detta ingenting annat än ett godtagande av den ståndpunkt som riksdagen gjorde sig till tolk för i fjol. Jag vill erinra om att statsutskottet förra året föreslog riksdagen att de rörlighetsstimulerande åtgärderna också skulle få användas för sådana syften som vi anför i vår motion. Statsutskottet å sin sida byggde sin ståndpunkt främst på ett yttrande av lokaliseringsutredningen. Vi menade att det kanske inte i nuvarande läge är tillfyllest att man byter ståndpunkt från ett år till ett annat. Arbetslöshetsproblemet är ju myc-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

ket svärbemästrat i vissa regioner, och om riksdagen gör *ett* uttalande i år och ett annat nästa år måste det skapa villrådighet hos myndigheterna och osäkerhet hos kommunerna om vad statsmakterna ytterst vill med sin arbetsmarknadspolitik. Vi får inte bortse från det väsentliga i att bevara kontinuiteten i riksdagens bedömning av dessa frågor.

Vår motion har alltså tagit fasta på den ståndpunkt som riksdagen omfattade i fjol. Departementschefen säger sig inte ha kunnat lägga fram några förslag i enlighet med riksdagens förra året uttalade önskemål av den anledningen att han först ville avvakta lokaliseringsutredningens förslag. Det är nog försiktigt i överkant att inta denna ståndpunkt. Man har genomfört de rörlighetsstimulerande åtgärderna i den ena riktningen. Lokaliseringsutredningen beräknas visserligen avge sitt betänkande innevarande år, men vi vet att det sedan följer ett vidlyftigt remissförfarande och ytterligare beredning i departementet innan riksdagen får uttala sig i frågan. Det torde vara en realistisk bedömning att det tar minst två år innan lokaliseringsutredningens förslag kan upphöjas till praktisk politik.

Eftersom lokaliseringsutredningen redan i fjol så helhjärtat tillstyrkte de åtgärder som det nu är fråga om, tycker vi att varken Kungl. Maj:ts kansli eller riksdagen har anledning att på lokaliseringsutredningens vägnar anföra betänkligheter. Här gäller ju ingenting annat än att utrusta Kungl. Maj:t med fullmakt att inom ramen för anslag som riksdagen beviljar också stödja de rörlighetsstimulerande åtgärderna för sysselsättningssvaga områden. Ofta är det nu så, att de sysselsättningssvaga områdena saknar industriell tradition. En framgångsrik företagare i dessa bygder anser jag vara värd sin vikt i guld. Likaså är den yrkesskicklige specialarbetaren utomordentligt värdefull. Vi menar att om man genom att underlätta flyttningen av yrkesskickliga arbetare

till dessa områden kan stimulera sysselsättningen, är detta ur alla synpunkter en välbetänkt åtgärd.

Vi skall inte uppfatta detta som någon kritik mot arbetsmarknadsmyndigheterna. Jag tror att alla vi som på nära håll har fått stifta bekantskap med arbetsmarknadsstyrelsens åtgärder är beredda att ge det vitsordet, att styrelsen i varje situation har försökt göra det bästa möjliga. Vi förstår också att människorna flyttar på sig — nu mer än kanske någonsin tidigare. Särskilt unga människor känner kanske lust att flytta från en landsända till en annan. Den arbetsökande allmänheten i vårt land är ju av hävd van att söka sin utkomst till och med på andra sidan av den stora oceanen.

Jag vill livligt instämma med herr Fäldin i att detta inte är någon speciell norrlandsfråga, utan de åtgärder som vi förordar avser att förbättra sysselsättningen överallt i de sysselsättningsvaga områdena. Vi har härvidlag haft ett ganska realistiskt material att stödja oss på, vi har nämligen i ganska stor utsträckning litat på de informationer man fått från Norge, där dessa åtgärder har prövats under mycket lång tid och befunnits vara ändamålsenliga. Under de senaste 30 åren har 170 000 människor lämnat Norrland, och ännu är det ungefär 2 000 per år och län som söker sig söderut. Jag läste i en tidningsartikel i dag, att arbetsmarknadsstyrelsens chef hade framhållit att av de 150 000 skogsarbetare, som i dag är sysselsatta i området mellan Norrbotten och Värmland, torde 50 procent komma att rationaliseras bort till följd av rationaliseringen inom skogsbruket. Det betyder ju oerhört mycket. Hur skall dessa människor få en rimlig bärning?

Vi vet också att man i domänstyrelsen håller på att genomföra rationaliseringar, som medför att arbetskraften i skogen friställes i mycket betydande omfattning. Även i vattenfallsstyrelsen räknar man med att i år friställa 500

å 600 arbetare i Norrbottens och Västerbottens län. Härtill kommer sedan effekten av den rationalisering som pågår inom jordbruket.

Vi motionärer är på det klara med att man måste acceptera den utvecklingen, men vi menar att man inte får sitta med armarna i kors och vänta på det som kommer att ske. Man måste vidta åtgärder som lindrar övergångssvårigheterna och försöka starta något nytt i de områden där arbetskraft friställes. Vi vet också att kommuner, landsting och företagsföreningar ute i länen söker med ljus och lykta efter lämpliga objekt här för. Även riksdagen har i olika sammanhang ställt sig positiv till dessa strävanden, och vi menar att det finns all anledning för riksdagen att i det fallet bibehålla sin uppfattning från i fjol.

Jag är angelägen om att här vitsorda den objektiva hållning som statsutskottets majoritet har intagit i denna punkt, och som herr Gustafsson i Skellefteå sade finns det ingen anledning att nu dra upp en stor lokaliseringsdebatt. Vårt förslag kan också betraktas som ett modus vivendi i avvaktan på de åtgärder som kan bli följden av den nuvarande lokaliseringsutredningen. Men vi vill att skadeverkningarna av den pågående utvecklingen skall bli så lindriga som möjligt och att motåtgärder skall sättas in så snabbt det går. Vi tror också att det redan nu är hög tid att vidta åtgärder på detta område.

I motioner både här och i första kammaren har vi också vänt oss mot vissa uttalanden under denna punkt i elfte huvudtiteln, som rör vägbyggandet, och jag vill säga några ord även om den saken.

Utbyggnaden av kommunikationslederna är en angelägen uppgift i samtliga län, och vägbyggandet är såvitt jag förstår beroende av framför allt två faktorer, nämligen tillgången på kapital och arbetskraft. Om man i ett län har båda dessa ting, så kan man givetvis där göra åtgärderna effektivare och me-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

ra vittomfattande än i det län där man saknar det ena av dessa element eller båda delarna.

I norrlandslänen har man haft överskott på arbetskraft, och att denna har sysselsatts med vägarbete har ur såväl samhällsekonomisk som social synpunkt varit mycket klokt. Ibland får man den uppfattningen att det vägbyggande som sker i Norrland anses vara något slags självändamål. Jag är dock övertygad om att alla som på ort och ställe studerat dessa frågor blivit övertygade om att det vägbyggande som bedrivits med anslag från arbetsmarknadsstyrelsen har varit ekonomiskt likvärdigt med det vägbyggande som skett inom ramen för de ordinarie väganslagen.

Professor Ulf Sundberg höll i vintras ett anförande vid en arbetsmarknads-konferens i Arvidsjaur. Han talade då om tillgången på skogsbilvägar och sade att norrlandslänen var underdimensionerade när det gällde sådana vägar, vilket innebär mycket betydande nationalekonomiska förluster årligen. Det har därvidlag blivit en eftersläpning i vissa län, och jag tycker att motiveringarna här för är ganska bristfälliga. Framför allt har jag reagerat mot propositionens påstående att det ur vägpolitiska synpunkter skulle vara eftersträvänsvärt med en omläggning.

Jag förstår dock att det i dagens läge inte kan bli fråga om att flytta alltför många människor från norrlandslänen till vägbyggen i Mellansverige. Jag har här en uppgift om att endast 45 av 3 600 beredskapsarbetare i Norrbotten var placerade utanför länet den 15 april i år. Detta antal skall vi dock inte förväxla med de 2 000 arbetare vi årligen skickar till de mellansvenska industrierna. Det torde vara uppenbart att vägbyggandet i de syd- och mellansvenska länen inte har kunnat konkurrera om arbetskraften. Och då är frågan, om det är rätt medicin att genomföra en ny arbetsmarknadspolitik för norrlandslänsens vidkommande. Jag tror inte det.

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

Jag har tidigare här antytt vad rationaliseringen i skogen och vattenfallsstyrelsens friställande av arbetskraft etc. innebär. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna får enligt min mening inte dämpas upp. Det behövs tvärtom en anspänning.

Det talas om att vägplanerna har överskridits på vissa håll, men det sägs inte hur de har tillkommit. Är det inte så att medelstillgången varit knapp, varför de ordinarie flerårsplanerna blivit underdimensionerade, men att man sedan fått tillskott av beredskapsmedel och kunnat bygga ut vägar i en utsträckning som man hela tiden ansett vara motiverad?

Jag nämner som ett exempel från Norrbottens län, att Kungl. Maj:t för något år sedan hänvisade Graddisvägens byggande inom ramen för de allmänna väganlagen. Det är en mellanriksväg, och riksdagen har understrukt angelägenheten av denna vägbyggnad. När flerårsplanerna gjordes upp, kände man inte till någonting om att riksdagen skulle komma att göra ett sådant uttalande. Vidare har riksdagen så sent som i slutet av november 1962 uttalat sig för en förstärkning av vägbyggandet i Tornedalen.

Det byggs en väg från Jokkmokk till Kvikkjokk, och denna väg är helt och hållet motiverad av vattenfallsstyrelsens möjligheter att exploatera vattenkraft. Vägföretaget kostar 13 miljoner kronor, och 9,5 miljoner tas av anslaget från vägförvaltningen. Skogsföretagen har också under senare år alltmer övergått till bilburna transporter. Man har då upptäckt att vägarna och broarna är alldeles för svaga.

Skulle vi dämpa vägbyggandet i Övre Norrland och Norrland över huvud taget, skulle detta betyda ett avsevärt avbräck för den sysselsättningsstimulerande politik som arbetsmarknadsmyndigheterna söker föra. Vi måste få ett sådant vägnät att vi till fullo kan utnyttja naturtillgångarna — skogen, vattenkraften och malmen.

Jag har varit frestad att göra en liten jämförelse. Vi har brist på läroverkslärare i Norrland, men det har ännu aldrig fallit någon in att här i riksdagen föreslå att man skulle lägga ned ett läroverk i Stockholm eller på annat håll för att frigöra arbetskraft för Norrlands behov. Herr talman! Jag medger att parallellen inte är fullständig, men den är fullständig så till vida att man vid en tidpunkt, när allt större påfrestningar på arbetsmarknaden väntas, inte skall dämpa de åtgärder som vidtas utan i stället söka få än större effekt av dessa åtgärder.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 6 a. Den står också enligt min mening i bästa samklang med de uttalanden, som statsutskottets majoritet har gjort i fråga om de rörlighetsstimulerande åtgärderna. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag kan inte dela herr Fälldins uppfattning beträffande startbidraget och utrustningsbidraget. Jag tror att de som tvingas att lämna sina hemorter för att söka arbete på annat håll är förtjänta av den hjälp som dessa åtgärder otvivelaktigt innebär. De är motiverade ur individens synpunkt och därmed också ur samhällets. Gör vi ingenting för att hjälpa dessa människor, konserverar vi en slum som i fortsättningen blir ännu svårare att bemästra.

I detta anförade instämde herrar *Löf-roth* (fp), *Lindström* (s) och *Lundmark* (s).

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Låt mig först beröra ett avsnitt av utskottets utlåtande i punkten 25 som ingen tidigare har varit inne på. Det gäller anslaget till näringshjälpen. Näringshjälpen har tidigare utgått med högst 5 000 kronor. Det återstående belopp som man behövt för ett fordon eller för att hjälpa en handikappad till en rörelse som ett bidrag till hans försörjning, har fått skaffas

från annat håll — från kommuner, landsting, ideella organisationer, släktingar etc.

Under tidigare år har det väckts motioner, vari begärts en höjning av statsbidraget på denna punkt, men det har då inte gått att samla majoritet i utskottet och kammaren kring denna begäran. Jag konstaterar nu med tillfredsställelse att utskottet enhälligt har gjort avsteg från propositionen och följt motionsyrkandet om näringshjälpens uppräkning från 5 000 till 10 000 kronor. Det innebär en reform, som jag tror kommer att visa sig vara till mycket stort gagn. De som närmast har att handlägga dessa ärenden — det är väl länsarbetsnämndernas kuratorer — behöver nu inte längre lägga ned så mycken möda på att samla in pengar, utan man har ett statsbidrag, vilket täcker större delen av det belopp som erfordras, även om det inte täcker allt.

När det gäller de stora frågor som här tagits upp skall jag fatta mig kort. Jag kan helt ansluta mig till vad herr Fälldin anför och vill bara starkt betona att lokaliseringsproblemen, såsom både herr Fälldin och herr Lassinantti framhållit, inte är någon speciell norrlandsfråga. Det finns också i Sydsverige och i Mellansverige betydande områden, där bristen på arbetstillfällen inom rimligt avstånd är mycket påtaglig. Härvidlag behövs aktiva insatser — aktiva insatser av ett annat slag än dem som hittills gjorts och vilka huvudsakligen inriktats på att flytta bort människor. Det har skapat problem både för de orter dit människorna kommit och för de orter som människorna måst lämna. I förra fallet har det blivit en befolkningskoncentration som givit upphov till samhällsproblem av olika slag, i senare fallet har det skett en uttunning som gör att de människor som blir kvar inte kan hålla en standard som är i klass med den de i vår tid har rätt att kräva.

Det är väl inte meningen att vi i dag

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

skall ha en stor lokaliseringspolitisk debatt, utan vi avvaktar naturligtvis lokaliseringsutredningens förslag. I dagens tidningar redogörs för en proposition från finansministern som skulle ligga på riksdagens bord. Såvitt jag kan finna har den emellertid ännu inte kommit — jag förmodar att den kommer under dagens lopp. Enligt tidningsuppgifterna framläggs i denna proposition förslag till skattepolitiska åtgärder i syfte att främja sysselsättningen och påverka lokaliseringen. Jag vågar säga att vi med stort intresse kommer att ta del av denna proposition.

Jag framhöll att de lokaliseringspolitiska problemen inte är någon speciell norrlandsfråga. Men låt mig betona att de ändå får en alldeles speciell karaktär därigenom att norrlandslänen, som geografiskt sett tillsammans utgör två tredjedelar av landet, hotas av en befolkningsminskning som på sikt måste verka helt ödeläggande. Det är inte att undra på att norrlänningarna stegrar sig inför propäer som innebär att ytterligare åtgärder skall vidtagas för att rycka undan det underlag — alltså den arbetskraft som ännu finns kvar — vilket jämte de direkta naturtillgångarna bildar utgångspunkten för en positiv lokaliseringspolitik.

Herr talman! Jag anser i likhet med herr Fälldin att det mest konsekventa ställningstagandet till utlåtandet i detta avsnitt är att biträda reservationerna 6 a och 6 b. I övrigt ber även jag att få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Jag vill inledningsvis meddela att jag kommer att föra utskottets talan rörande samtliga moment utom mom. III, där jag ämnar yrka bifall till reservationen 6 c.

Innan jag går in på de avsnitt, där skiljaktiga meningar redovisats, vill jag framhålla att utskottet enhälligt föreslagit en utvidgning av möjligheterna till s. k. näringshjälp. De arbetsmark-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

nadspolitiska åtgärderna har under senare tid i hög grad inriktats på att främja arbetskraftens geografiska och yrkesmässiga rörlighet. Därigenom har beredskapsarbetena kunnat ges en mindre omfattning än som eljest skulle varit nödvändigt samtidigt som det blivit möjligt att utnyttja arbetskraften mer effektivt. Beredskapsarbetena har också i stor utsträckning använts som skyddad sysselsättning för handikappade, så att de handikappade lättare skall kunna anpassa sig till förhållandena på den öppna marknaden.

Vad beträffar medelsanvisningen till sysselsättningspolitiska åtgärder för nästa budgetår råder inga delade meningar inom utskottet. Men självfallet är det för närvarande inte möjligt att annat än högst summariskt uppskatta behovet av beredskapsarbeten och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder under nästa budgetår.

Som jag framhöll i början av anförandet råder allmän enighet i utskottet också om näringshjälpen. I en del fall är det ju inte möjligt att bereda den handikappade arbete i öppna marknaden. Han eller hon kan måhända på grund av sitt handikapp inte anpassa sig till rytmen på en arbetsplats, varför det är svårt att bereda vederbörande lämplig anställning. Då utgör näringshjälpen ett verkligt värdefullt komplement till övriga sysselsättningspolitiska åtgärder.

Ett annat viktigt ändamål för näringshjälpen är att bereda en handikappad möjlighet att skaffa sig en bil, så att han eller hon lättare kan ta sig till och från arbetet. I båda dessa fall har den statliga näringshjälpen hittills ofta måst kompletteras genom bidrag från kommuner, landsting och enskilda organisationer. Det har därför ibland varit svårt att tillräckligt snabbt få fram beslut i sådana ärenden. Jag vill också påpeka att det inte är rationellt att ha en stödform uppsplittrad på flera organ, såsom här är fallet.

Detta har varit de väsentliga motiven för att utskottet i detta fall gått längre än Kungl. Maj:ts proposition och — som också nämnts i föregående anföranden — föreslagit en höjning av näringshjälpens maximibelopp från 5 000 kronor till 10 000 kronor.

På de punkter som nu berörts har utskottet varit enigt. Däremot har det framkommit delade meningar på ett par andra punkter, som jag nu vill stanna vid.

Reservation 6 a berör frågan om överflyttning av friställd arbetskraft i Norrland till beredskapsarbeten i andra delar av landet. Departementschefen erinrar i detta sammanhang om den redovisning som vi nyligen under sjätte huvudtiteln fick över omfattningen av det vägbyggande vilket sedan 1958 har ägt rum genom beredskapsbyggen. Därav framgår att huvudparten av beredskapsarbetena har anordnats i norrlandslänen. En följd härav har blivit att det totala vägbyggandet inom dessa län ligger avsevärt före gällande flerårsplaner för väginvesteringarna. Vägbyggnadsverksamheten i vissa län i övriga delar av landet släpar däremot efter i motsvarande flerårsplaner. Från vägpolitisk synpunkt, säger departementschefen, är det därför önskvärt att friställd arbetskraft som — märk väl — tillfälligt behöver beredas sysselsättning genom arbetsmarknadsmyndigheternas försorg, i vidare omfattning än hittills erhåller sådan sysselsättning i andra delar av landet.

På denna punkt framhåller reservanterna »att väginvesteringarna alltså måste anses produktiva oavsett förhållandet till flerårsplanerna och att . . . de aktuella beredskapsarbetena i Norrland måste ses jämväl som ett ekonomiskt utvecklingsarbete för näringslivet». Reservanterna hemställer också därför »att beredskapsarbeten som behövs för sysselsättning av friställd norrländsk arbetskraft så långt möjligt må anordnas inom resp. norrländska län».

Personligen har jag stor förståelse för reservanternas uppfattning att väginvesteringarna ingår i ett ekonomiskt utvecklingsarbete. Jag har själv vid ett tillfälle myntat uttrycket »vägar från näringspolitisk synpunkt», men jag kan inte som reservanterna gör driva synpunkten så långt att jag bortser från vägplanerna. I vägplanerna finns en avvägning av behovsgraden av olika vägar, och vid denna avvägning tages väl numera viss hänsyn till de näringspolitiska synpunkterna.

Utskottet har på denna punkt anfört: »Avgörande vid valet av arbetsobjekt får därvid vara både den prioritering som kan ges åt den ifrågavarande investeringen och den sysselsättningspolitiska effekt som projektet medför.» Utskottet tillägger emellertid också — och det är ett ganska viktigt tillägg: »Självfallet bör vid hänvisning till beredskapsarbete hänsyn tagas till den enskilde arbetssökandens personliga förhållanden, varvid möjligheterna att bereda honom en mera stadigvarande sysselsättning särskilt måste beaktas.»

Jag vill på den senast berörda punkten yrka bifall till utskottets hemställan.

Reservation 6 b berör de rörlighetsstimulerande medlen — resebidrag, starthjälp etc. Reservanterna yrkar här att under senare tid förekommande utrustningsbidrag skall upphöra att utgå. Vidare motsätter de sig den utvidgning av starthjälpen som departementschefen föreslår. Jag skall inte här redovisa reservanternas motivering — den har på ett ganska utförligt sätt också framförts av föregående talare, som yrkade bifall till denna reservation.

Vad arbetsmarknadspolitiken beträffar är det för den enskilde arbetstagar en av vitalt intresse att kunna beredas anställning på en ort och inom ett yrkesområde, där han kan få en så långt möjligt jämn och stadig sysselsättning. Det är därför viktigt att det finns en rik tillgång på åtgärder som kan bidra

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

ga härtill. De rörlighetsfrämjande medlen med resebidrag, starthjälp och familjebidrag är ett verksamt inslag i denna verksamhet. Dessa arbetsmarknadspolitiska medel är inte dyrbara, men de kan i många fall ge stor effekt. Självfallet får man alltid vara beredd på att en arbetssökande, som bereds hjälp med flyttning till annan ort, av olika skäl kan komma att flytta därifrån igen. Hjälpens behöver emellertid därför inte ha haft enbart en negativ effekt. Den som förflyttats kanske har fått sysselsättning under en tid då han annars måst gå arbetslös, och han har också fått erfarenhet från en annan arbetsplats och kanske från ett annat arbetsområde.

Det är i dessa avseenden av stor betydelse att arbetsmarknadsmyndigheterna fortlöpande följer upp effekten av olika åtgärder inom sysselsättningspolitiken, så att dessa åtgärder alltid kan ges den mest ändamålsenliga inriktningen. Då det också har kunnat konstateras att dessa åtgärder lett till goda resultat, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Jag övergår därefter till att tala för bifall till reservation nr 6 c. Det är riktigt att när frågan förra året behandlades gällde det om de rörelsestimulerande medlen skulle få tas i anspråk även för underlättande av rekryteringen av kvalificerad arbetskraft till regioner med betydande sysselsättningssvårigheter och för att därigenom öka sysselsättningsmöjligheterna. Statsutskottet ställde sig positivt till förslaget men förordade en särskild prövning av frågan.

Föredragande statsråd har emellertid inte varit beredd att ta ställning nu. Jag anser det nödvändigt att redovisa vad Kungl. Maj:t verkligen har sagt, detta därför att utskottet använder ett enligt min mening för hårt skrivsätt och orättvist bedömer Kungl. Maj:ts ståndpunkt. Jag vill emellertid säga till herr Fälldin att han har rätt i att utskottet har

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

gjort sig skyldigt till tvetalan. Men han har förbisett den omkastning som har skett vid utskottsbehandlingen då avdelningens förslag blev reservation i utskottet, medan reservationen i avdelningen blev utskottets utlåtande. Det hela gick därvid kanske litet för fort, och vill man ha logik i skrivsättet och undvika tvetalan skall man följa reservation nr 6 c.

Jag vill alltså citera departementschefens yttrande: »Om de rörlighetsstimulerande medlen skall användas som lokaliseringspolitiska hjälpmedel och såhunda kunna lämnas vid flyttning till sysselsättningssvaga områden, måste bidrag därvid rimligen kunna lämnas såväl till arbetslösa som till icke arbetslösa. Enda förutsättningen skulle vara, att det är fråga om kvalificerad arbetskraft, som kan bidra till att öka sysselsättningsmöjligheterna. Därvid aktualiseras vissa avgränsningsproblem, exempelvis om bidrag skall lämnas till tjänstemän inom den allmänna förvaltningen, ingenjörer inom storindustrin o. s. v. Frågan om vilka geografiska områden som åtgärderna skall avse kan inte avgöras utan allmänna lokaliseringspolitiska överväganden.» Statsrådet säger vidare: »Jag är inte beredd att föreslå, att bidrag utgår på detta sätt. Inom den närmaste tiden torde lokaliseringsutredningen komma att avge sitt betänkande. Frågan bör bli föremål för avgörande i samband med att utredningens förslag behandlas.»

Statsrådet som är närvarande i kammaren kan givetvis bäst tolka innehållet i denna sin skrivning. Vi reservanter har i korthet fattat den på följande sätt: Frågan är komplicerad, här kan uppstå avgränsningsproblem och det krävs allmänna lokaliseringspolitiska överväganden.

Vi reservanter har på denna punkt inte velat motsäga statsrådet. Vi har alltså inte tagit ställning, och det har inte heller den avdelning i utskottet gjort som ursprungligen stod bakom

förslaget. Vad vi har funnit avgörande är att statsrådet icke direkt har tagit avstånd från tanken utan vill avvakta lokaliseringsutredningens betänkande. Vi har inte velat motsätta oss detta utan funnit att det kan vara befogat att så sker.

Jag skall inte citera statsutskottets skrivning på denna punkt. Utskottet och reservanterna står varandra mycket närmare än majoriteten i sin skrivning gör gällande. Jag anser emellertid att det vore sakligt oriktigt om denna skrivning skulle vinna riksdagens bifall. Reservanterna står kvar — det vill jag understryka med anledning av herr Lassinantis påstående om att vi har ändrat mening — på den positiva ståndpunkt i denna fråga som utskottet i sin helhet intog i fjol. Då lokaliseringsutredningen snart kan förväntas framlägga sitt förslag, kan man emellertid räkna med att dessa frågor under den närmaste tiden kommer under prövning.

Jag vill, herr talman, i detta avseende yrka bifall till reservation nr 6 c.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Det är ganska viktigt att i denna debatt först och främst slå fast att det råder en mycket stor enighet mellan alla politiska partier i fråga om den aktiva arbetsmarknadspolitiken och insättandet av kompletterande sysselsättningspolitiska åtgärder där sådana behövs. Men enligt vad jag kan finna börjar det komma fram ett par principfrågor som jag tror det är utomordentligt väsentligt att diskutera, om man i fortsättningen skall kunna vinna enighet kring arbetsmarknadspolitiken.

Den första principfrågan berör det som herr Fälldin var inne på, när han talade om sysselsättningspolitiken i Västernorrland och arbetsmarknadsläget i Kramfors stad. Herr Fälldin citerade en

anställd som förklarat att han inte var beredd att ta arbete på någon annan ort trots att han därmed löpte risken att förlora sitt arbetslöshetsunderstöd: »Här trivs jag och här vill jag stanna.»

Då anmäler sig emellertid frågan: Hur långt skall egentligen samhället engagera sig för att säkerställa arbetsmöjligheter inom vissa bestämda geografiska områden? Menar herr Fälldin att man skall garantera sysselsättningen på varenda plats i vårt land och att samhället, så fort det uppstår arbetslöshet någonstans, skall skapa arbetstillfällen just på den plats där de arbetslösa är bosatta?

Vi som är anhängare av den fulla sysselsättningen har alltid tolkat detta begrepp på det sättet, att samhället skall garantera att det totalt sett finns arbetstillfällen som motsvarar tillgången på arbetskraft men att arbetskraften sedan i stor utsträckning måste anpassa sig efter det ekonomiska livets förändringar.

Jag kan ta ett exempel. På 1930-talet var det en mycket besvärande kris i Bohuslän. I stora distrikt med många stenhuggerier satte sig arbetslösheten fast, och samhället måste ingripa, bland annat med statsbeställningar på sten. Men man vidtog också andra åtgärder. Den viktigaste var att man på olika sätt försökte främja yrkesutbildningen och utflyttningen från Bohuslän. I dag har stenarbetarna inte några sysselsättningsproblem. Behovet av stenarbetare är tvärtom större än tillgången.

Ett annat exempel är textilföretagen i Norrköping. Skulle samhället ha gripit in och garderat textilarbetarna sysselsättning där för all framtid? Textilproduktionen är i dag ungefär lika stor som för fyra, fem år sedan, men antalet sysselsatta inom textilindustrin har gått ned med ungefär 30 procent. Den arbetskraft som blivit friställd har tvingats att söka sig till andra orter; många gånger långt bort från sin tidigare bosättningsort.

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

Om t. ex. fåraveln slår fel i Väster-norrland, skall samhället då gripa in och överta ansvaret för sysselsättningen av de jordbrukare som blivit friställda?

Det är klart att man inte kan göra ingripanden av detta slag.

Den andra principfrågan gäller insättandet av rörelsestimulerande medel. Statsutskottets majoritet har ansett att de rörelsestimulerande medlen skall användas också i motsatt riktning. Det kan jag i och för sig acceptera, men jag kan inte acceptera den tanke som ligger bakom utskottsmajoritetens skrivning att en intensifiering av de rörelsestimulerande åtgärderna »uppenbarligen skulle motverka det syfte, som lokaliseringsutredningens uppdrag innefattar, och försvåra genomförandet av de förslag utredningen kan förväntas framlägga». Jag tolkar detta uttalande så att man är beredd att acceptera att det skall finnas depåer av arbetslösa och undersysselsatta litet varstans i landet som en reserv, om ett företag händelsevis skulle intressera sig för en sådan depå och vilja förlägga en industri på en ort där det finns arbetskraft. Så kan man inte resonera. Det innebure ju att man inte kunde utnyttja alla produktiva arbetskraftsresurser; de arbetslösa och undersysselsatta tillför ju inte samhället de tillgångar som de skulle kunna göra.

Det finns två sätt att angripa detta problem. Det ena är att ge arbetskraften arbete där den finns. Det andra är att de arbetslösa får utbildning så att de därefter kan göra sin insats i produktionen.

En sak som jag tror att norrlandsrepresentanterna ofta glömmar bort är att den flyttning av arbetskraft från norr till söder och i viss utsträckning även från söder till norr som äger rum i vårt land — arbetskraftens rörlighet i vårt land torde vara rekordartat stor, jämförd med andra länder — är en del av utbildningsverksamheten. En stor

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

del av den arbetskraft som flyttar norrut och söderut återvänder sedan efter en del år och ger just det väsentliga bidrag till produktionslivets förstärkning och näringslivets utbyggnad som kunnat konstateras i norrlandslänet. Denna utbildningsverksamhet främjas bl. a. genom de stimulansbidrag till flyttning, som ingår i den rörlighetsstimulerande politiken.

Det förefaller vidare egendomligt att man diskuterar dessa rörlighetsstimulerande åtgärder som om de på något sätt skulle vara negativa i förhållande till norrlandsintressena. I stor utsträckning användes de inom Norrland, i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland etc., och de utgör väl också medel för omflyttning av norrlänningarna inom hela Norrland och inom respektive län. När det gäller den statistik som herr Gustafsson i Skellefteå åberopade och varur han hämtade uppgifter för att använda som negativa argument, så kan man också ur den statistiken få fram att av dem som erhöll olika bidrag 1959 omkring 50 procent gällde bidrag för flyttning inom Norrland. Motsvarande siffra under 1960 var 40 procent.

Menar verkligen reservanterna att norrlänningar, som flyttar inom Norrland, skall avstå från den ökning på 200 kronor som är föreslagen när det gäller starthjälp? Varför skall norrlänningarna mista denna, om de flyttar exempelvis från Härnösand och upp till Umeå? De behöver kanske denna hjälp för att kunna etablera sig där uppe. Varför skall de behöva avstå från alla dessa stimulansbidrag som lämnas för omflyttningar? Här säger norrlandsrepresentanterna själva till sina egna invånare: »Ni begriper inte ert eget bästa, om ni försöker flytta från dessa platser där det råder arbetslöshet och undersysselsättning. Ni skall inte ta vara på dessa möjligheter, utan ni skall stanna kvar för vi behöver er en gång i framtiden.»

Men är det så säkert att det blir någon framtid? Herr Lassinantti har just påpekat hur rationaliseringen går fram t. ex. inom skogsbruket, och man måste kanske inom en 4—5-årsperiod avstå från hälften av arbetskraften som inte längre behövs där. Detsamma gäller gruvorna, som kan bryta flera miljoner ton malm ytterligare utan att öka arbetsstyrkan, och vidare pappers- och massaindustrien, järn- och stålindustrin. De basindustrier, som i dag finns i Norrland, kräver inte mera folk, utan det kommer i stället att bli färre och färre anställda.

Norrlandsrepresentanterna här i riksdagen säger emellertid: »När det erbjuds arbetstillfällen på annat håll, skall ni likväl stanna.» Men arbetstagnarna måste givetvis tänka på sin framtid och på sina familjer, på barnen och deras möjligheter att i sin tur kunna få en lämplig utkomst.

Här gäller det alltså två principfrågor: Skall samhället garantera arbete på varje geografisk plats i vårt land? Och skall man sätta sig till doms över människorna och säga: »Ni får inte lov att utnyttja de olika stimulansbidrag, varigenom man försöker göra det lättare för människorna att välja.» Det är inte någon som förbjuder människorna att stanna kvar, men man skall heller inte beröva dem den hjälp och stimulans som visar sig behövlig för att åstadkomma en rationell fördelning av arbetskraften i vårt land.

Jag vill gärna instämma i vad bl. a. statsutskottets högt värderade ordförande har sagt beträffande näringshjälpen, och jag vill också hänvisa till de vägande synpunkter som herr Andersson i Knäred anförde på den punkten. Det är glädjande att man får denna förstärkning av näringshjälpen.

Jag vill också hänvisa till vad statsutskottets ordförande sade beträffande de väsentliga synpunkter som finns i reservation 6 c. Jag skulle gärna, som jag nyss framhöll, ansluta mig till för-

slaget om de rörlighetsstimulerande åtgärderna i motsatt riktning, under förutsättning att motiveringen hade varit en annan och den riktiga; jag stödde ju förslaget därom i kammaren i fjol.

Jag vill också säga ett par ord om beredskapsarbetena, som herr Larsson i Hedenäset och herr Lassinantti var inne på. Det gäller frågan om i vilken utsträckning man skall ha beredskapsarbeten i gång och vilken avvägning som därvidlag skall göras. Jag instämmer gärna med dem som anser att vägsynpunkten är otillräckliga med hänsyn till att expansionen av motorismen har ökat trafikvolymen, men det måste vara någon angelägenhetsgradering i fråga om arbetsuppgifterna. Då kommer man in på den väsentliga frågan, om det föreligger mer angelägna arbeten bland vägföretagen i mellersta och södra Sverige — där det inte finns tillräckligt med arbetskraft — än på någon plats i Norrland. Skall vi då avstå från utförandet av dessa angelägna vägarbeten i mellersta Sverige trots att det därigenom kan finnas risk både för människoliv och mycket annat och trots att de besparingar, som skulle göras genom igångsättande av dessa arbeten, uppenbart är mycket stora? Skall vi ändå dra oss för att sätta i gång dessa arbeten därför att de arbetslösa skall kunna stanna kvar i Norrland och där beredas arbete genom igångsättande av ytterligare beredskapsarbeten? Men vem har sagt att administrationen räcker till och att planer är utarbetade i sådan utsträckning att dessa arbeten kan igångsättas? Även inom Norrland förekommer stora omflyttningar av arbetskraft. Norrlands yta motsvarar, som herr Andersson i Knäred påpekade, två tredjedelar av vårt land. De olika vägföretagen kan inte ordnas precis intill stugknuten, utan även norrlänningarna får flytta i ganska stor utsträckning. Skillnaden i omflyttning blir inte särskilt stor, om man i visa fall flyttar folk till mellersta Sveriges vägföre-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

tag i stället för till företag inom Norrland.

Jag vill alltså rikta uppmärksamheten på denna angelägenhetsprövning liksom på att man tvingas göra omflyttningar även inom Norrland. Därför är det mycket väsentligt att beredskapsarbetarna bereds möjlighet att oftare besöka sina hem och träffa sina anhöriga liksom att de ges tillfälle att från beredskapsarbetena komma över till andra arbeten.

Herr talman! Det är ytterligare en synpunkt som jag tror bör tillfogas denna debatt. När olika talare här beskriver arbetsmarknadspolitiken sker det i sådana ordalag att man får intrycket att det gäller att utsätta människor för något slags tvång. Men så är ju inte alls fallet. Vad som sker är att arbetsmarknadsmyndigheterna ställer till förfogande olika hjälpmedel vilka individen får lov att ta i anspråk om han så önskar för att därigenom lösa sina egna problem. Det är väl så det demokratiska samhället skall fungera. Medborgarna skall ges just en sådan service att de kan träffa ett mera rationellt val än vad som är möjligt utan denna service. Bland annat de rörlighetsstimulerande bidragen är ju till för att människorna i stor utsträckning skall få möjlighet att prova sig fram. Det är inte alls säkert att man med en gång finner den rätta arbetsplatsen eller det rätta yrket. Men just genom att söka sig runt på arbetsmarknaden kan människorna få möjlighet att göra det i längden förnuftigaste valet.

Därför skall inte denna rörlighetsstimulerande politik betraktas perfektionistiskt i den meningen att varenda flyttning måste resultera i att människorna stannar kvar dit de en gång flyttat. Många kommer att återvända till den gamla hemorten och på nytt prova förhållandena där för att sedan söka sig till andra orter och kanske där så småningom finna det efterläng-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

tade, varaktiga arbetet. Det är så jag tror att man bör se på den rörlighetsstimulerande politiken.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag i alla delar utom beträffande mom. VI, där jag yrkar bifall till reservationen 6 c.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Att herr Kellgren är förlorad för tanken på att vi skall flytta folk var bekant förut — både i denna kammare och annorstädes. Låt mig emellertid ta upp den saken, eftersom herr Kellgren vill göra den till föremål för en principdebatt. Jag accepterar gärna en sådan, även om jag är litet illa ställd, eftersom jag bara har tre minuter till förfogande.

Herr Kellgren frågar: Vill herr Fälldin att man skall garantera sysselsättning på alla platser i vårt land? Ja, det är det klassiska argumentet från flyttningssivrarnas sida. Låt mig då bara erinra om — och jag har gjort det förut — att vi har lämnat hästskjutepoken och kommit över i bilepoken. I synnerhet vi som bor i Norrland räknar inte avstånd i kilometer utan i minuter. Om man jämför en person i Storstockholm, som skall bege sig till sitt arbete, med en som är bosatt uppe i Norrland, så kan den senare hinna mycket långt på samma tid som det tar för den som är bosatt i Stockholm att komma till sitt arbete. Det är inte tal om att sprida ut företag till varje by, utan det är fråga om att upprätthålla sysselsättningen så, att människor i ett regioncentrums omland har möjlighet att nå sin arbetsplats på rimlig tid. Med den motivering, som herr Kellgren använder, är emellertid till och med Kramfors inte längre en ort på vilken man skulle satsa för att upprätthålla sysselsättningen.

Det är inte något tvivel om att vi alla bejaktar rationaliseringen på olika områden, i jordbruket, i skogen, inom trämasseindustrin och sågverksindustrin

etc. Men vad vi inte bejaktar är att människorna som friställs nödvändigtvis måste söka sig till en annan del av landet för att få möjlighet till ny sysselsättning.

Sedan är det ett egendomligt argument herr Kellgren anför då han hänvisar till sid. 19 i utskottsutlåtandet och säger att den som skriver fast sig på detta sätt accepterar arbetslöshetsöar och en situation där arbetskraften får stå och vänta på arbetstillfällen. Med det resonemang som herr Kellgren bedriver borde utrustningsbidrag utgå även i södra Sverige, i de sysselsättningsvaga områdena där, ty eljest skulle dessa obehagliga arbetslöshetsöar uppstå.

Det finns en annan princip än den herr Kellgren ständigt hänvisar till för att på sikt lösa dessa frågor, nämligen att verkligen gå in för att människorna får valfrihet även när det gäller att ta anställning.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Tiden medger inte att alltför utförligt ta upp de olika debattörernas synpunkter, utan jag får inskränka mig till att beröra några frågor.

Jag har redan i mitt första anförande klargjort att vi inte kan godta uppfattningen att starthjälpen och utrustningsbidraget skulle rationaliseras bort ur arbetsmarknadspolitikens arsenal. Vi anser att om en människa av omständigheterna tvingas söka sig arbete på en annan plats, så är det socialt och samhällsekonomiskt motiverat att vederbörandes utgifter blir så små som möjligt.

Att statsutskottets ärade ordförande yttrade sig så försiktigt som han gjorde, kan jag mycket väl förstå. Han representerar ju ett område, där man också har sysselsättningsproblem eller i varje fall har haft det tidigare. Men jag tyckte att vår värderade och blide ordförande var en smula »advokatyrisk», när han försökte tänja på utskottsmajoritetens formuleringar. När man i ett utskott

röstas mellan olika alternativ, finns det inte möjlighet att i efterhand omformulera argumenteringen. För oss socialdemokrater, som stod i den situationen att vi kunde ansluta oss till andra meningsriktningar, var det angeläget att se i vilken mån yrkandena överensstämde med våra. I det avsnitt som behandlar frågan om rörelsestimulerande åtgärder i omvänd ordning, gick utskottets skrivning ut på att motionsyrkandena skulle bifallas, och i själva klämman hemställer utskottet om skrivelse till Kungl. Maj:t. Även om man hade kunnat önska att en och annan formulering varit något annorlunda, tyckte vi inte att denna skönhetsfläck utgjorde en så allvarlig belastning, att vi skulle frånga våra krav i själva sakfrågan, ty det är ju den som är det väsentliga.

Herr Kellgren berörde mycket och mycket, men han glömde en sak. Han räknade upp flyttningen och utbildningen men gick helt och hållet förbi de strävanden som kommit till uttryck även här i riksdagen i olika sammanhang, nämligen att också försöka se till att nya företag startas. Det gamla talet om att norrlänningen vill stanna där han är född håller inte streck. Vi har lång erfarenhet av motsatsen, och i mitt tidigare anförande har jag levererat siffror som utgör ett otvetydigt bevis för den saken.

Jag måste säga att det var överraskande att herr Kellgren på denna punkt kom med dessa insinuationer.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Såväl herr Staxäng som herr Kellgren har huvudsakligen lagt upp sin argumentering mot formuleringen i reservationerna och inte mot reservanternas ståndpunkter. Jag tycker inte att formuleringen av den punkt i utlåtandet som herr Staxäng anmärkte på, nämligen att väginvesteringarna alltså måste anses produktiva oavsett förhållandet till flerårsplanerna, är sär-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

skild lyckad. Jag skulle nog inte själv ha skrivit på det sättet. Men om man går med på en reservation, är det med hänsyn till det konkreta förslag som den innehåller, och i detta fall håller jag helt med de övriga reservanterna.

Herr Kellgren riktar största delen av sin argumentering mot formuleringen av en mening som gäller frågan om att få använda de rörelsestimulerande medlen för att flytta yrkesutbildad arbetskraft till områden med svag sysselsättning, medan han däremot tycks vara färdig att ansluta sig till statsutskottet i fråga om det konkreta förslaget.

Herr Kellgren anförde vidare att för 50 procent av de norrlänningar, som kom i åtnjutande av sådana rörelsestimulerande medel, gällde det flyttning inom Norrland. Jag tycker att en sådan uträkning tjänar bra litet till. Herr Kellgren har ju upplyst oss om att Norrland utgör ungefär halva Sverige. Det är nog till föga glädje för exempelvis norrbottningarna, om de som flyttar stannar i Gävleborgs län i stället för att fortsätta till Uppsala län. Herr Kellgren skulle i stället ta reda på hur många som flyttar inom länen. I varje fall i Västerbotten är det ytterst få, i de flesta fall rör det sig om bidrag för förflyttning till annat län. Jag har tidigare sagt att jag inte anser att de siffror, som arbetsmarknadsstyrelsen fått fram i sin undersökning, talar för att vi skall upphöra med de rörelsestimulerande åtgärderna. Men de har nog en hel del att säga företagen, när dessa skall besluta om sin lokaliseringspolitik. Det är därför jag tycker att siffrorna bör dras fram vid så många tillfällen som möjligt.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp) kort genmäle:

Herr talman! I motsats till mig och åtskilliga andra pläderade herr Kellgren för att arbetslösa i Norrland i ökad utsträckning skulle engageras för vägbyggnad i andra delar av landet. Låt

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

mig i det sammanhanget först konstatera, att det icke blott är fråga om vägbyggande, utan även om att höja standarden på vägarna. Därvidlag finns mycket att göra i de nordliga landsdelarna. Inte minst därför att lokaliseringsutredningen har nämnts, syns det mig vara lämpligt att för herr Kellgren läsa upp ett kort uttalande av landshövdingen i Norrbottens län, vilken tillika är ordförande i lokaliseringsutredningen:

»Vi har under de senaste åren avstått årligen omkring 2 000 arbetsföra personer, varav ca 90 procent är under 35 år, för att hålla produktionen i gång i andra län. Samtidigt som vi yrkesutbildar ungdom i stor utsträckning för samma ändamål. Det har vi gjort utan knot. Men att vi i *avsevärd* omfattning skall avstå arbetskraft för att i södra och mellersta Sverige bygga vägar, som vi själva har ett stort och väldokumenterat behov av, det är att gå för långt och motverkar de små ansatser till en aktiv lokaliseringspolitik, som gjorts på sistone och som vi hoppas skall komma i gång i ökad omfattning i likhet med vad förhållandet är i våra grannländer och många andra stater.»

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Fälldin vill jag säga att jag aldrig har påstått att Kramfors är en av de orter som inte skulle kunna expandera. Jag tror bestämt att Kramfors blir den expansiva orten just i Ådalsbygden och kommer att kunna dra till sig mycket folk.

Det fanns emellertid i herr Fälldins sätt att resonera en sak som man bör fästa kammarens särskilda uppmärksamhet på. Det är tanken att vi skulle tycka det och det om vad som är bäst för människorna, i stället för att låta dem själva välja, och föreställningen att alla som flyttar skulle få det sämre. Den flyttning som äger rum i vårt land går ofta till de områden där man har

bättre betalt och bättre förhållanden över huvud taget.

Herr Fälldin kommer då med argumentet att man får lika långa resvägar i Storstockholm som om man tar anställning i en tätort i Västernorrland. Men det finns ju så mycket annat än just resvägen att ta hänsyn till: den bättre service som ges i tätorterna, barnens ökade utbildningsmöjligheter, familjens större möjligheter att få försörjning, t. ex. om hustrun vill ha ett kompletterande arbete etc. Alla dessa synpunkter är väl kända från den stora lokaliseringdebatten, och jag tycker inte att herr Fälldin bör alldeles glömma bort dem.

Till herr Lassinantti vill jag säga att det inte är meningen att vi skall ha en lokaliseringsdebatt här. Jag är lika övertygad som herr Lassinantti om nödvändigheten av att driva en aktiv lokaliseringspolitik, men den saken skall vi inte diskutera i dag.

Herr Gustafsson i Skellefteå trodde att det bara var mot formuleringarna i reservation 6 c som jag hade invändningar. Men det är mot själva tankegången jag reagerar, själva föreställningen att man skulle tillåta arbetslöshet och undersysselsättning i avvaktan på att företag skall lokaliseras till en viss ort. Jag vänder mig mot hela tanken att man skulle acceptera arbetslöshet och reagerar starkt inför det faktum att det i denna kammare kan finnas någon som är anhängare av den tanken.

För övrigt visar statistiken att västerbottningarna inte alls i så ringa utsträckning får starthjälp och andra bidrag för flyttning inom länet. Det var 14 av 86 och 13 av 81 som åren 1959 respektive 1960 fick sådana bidrag.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Med tanke på de uttalanden jag hänvisade till i ortspresen av människor som bor i omedelbar

närhet av Kramfors måste jag dra den slutsats jag drog beträffande herr Kellgrens resonemang om denna tätort. Det fanns också ett annat anmärkningsvärt uttalande i herr Kellgrens huvudanförande. När herr Kellgren resonerade om vad vårt förslag skulle leda till frågade han, uppenbarligen på fullt allvar, om det är säkert att det finns någon framtid för dessa bygder. Nej risken är ju, herr Kellgren, att det inte finns någon framtid, om det får fortsätta på samma vis som nu.

Herr Kellgren räknade upp alla de fördelar tätorterna har i servicehänseende. Som jag tidigare sade hjälper man dem som flyttar med starthjälp, familjebidrag o. s. v. Men vad ger man de människor som blir kvar? Deras krav på service skall man alltså ta ännu mindre hänsyn till, och de skall vara belåtna med denna nya situation, som förvärras ytterligare genom denna aktivitet från samhällets sida. Det får också en annan verkan på företagsarsidan som jag gärna vill få kommenterad. Man fyller ett företag med 200, 500 eller 700 personer och befriar företaget från kostnader på 5 000—6 000 kronor per anställd. Dessa kostnader får företagen själva bära i icke expansiva regioner. Vad fick herr Winemar för samhälleligt stöd när han slog sig ned i Kramfors, där det finns överskott på arbetskraft?

Detta är ingen konstruktion som jag funnit på medan jag gått här i kammaren och i korridorerna. Jag vill citera en ledare i Nya Norrland, socialdemokratisk tidning, som jag förutsätter har daglig kontakt med arbetare däruppe. Rubriken lyder »Utmanande flyttningsreklam». I ledaren heter det bl. a.: »Arbetsmarknadsstyrelsens förmedlingsverksamhet har med denna långsiktiga omflyttningspolitik fått ett lokaliseringspolitiskt drag, som går stick i stäv mot de positiva tongångar som då och då hörts av från det hållet. Denna form av subvention till före-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

tag söderut bör upphöra. De som behöver arbetskraften bör betala vad det kostar att erhålla den.»

Man kan inte klara balansen här genom att ensidigt subventionera företag som slår sig ned i expansiva regioner.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är självklart, herr Kellgren, att vi inte skall föra en allmän lokaliseringsdebatt här i kammaren i dag. Vår motion går emellertid ut på att man skall få vidta dessa rörlighetsstimulerande åtgärder för att få arbetskraft till regioner med betydande sysselsättningssvårigheter. Detta innebär onekligen ett lokaliseringspolitiskt inslag, inbakat i den allmänna arbetsmarknadspolitiken. Vad vi reserverar vill framhålla är att om man inte vidtar motåtgärder nu utan de rörlighetsstimulerande åtgärderna får verka ensidigt kanske man snedbelastar arbetsmarknaden i onödan så att, när man skall börja förverkliga lokaliseringsutredningens förslag, detta blir förenat med mycket stora svårigheter. Vi vill alltså undvika onödigt skada. Jag tror att herr Kellgren håller med oss om att vi inte föreslår några större äventyrligheter, när vi vill lägga prövningen i Kungl. Maj:ts hand. Det innebär väl att arbetsmarknadsstyrelsen kommer att få det avgörande inflytandet över de konkreta problemställningarna.

Det finns ett ordspråk som säger att den gödda grisen förstår inte den svultnas situation. Attributen kan kanske hamna på fel person, men herr Kellgren lever i ett samhälle, i Stockholm, där det inte finns några lokaliseringspolitiska bekymmer. Den som i sin ungdom har drivits ut i AK-arbete och fått lämna sin hembygd tycker det är litet malplacerat när han 30 år senare får höra hur den arbetslöse skall reagera. Han har ur sin egen erfarenhetsvärld element som aldrig utplånas från sinnet.

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

Vi kan naturligtvis inte rida spär mot en naturlig utveckling, men vi har skyldighet att se till att de negativa dragen inte göres onödigt markanta. Det är detta som ligger bakom vår framställning, och jag tycker att även herr Kellgren som arbetsmarknadsman borde kunna sluta upp bakom denna. Efter herr Kellgrens senaste anförande är jag emellertid övertygad om att det är nödvändigt att rösta mot honom i denna fråga i dag.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan bara upprepa att jag gärna liksom i fjol skulle ha stött förslag om att använda de rörlighetsstimulerande åtgärderna i motsatt riktning, om inte utskottsmajoriteten hade skrivit på ett sådant sätt att man helt enkelt inte kan rösta på det förslaget. Själva innebörden i vad utskottet föreslår är att man skall acceptera arbetslöshet eller undersysselsättning intill dess att lokaliseringstudredningen blir färdig med sina förslag och dessa förslag bringas i verkställighet.

Jag är fullt medveten om alla de besvärigheter som finns i de sysselsättningsvaga bygderna, och dessa besvärigheter kommer att öka alltmer. Vad jag menar med mitt uttalande om framtiden är att den tekniska utvecklingen går så snabbt och rationaliseringen och besparingen av arbetskraft är så stor att man måste vidta genomgripande åtgärder. Men jag vill inte att de åtgärderna skall vara så beskaffade att de är auktoritära och medför att människorna förlorar sin valfrihet. Avsikten med dessa rörlighetsstimulerande åtgärder är just att öka valmöjligheten för arbetslösa och undersysselsatta. Jag kan inte få in i min hjärna att herr Fäldin menar allvar med att t. ex. den kramforsbo som flyttar till Umeå eller Luleå för att arbeta där skall avstå från bidragen därför att man från ett politiskt partis sida anser att man

skall slå vakt om just de människor som vill ha sysselsättningsmöjligheter på vissa bestämda geografiska orter, när det inte finns möjlighet härför.

Denna stora lokaliseringsdebatt får vi emellertid ta i annat sammanhang. Jag är inte så säker på att alla de som är kritiska mot den rörlighetsstimulerande politiken är beredda att acceptera de ganska långtgående förslag man då kan bli tvingad att genomföra.

Herr STAXÅNG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara helt kort beröra uttalandena av ett par talare om att jag alltför mycket fäst mig vid den formella utformningen av motiveringen i skrivningen beträffande de rörlighetsstimulerande medlen som vi nu diskuterat ganska länge. Jag skall inte ingå på en hel del av de övriga argument som i dag framförts från norrlandsbänken. Jag har alltid med mycket stor respekt åhört norrlänningarnas argumentation i dylika frågor, och jag skall inte gå in på något bemötande av de synpunkter de har framfört.

Jag vill emellertid bara ännu en gång understryka att ståndpunktstagandet från de reservanter som står bakom reservation 6 c gäller inte bara den rent formella utformningen av utskottets utlåtande på denna punkt, hur allvarligt det än är. Det är inte bara som sagts här fråga om tvetalan utan det är också enligt min mening tillika ett alldeles för skarpt uttalande. Jag tror inte vi gagnar saken med en sådan skrivning, om riksdagen skulle besluta i enlighet med förslaget. Som jag förut sade står vi varandra så nära, att jag tror att vi hade kunnat skriva ihop oss, om vi haft mera tid till förfogande.

I själva sakfrågan vill jag ännu en gång framhålla att det yttrande av avdelningen som blivit reservation på denna punkt innebär att man vill fasthålla vid fjolårets positiva ståndpunkt.

Vi har bara i anslutning till statsrådets uttalande framhållit att man skall avvakta lokaliseringsutredningens betänkande, vilket snart är att vänta. Jag tror att det är just detta som har föranlett första kammaren att på denna punkt bifalla reservationen.

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Efter denna stora debatt skall jag koppla in på ett mindre spår. I motionen II: 397 har vi tagit upp arkivarbetarnas löneförhållanden. Den 15 januari i år var antalet personer som sysselsattes med arkivarbete eller musikerhjälp 1 960. Av dessa avlönades 181 gemensamt av staten och vederbörande kommun. Antalet personer med musikerhjälp var 46.

Det är således inte fråga om någon större grupp av människor. Men det har under en följd av år varit en efterfatt grupp med sämre löner, sämre sjukförmåner och sämre anställningstrygghet än löntagare i övrigt. Från den 1 juni 1962 har lönerna något förbättrats samtidigt som möjligheter har skapats till en individuell lönesättning. De arkivarbetare, som på detta sätt har fått en individuell lön som är högre än ordinarie löner, är emellertid endast ett fåtal. Arbetsmarknadsstyrelsen uppskattar detta antal till 225 eller 12 procent av hela antalet arkivarbetare.

I dagens läge är det dock inte arkivarbetarnas löner som är det största problemet för denna löntagargrupp. Av betydligt större intresse är att de får sjukförmånerna förbättrade och anställningstryggheten större. Antalet fria sjukdagar är bara 12 per år, fördelade med 6 på vardera halvåret. Sjukledighet med oavkortad lön erhålles först efter sex månaders anställning. Den begränsningen beträffande sjukförmånerna existerar också, att sådan förmån inte utgår samtidigt med sjukpenning.

Anställningstryggheten, vilken närmast avhandlas i de motioner som nu är föremål för behandling, är inte till-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

fredsställande ordnad. På grund av att beredskapsarbetets karaktär fått ligga till grund för arkivarbetena är anställningstiden alltför begränsad. Men likväl hånder det att en arkivarbetare får stanna i sitt arbete år ut och år in. I motionen har vi framhållit det olämpliga i att dessa arkivarbetare ständigt blir beroende av riksdagens goda vilja när det gäller att få höjda löner. Det borde enligt motionärernas uppfattning finnas möjlighet för löneuppflyttning för dessa löntagare efter i princip samma linjer som i det statliga lönegradssystemet. Detta är enligt vår mening en angelägen trygghetsfråga för arkivarbetarna.

Utskottet har å sin sida menat att erfarenheterna av de nyligen företagna ändringarna i arkivarbetarnas anställningsförhållanden först bör avvaktas innan ytterligare ändringar överväges. Jag vill inte motsätta mig att så sker och yrkar därför inte bifall till motionen. Men jag förutsätter att de frågor som behandlas i motionen kommer att bli föremål för allvarliga överväganden, så snart omständigheterna påkallar detta.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Anledningen till att jag har begärt ordet i denna debatt utan att ens vara motionär är helt enkelt att jag i likhet med herr Fälldin gärna vill framhålla att detta inte är något utpräglat norrlandsproblem som nu diskuteras. Herr Kellgrens tankegångar och uppfattning har också gjort mig orolig för mitt eget hemläns framtid och dess möjlighet till expansion.

Jag vill erinra om att det även i de sydligare delarna av landet finns län som har en synnerligen ogynnsam befolkningsutveckling, vilken också på ett mycket markant sätt avviker från vad som gäller för riket i övrigt. Enligt uppgifter som sammanställts av länsarbets-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

nämnden i Kalmar län är befolkningsökningen under tidsperioden 1930—1962 i detta län endast 1,2 procent mot 23,4 procent för riket i övrigt. Med tanke på den lokaliseringsdebatt som kommer att äga rum, behöver vi naturligtvis inte nu spekulera över detta förhållande och inte heller föra någon mera ingående diskussion med anledning därav, men i principfrågan vill jag ändå framföra de lokala insatserna i exempelvis Kalmar län.

På det primärkommunala planet vidtas en del åtgärder för att ändra på den befolkningsutveckling som nu äger rum. Sålunda söker man stimulera tillskapandet av nya arbetsmöjligheter i den egna bygden genom exempelvis ökad yrkesutbildning som skapar kvalificerad arbetskraft och genom inrättande av befattningar som näringskonsulenter i landstingskommunal regi, i syfte att påskynda lokaliseringen av arbetstillfällen. Jag menar, herr talman, att det under sådana förhållanden är angeläget att den verksamhet som bedrivs på det kommunala planet inte omöjliggöres genom statliga motåtgärder på detta område. Jag vill endast framhålla önskvärdheten av en nödvändig synkronisering mellan de statliga och kommunala åtgärderna i de sysselsättningsvaga områdena.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 6 a och 6 b.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Den grupp jag tillhör har biträtt förslagen både i fjol och i år om förstärkning av arbetsmarknadsmyndigheternas personalresurser, bl. a. av den anledningen att en sådan förstärkning har betecknats som en viktig del i strävandena att befrämja den fulla sysselsättningen. Jag vill emellertid också betona att dessa resurser inte blir rätt använda, om man utnyttjar den väsentliga delen av förstärkningen till att flytta folk från Norrland men däremot gör ganska litet för att åstadkomma sys-

selsättning i de områden där det finns arbetslösa. Det felaktiga i denna politik kan exemplifieras på det sätt som herr Lassinantti gjort här och som anges i reservation nr 6 a. Det är orimligt att man exempelvis från ett område i Norrbotten, där det finns dels tusentals arbetslösa, dels en oerhörd brist på vägar, skickar arbetslösa till vägarbeten i andra delar av landet.

Jag skulle också vilja göra en erinran med anledning av herr Lassinanttis förklaring att i huvudsak två faktorer påverkar möjligheten till vägbyggande, nämligen pengar och arbetskraft. Att tillgången på arbetskraft i Norrland och framför allt i Norrbotten inte kan utgöra ett hinder är alldeles klart. För min del anser jag att det inte heller kan anföras något försvar för en så snål medelstilldelning att såväl vägbristen som arbetslösheten i Norrland bibehålls.

Från den synpunkten vill jag också understryka vad som redan sagts om behovet av flera skogsbilvägar. De är, såsom framhållits i tidigare debatter här i riksdagen, en viktig förutsättning för att skapa bättre förhållanden i skogsdistriktet. För några dagar sedan behandlade riksdagen en kommunistisk motion med förslag om ökade anslag till skogsbilvägar, men då förelåg ett enhälligt avslagsyrkande från statsutskottet, inklusive vissa talare som i dag har påtalat behovet av ökat vägbyggande! Enligt min mening är det ringa konsekvens i ett sådant uppträdande.

Det finns emellertid ytterligare en faktor utöver dem, som herr Lassinantti anför, som påverkar vägbyggandet, nämligen det militära vetot mot vägbyggen. Jag påstår inte att man kan bortse från försvarspolitiska synpunkter när det gäller att avgöra kommunikationsfrågor. Även sådana synpunkter måste naturligtvis beaktas, men de får inte bli så avgörande för viktiga kommunikationsprojekt som de hittills ofta har varit. Det är alldeles tydligt att de militära myndigheterna inte har någon

benägenhet att ta rimliga hänsyn till näringspolitiska och andra intressen som står på spel och som måste vägas mot de militära önskemålen. Framför allt i Norrbotten har vi massor av exempel på hur näringslivets utveckling har hindrats av sådana skäl och hur därmed också möjligheterna att sysselsätta folk vid vägbyggen och andra kommunikationsprojekt har minskats. Efter som herr Lassinantti i detta sammanhang erinrade om vad som borde ske i Tornedalen vill jag gärna understryka att det förhåller sig så som han säger. Just i Tornedalen har emellertid militärt veto bl. a. mot kommunikationsplaner varit ett allvarligt hinder för utvecklingen av näringslivet. Om överbefälhavaren nu får ytterligare en hel infanteribrigad till svensk-finska gränsen, lär dessa svårigheter komma att accentueras ytterligare.

Vidare vill jag erinra om en annan faktor som försätter näringslivet i Norrbotten i ett ogynnsamt läge. Det är den dåliga planeringen. Under många år genomfördes tidskrävande och säkert mycket kostsamma förberedelser för omfattande nya kraftverksbyggen i Norrbotten. Mellan 30 och 40 nya kraftverksföretag skulle byggas. I föl meddelade regeringen efter det besked, som hade lämnats av vattenfallsstyrelsen, att det inte skulle bli något av med allt detta. Man hade räknat fel, framhölls det, och överskattat behovet av elektrisk energi. Nu skulle man alltså begränsa kraftverksbyggandet mycket väsentligt. Hur avsevärt detta har påverkat arbetslöshetssiffrorna i Norrbotten framgår av att redan i första omgången inemot 1 000 kraftverksarbetare blev arbetslösa. Senare har länsstyrelsen i sina prognoser för de närmaste åren som bekant påpekat att man kan räkna med att inemot 800 personer tidvis kommer att tillföras arbetslöshetsarmén i Norrbotten på grund av det minskade kraftverksbyggandet.

I dag meddelar tidningarna plötsligt

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

att man tydligen har räknat fel igen — denna gång lyckligtvis i andra riktningen. Vid Svenska vattenkraftföreningens årsmöte i torsdags tillkännagavs att man nu hade gjort beräkningar av kraftkonsumtion under åren 1965—1980 och kommit till det resultatet att enbart den enskilda och kommunala kraftindustrin successivt måste färdigställa vattenkraftsanläggningar som innebär en ökning av den årliga kraftproduktionen med nära 10 miljarder kWh. En genomförd inventering visar, att detta kan ske genom ett utbyggande av ett 80-tal projekt, som de olika kraftföretagen räknar med skall komma i fråga under denna tid. Men vad som härvidlag gäller privata och kommunala företag borde väl också gälla för de statliga företagen. Är det så att staten skall avstå från kraftverksutbyggandet i Norrland bara av det skälet att privata företag i stället skall få bygga ut på andra håll? Resultatet blir att arbetslösheten ökar i Norrland. Jag tycker det är dålig planering och en mycket betydande orsak till de svårigheter vi dras med i de norra landsdelarna.

Sedan vill jag göra några repliker till herr Kellgren. Han säger sig ha tolkat den fulla sysselsättningen så, att statens åtgärder skall avse att maximalt utnyttja tillgänglig arbetskraft. Denna allmänna formulering kan vi väl allihop instämma i. Den måste emellertid kompletteras med att man inte bara kan flytta folk hur som helst, oberoende av var tillgången till arbetstillfällen finns. Herr Kellgren anser tydligen att man skall flytta de arbetslösa oberoende även av vilka verkningar det får både för de enskilda och de bygder det handlar om. Jag kan för min del inte acceptera en sådan ståndpunkt, och ännu mindre kan jag acceptera herr Kellgrens resonemang när han säger, att det inte är säkert att det blir något nytt företag, som man sitter och väntar på i dessa arbetslöshetsbygder. Detta hör onekligen till de i näringspolitiskt hän-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

seende avgörande principer som herr Kellgren ville ha diskuterade, men innan jag går in på detta skall jag säga några ord om den alldeles påtagliga karikatyr som han gav av norrlänningarnas ståndpunkter i detta fall.

Ingen har sagt, att det skall ordnas med arbete i varenda by där det finns arbetslösa. Men vi måste i alla fall kräva, att man inte skall tillämpa en politik som medför att t. ex. större delen av Norrbotten, som utgör en fjärdedel av landets yta, i hög grad blir avfolkad. Skulle vi bara nöja oss med vad privatföretagare vill göra i Norrbotten, skulle det praktiskt taget inte bli någonting alls, och det är väl det herr Kellgren litar på. Detta är en process som inte gäller enbart de personliga intressen, som herr Kellgren så nonchalant avfärdar. Det gäller också, som jag tidigare sagt, kommunernas ekonomi, glesbygdernas kulturliv och möjlighet för massor av människor att få en viss valfrihet även i fråga om bostadsort. Som sagt, jag har aldrig krävt att staten eller andra skall anlägga industrier eller andra näringspolitiska företag på varenda ort, där det över huvud taget finns arbetslösa. Man måste emellertid kunna kräva att det med statens, eller om det går med privatas, ingripande skall skapas vissa storindustriella stödjepunkter kring vilka näringslivet i övrigt kan växa fram i dessa landsdelar.

Så var det principerna. Arbetsmarknadsstyrelsen har i ett yttrande som också finns i årets riksdagstryck angivit två avgörande programpunkter, som tydligen också herr Kellgren vill betrakta som riktningsgivande. För det första måste man enligt arbetsmarknadsstyrelsen utgå ifrån att det svenska näringslivet även i fortsättningen skall ha den typ som det för närvarande har, d. v. s. den privatkapitalistiska typen, möjligen uppblandad med ett och annat statligt företag. För det andra skall man ha som huvudprincip i fråga om lokaliseringspolitiken att flytta folk ifrån arbetslös-

hetsområdena till områden där det redan finns arbetstillfällen. Den avgörande skillnaden mellan oss och herr Kellgren är tydligen, att han kapitulerar inför kapitalisternas oförmåga och ovilja att lösa problemen i Norrland, medan vi menar att staten har tillräckliga medel att klara saken. Detta är inte att »acceptera arbetslösheten» när man som vi vidhåller att staten skall fortsätta på den väg som den så framgångsrikt slagit in på när den skapade statens järnverk, skogsindustrierna och de statliga gruvorna. Vi menar att man borde fortsätta också med mekaniska verkstäder och ytterligare förädling av skogsprodukter.

Låt mig ställa en liten fråga till herr Kellgren i vad gäller flyttningen. Han resonerar som om vem som helst av de arbetslösa kunde flytta. Det blir bättre för dem, säger han, i andra delar av landet; de får bättre betalt och drägligare förhållanden över huvud taget. Jag kan i detta sammanhang bortse från de rent personliga intressen många människor har av att bo där de för närvarande bor. Men det finns en mycket betydande kategori arbetslösa, som inte kan flytta, nämligen de gifta kvinnorna i Norrland. De är kanske gifta med gruvarbetare som har anställning, skogsarbetare, arbetare vid Norrbottens Järnverk eller andra industrier. De är alltså av familjeskäl bundna vid sin nuvarande bostadsort. Tänker herr Kellgren flytta dem också? Herr Kellgrens egen partitidning i Boden skrev häromdagen, att man kan räkna med att minst 5 000 kvinnor i Norrbotten är arbetslösa i den mening att de vill ha arbete men inte kan få det — och de kan inte flyttas. På den punkten måste väl herr Kellgren medge att det inte finns någon annan lösning än att flytta industrier eller vidtaga andra åtgärder som gör att arbetskraften kan utnyttjas maximalt!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 6 a).

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 a); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 6 a) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 117 ja och 84 nej, varjämte 7 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 b); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr An-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

dersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 6 b) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 169 ja och 31 nej, varjämte 7 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 c); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25:o) mom. III) i utskottets utlåtande nr 11 röstar

Ja;

Omskolning m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 c) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för japropositionen. Herr Staxäng begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 86 ja och 110 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 6 c) av herr Virgin m. fl.

Mom. IV—VI

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 27***Omskolning m. m.**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Rehabilitering innebär alltid en förmån för dem som kommer i åtnjutande av densamma. Men den kan också vara förenad med åtskilliga olägenheter, som stundom kan bli mycket betungande. Jag vill emellertid understryka att rehabiliteringsverksamheten är en avgjord tillgång för samhället. Den har först och främst en humanitär motivering, men den är också lönande, kanske mest lönande av våra sociala stödformer. Därför bör samhället givetvis animera så många som möjligt av dem som behöver omskolning, att låta omskola sig, samt underlätta vägen härför.

Fru Eriksson i Stockholm och jag har i en motion yrkat på en förstärkning och förbättring av det familjetillägg som nu utgår under omskolningstiden, och jag ber att här få aktualisera den frågan. Även om det inte går att i dag vinna kammarens bifall, tror jag att frågan har framtiden för sig, och det är närmast ur den synpunkten som jag här vill försöka hålla den levande.

För närvarande utgår barnbidrag i samband med utbildningen med 45 kronor per månad och barn. Kungl. Maj:t har inte ansett sig kunna förorda en ökning av detta bidrag. Följden härav torde bli att barntillägget från folkpensionen inte bara reducerar det barnbidrag som ingår i utbildningsbidraget utan det leder också till en minskning av grundbidraget. Och detta är det allvarliga. En pensionsförmån som är avsedd att utgå för barnens försörjning kommer med andra ord att få bestrida en del av kostnaderna för faderns eller moderns omskolning, och det kan inte vara riktigt.

Nu har arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit detsamma som vi har yrkat i vår motion, nämligen en fördubbling av barnbidraget från 45 till 90 kronor. Meningen har varit att bidragen därigenom skall komma i paritet med barntillägget i folkpensioneringen. Och det intressanta är att socialstyrelsen och försvarets civilförvaltning samt riksförsäkringsverket i princip har tillstyrkt höjningar av utbildningsbidraget och familjeförmånerna i samma riktning.

Eftersom utskottet nu har ansett sig böra avstyrka motionen, lär någon ändring inte vara möjlig att åstadkomma i år. Jag vill emellertid understryka det rättvisa i vår framställning för att därmed bädda för ett beslut senare i den riktning vi föreslagit. Och motiveringen härför är värdet av att ge de rehabiliteringssökande en stimulans, som kan hjälpa dem att bli omskolade, att komma in i produktionen och att bli

Statspolisorganisationen: Gottgörelse till polisdistrikten

vanliga skattebetalare och människor med ett mera fullvärdigt liv. Varje sådan stimulans är tillräddlig.

Herr talman! Jag har för dagen inte något yrkande utan har här endast velat understryka sakens betydelse.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 28—40

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41**Statspolisorganisationen: Gottgörelse till polisdistrikten**

Kungl. Maj:t hade (punkt 51, s. 145—149) föreslagit riksdagen att till Statspolisorganisationen: Gottgörelse till polisdistrikten för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 32 512 000 kr., därav 21 690 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 501) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 592), hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte bevilja statspolisintendentens äskande om 15 tjänster utöver Kungl. Maj:ts förslag och i anledning därav till statspolisorganisationen i gottgörelse till polisdistrikten för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 32 732 000 kr. därav 21 910 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 501 och II: 592, såvitt nu var i fråga, till Statspolisorganisationen: Gottgörelse till polisdistrikten för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 32 512 000 kr., därav 21 690 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin*, *Edström* och *Per Petersson*, fröken *Elmén*, fröken *Karlsson* samt herr *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 501 och II: 592, såvitt nu var i fråga, till Statspolisorganisationen: Gottgörelse till polisdistrikten för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 32 732 000 kr., därav 21 910 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Den nuvarande kommunikationsministern har under senare år visat ett påtagligt intresse för trafiksäkerhetsfrågorna. Det arbete han nedlagt på dessa har tillvunnit sig uppskattning bland trafikanterna runt om i vårt land. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med några siffror rörande trafikskadornas omfattning — vi vet alla att deras storleksordning är enorm. De åtgärder, som trafikanterna mest lagt märke till av dem som vidtagits under senare år, är för det första hastighetsbegränsningarna under vissa tidsperioder, då trafiken bedömts bli särskilt livlig, och för det andra den ökade trafikövervakningen.

Hastighetsbegränsningarna har självfallet varit omtvistade. Det finns människor som inte tycker om dem på grund av att de utgör ett ingrepp i den frihet som vi är vana vid att ha på våra vägar. Jag tror emellertid att det övervägande omdömet har varit, att hastighetsbegränsningarna varit till nytta inte bara för att nedbringa trafikolycksfallsfrekvensen under de tider de gällt, utan också därför att de har haft en viss uppfostrande inverkan på motorförarna. Självfallet kan det finnas människor som anser sig ha så bråttom, att de blir irriterade över att inte få hålla den hastighet som de är

Statspolisorganisationen: Gottgörelse till polisdistrikten

vana vid. Vi har emellertid så utomordentligt snabba och bekväma förbindelser på statens järnvägar, att hastighetsbegränsningarna inte behöver vara till någon större nackdel för denna kategori.

Trafikövervakningen kostar i motsats till hastighetsbegränsningarna pengar för statsverket. Den är emellertid nödvändig både för att man skall kunna hålla uppsikt över att bestämmelserna om hastighetsbegränsning efterlevs och för att man skall kunna komma till rätta med oskick, vårdslöshet och drullighet på vägarna. Jag tror att en effektiv trafikövervakning är det bästa sättet att komma åt den alltmer utbredda nonchalans som förekommer i landsvägstrafiken.

Men även om trafikövervakningen under senare år har utökats, måste vi alla ha klart för oss att detta bara är början. Det återstår ännu oerhört mycket innan vi har en organisation med så stor personal och så stora tekniska resurser att den räcker till för behovet. Under sådana förhållanden har vi tyckt att det är beklagligt att Kungl. Maj:t inte har kunnat biträda statspolisintendentens mycket måttliga begäran om en utökning av antalet tjänster med 55 nya. Kungl. Maj:t har i stället föreslagit att endast 40 nya tjänster skall inrättas.

Jag förstår mycket väl att detta är en avvägningsfråga. Det ena önskemålet måste vägas mot det andra. Men jag tror inte att detta är en riktig form av sparsamhet. Jag tror att man på detta område får lov att satsa betydligt mera än man hittills gjort och att det därför hade varit klokt att ge statspolisintendenten de 55 tjänster som han begärt, så mycket mer som det för närvarande finns lämplig rekryteringspersonal. Vi vet inte om sådan kommer att stå till buds i ett annat läge. Av detta skäl har vi vid denna punkt fogat en reservation, i vilken vi yrkar bifall till den motionsledes framförda

hemställan om 55 nya tjänster enligt statspolisintendentens anhållan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Turesson framhöll, att genom den kraftiga ökningen av motortrafiken allt större krav ställs på de trafikövervakande organen. En förstärkning av statspolisen är därför nödvändig.

När nu Kungl. Maj:t föreslår en utökning med 40 man vill utskottet tillstyrka detta förslag. Räknar man in de 40 tjänster som ordningsstatspolisen förstärkts med innevarande budgetår innebär det att den trafikövervakande polisen under innevarande och nästa budgetår kommer att utökas med 80 man.

Reservanterna föreslår ytterligare 15 tjänster. Men med hänsyn till den kraftiga förstärkning som föreslagits i propositionen är det svårt att motivera ett frångående av Kungl. Maj:ts förslag.

Det föreligger alltså en viss differens i åsikterna om takten i utbyggnaden. Att en förstärkning behövs är majoritetens och reservanterna ense om.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 41: o) i utskottets utlåtande nr 11, rösttar

Ja;

Vissa kostnader för civilförsvarsutbildning m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 150 ja och 47 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 42—62

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63

Vissa kostnader för civilförsvarsutbildning m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt 73 s. 197—202) föreslagit riksdagen att till Vissa kostnader för civilförsvarsutbildning m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 7 252 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström* (I: 232) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås (II: 280), hade hemställts, att riksdagen till Vissa kostnader för civilförsvarsutbildning m. m. för budgetåret 1963/64 måtte anvisa ett anslag av 7 382 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 232 och II: 280 till Vissa kostnader för civilförsvarsutbildning m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 7 252 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Per Petersson*, fröken *Karlsson* och herr *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 232 och II: 280 till Vissa kostnader för civilförsvarsutbildning m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 7 382 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Under denna punkt har utskottet uttalat sig mycket positivt om värdet av de insatser i civilförsvaret som görs av de frivilliga flygggrupper som finns organiserade. Enligt motionärernas mening bör dessa flygggrupper även få ekonomiska möjligheter till övningar länsvis, så att den erforderliga beredskapen kan upprätthållas. Utskottsmajoriteten antyder att vid fördelningen av ifrågavarande utbildningsanslag bör även motionärernas önskemål kunna beaktas. Reservanterna anser emellertid att för att verksamheten skall säkras bör anslaget för ändamålet uppräknas med 130 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 8 av herr *Per Petersson* m. fl.

I detta anförande instämde herr *Magnusson* i Borås (h).

Herr **ALMGREN** (s):

Herr talman! Det sker ju en avvägning av de totala kostnaderna för civilförsvaret. Därför är det svårt att göra avvikelser på enstaka punkter utan att också vidtaga justeringar i andra avsnitt. Utskottsmajoriteten har för den skull inte velat frånga Kungl. Maj:ts förslag utan har uttalat sig för att de olika delkostnaderna för civilförsvarsutbildningen skall bedömas i ett sammanhang.

Den verksamhet som reservationen gäller anser vi vara viktig, och redan

Stat för försvarets fastighetsfond

i majoritetsförslaget är 70 000 kronor inräknade för denna utbildningsverksamhet. Utskottet förutsätter även att vid den årliga avvägningen av anslaget för utbildningsverksamheten behovet av stöd för den nu avsedda verksamheten i skäligen utsträckning beaktas.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan; dels ock på bifall till reservationen 8) av herr Per Petersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 64—87

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 88 och 89

Lades till handlingarna.

§ 9**Stat för försvarets fastighetsfond**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1963/64 jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 6, punkterna 188 och 189) föreslagit riksdagen att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln beräkna till Ersättning till försvarets fastighetsfond: Kasernbyggnaders delfond ett förslagsanslag av 121 282 000 kr. samt till Ersättning till försvarets fastighetsfond: Befästningars delfond ett förslagsanslag av 38 700 000 kr.

Sedermåra hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 44, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 15 februari 1963, föreslagit riksdagen att dels godkänna vid berörda statsrådsprotokoll

såsom bilaga fogat förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1963/64, dels ock för nämnda budgetår under fjärde huvudtiteln anvisa följande förslagsanslag, nämligen Ersättning till försvarets fastighetsfond: Kasernbyggnaders delfond 124 751 000 kr. och Ersättning till försvarets fastighetsfond: Befästningars delfond 38 700 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Jonasson m. fl.* (I: 2) och den andra inom andra kammaren av herr *Börjesson i Falköping m. fl.* (II: 2),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Erik Filip Petersson* och *Nyman* (I: 591) och den andra inom andra kammaren av herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Hamrin* i Jönköping (II: 725),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 592) och den andra inom andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* (II: 726), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 44 måtte medge att för budgetåret 1963/64 av förslagsanslaget till Kasernbyggnaders delfond 4 990 000 kr. användes till Mindre iståndsättningsarbeten, för vilka kostnaderna i varje särskilt fall ej beräknades överstiga 100 000 kr., samt för täckande av prisstegringar, i enlighet med vad som anförts i motionerna, samt att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den enligt motionerna nödvändiga jämkningen mellan de särskilda delposterna inom ramen av det i propositionen föreslagna slutbeloppet.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 591 och II: 725 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 592 och II: 726 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte

a) godkänna vid statsrådsprotokoll

Stat för försvarets fastighetsfond

över försvarsärenden för den 15 februari 1963 såsom bilaga fogat förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1963/64;

b) för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa följande förslagsanslag, nämligen

Ersättning till försvarets fastighetsfond: Kasernbyggnaders delfond 124 751 000 kr.,

Ersättning till försvarets fastighetsfond: Befästningars delfond 38 700 000 kr.;

IV. att motionerna I: 2 och II: 2 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Förra året interPELLERADE jag försvarsministern angående kasernbeståndet i landet. Han erkände att det var dåligt. Jag motionerade också förra året särskilt beträffande I. 12 kaserner i Eksjö som befinner sig i mycket dåligt skick — jag hoppas verkligen att ingen annan förläggning är sämre. I år har herr Hamrin i Jönköping och jag motionerat om en ökning av anslaget till reparation av kasernerna i Eksjö. Fortifikationsförvaltningen har erkänt att kasernerna är dåliga, nerslitna och ohygieniska och behöver renoveras. Fortifikationsförvaltningen hade föreslagit en delrenovering av tre kaserner, men försvarsministern föreslår i stället en helrenovering av två kaserner. Fortifikationsförvaltningen hade begärt 950 000 kronor för ändamålet och försvarsministern föreslår i stället 2 miljoner, en god och välbehövlig ökning. Med det utseende kasernerna har är ett stort anslag välbetänkt och vi har föreslagit anslag för renovering av ytterligare en kasern.

Det kan naturligtvis ha sina svårigheter att renovera tre kaserner på en gång vid en förläggning, men med de möjligheter som finns på platsen bör

det gå att börja med reparationen av den tredje kasernen den 1 april nästa år.

Vi har i motionen skildrat hur kasernerna ser ut. Det har också förut påtalats här i kammaren. Kasernerna är i bedrövligt skick. Ingen ordentlig renovering har gjorts sedan 1920, och allting är hårt nerslitet. Logementen är mörka och trånga. Toalettanordningarna är under all kritik. Tvättställen är gamla och bristfälliga. Dagens värnpliktiga är inte från hemmen och skolan vana vid att sitta i rad på fyra toalettstolar utan väggar emellan. Det berättas att det skulle hållas ryttartävlingar vid ett regemente här i landet och att det skulle komma deltagare från något land i söder där de har Koranen som riktmärke. Detta fick till följd att man vid regementet måste bygga upp väggar mellan toalettstolarna därför att gästerna från söder annars inte skulle kunna komma. Nu är ju Koranen inte riktmärket för oss, men år 1963 är det bekymmersamt med förläggningar av så låg standard som man t. ex. har i Eksjö. Det är 88 man plus befälet som skall använda dessa toalettstolar.

Vägglössen trivs där det är skumt, och även Eksjö har haft besvär med dem. Det är ytterligare en anledning till att något måste göras och göras snabbt.

Det är egentligen svårt att fatta hur man har kunnat låta förslitningen gå så långt som här. Reparationerna blir naturligtvis dyrbara på detta sätt. I en tid som är så försvarsvänlig som vår och man satsar tusentals miljoner på försvaret, bör man också kunna hålla förläggningarna i någorlunda gott skick för de värnpliktiga.

Eksjö är ju en liten stad och de värnpliktiga är i stor utsträckning hänvisade till förläggningen. Man kan inte fordra att staden skall tillhandahålla fritidsanordningar utan det faller på regementet att ordna en hygglig tillvaro för den värnpliktige. Man får väl hoppas att den försvarsuppgörelse som är

Stat för försvarets fastighetsfond

gjord ger pengar till större möjligheter att hålla de militära förläggningarna i stånd.

Utskottet har avstyrkt motionen men ändå skrivit positivt. Jag citerar: »Den erforderliga utbildningsstandarden torde icke kunna uppnås utan en positiv försvarsvilja bland de värnpliktiga. Det är uppenbart att förläggningsförhållandena spela en icke oviktig roll i detta sammanhang. Förläggningar som, bland annat i hygieniskt avseende, icke fylla de standardkrav som i samhället i övrigt anses självklara måste inverka menligt på de värnpliktigas vilja att medverka till ett gott utbildningsresultat.» Detta är riktigt, och jag vill kraftigt understryka att reparationerna i Eksjö bör försiggå utan uppehåll så att det inte tar tio år innan de sex stora kasernerna blir färdigrenoverade utan arbetet kan genomföras inom en tidrymd av i varje fall två år.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag har varit med om att underteckna motion nr 2 i denna kammare, som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 56, och det må därför tillåtas mig att jag gör några få kommentarer till utskottets utlåtande i vad det gäller de värnpliktigas förläggningar.

Jag vill gärna, herr talman, uttrycka min tillfredsställelse och glädje över att man ökat anslagen för istandsättning av kasernerna, även om departementschefen på vissa avsnitt icke tillmötesgått fortifikationsförvaltningens äskande. Jag ser ändå utskottets positiva skrivning som ett uttryck för att man vill ge kasernfrågorna en central plats och tillmäter dem stor betydelse för vårt försvar.

Det är inte min avsikt att här närmare beröra kasernförhållandena, som på många håll är otillfredsställande. De värnpliktigas förläggningar saknar sålunda på vissa håll godtagbar standard enligt nutida värderingar; de sanitära

förhållandena är ofta direkt undermåliga till förfång för en god hygien vid trupperna. Det finns anledning att kraftigt understryka behovet av en kraftig upprustning av kasernerna och att denna upprustning sker i någorlunda snabb takt.

Jag vill också, herr talman, uttrycka min tillfredsställelse över att man påbörjat en inventering inom försvarsdepartementet angående behoven av kasernrenoveringar och att denna inventering skall bilda underlag för upprättande av långtidsplaner för istandsättningsarbeten inom försvaret.

Herr talman! Jag anser mig nöjd med behandlingen av motion nr 2 i denna kammare och har inget yrkande.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (cp):

Herr talman! Jag skulle i stort sett kunna nöja mig med att instämma i herr Carlssons i Huskvarna anförande.

Jag har varit med om att underteckna motion nr 726 i denna kammare, vari yrkas att förslagsanslaget till Kasernbyggnaders delfond ökas till det av fortifikationsförvaltningen begärda beloppet, 4 990 000 kronor. Anslaget skulle användas till Mindre istandsättningsarbeten, för vilka kostnaderna i varje särskilt fall ej beräknas överstiga 100 000 kronor, samt för täckande av prisstegringar. Vi hemställer att riksdagen be- myndigar Kungl. Maj:t att vidtaga nödvändiga jämkningar mellan de särskilda delposterna inom ramen av det i propositionen föreslagna slutbeloppet; vi har alltså inte begärt någon ökning av slutbeloppet.

Orsaken till vårt förslag är vad som här tidigare framhållits, nämligen att många av våra kaserner i dag är synnerligen otidsenliga. Det måste vara något av en chock för de värnpliktiga som rycker in att komma från våra nutida moderna bostäder till en kasern som är dåligt underhållen och där de sanitära förhållandena är undermåliga. Det var

Stat för försvarets fastighetsfond

annorlunda för 25, 30 eller 40 år sedan då bostadsstandarden ute i bygderna var betydligt sämre än nu. Men hos dagens värnpliktiga som kommer från moderna bostäder kan det inte skapa någon större entusiasm för militärlivet att komma till regementet och veta att de skall tillbringa en stor del av ett år i dessa dåliga kaserner.

Utskottet har vid behandling av motionen varit mycket positivt. Utskottet håller med oss motionärer om att man med denna kasernstandard inte kan nå det utbildningsresultat man syftar till. Men jag tycker inte att utskottet dragit ut konsekvenserna av sin skrivning. Man skulle med relativt begränsade medel kunna göra rätt mycket ur trivsel-synpunkt. Departementschefen har skurit ner fortifikationsförvaltningens äskande angående anslaget till delfonden med 25 procent, d. v. s. med nästan 1 250 000 kronor. Det är en mycket kraftig nedskärning, och den har skett utan att departementschefen givit någon som helst motivering.

Det är det som utskottet borde ha reagerat för på ett annat sätt än man gjort, när nu utskottet ändå var så positivt inställt till de synpunkter vi framfört i motionen. Jag vet hurudana förhållandena är i Eksjö och Jönköping. Det är förvånansvärt att man skurit ned anslaget för just denna sak, där man för ganska små kostnader skulle kunna åstadkomma rätt mycket ur trivselsynpunkt.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till motionen nr II: 726 av herr Dahlgren m. fl.

I detta anförande instämde herr *Dahlgren* (cp).

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Herr Carlsson i Huskvarna citerade i sitt anförande vad utskottet har framfört rörande angelägenheten av att man åstadkommer en upprustning av utrustningsstandarden vid våra kaserner. Jag är tacksam för

detta citat ty det ger verkligen uttryck för den starkt positiva syn på dessa frågor som finns representerad inom statsutskottet. Jag vill också påminna om att utskottet vid flera tillfällen under tidigare år har understrukt vilken stor vikt upprustningen och renoveringen av kasernbeståndet bör tillmätas.

Nu har det faktiskt under senare år skett en successiv upprustning och vi har kommit rätt långt i detta avseende. Men det är klart att det tar sin tid att åstadkomma de förbättringar vi behöver med hänsyn till att vi har ett kasernbestånd som till inte ringa del härstammar från 1800-talet. Det kanske ändå är värdefullt att här påminna om att det anslag vi här diskuterar under de senaste sex budgetåren har ökat från i runt tal 7,5 miljoner till 27 miljoner kronor och att vi för nästa budgetår kommer att förbruka i runt tal 30 miljoner kronor för detta syfte.

Vi har i år renoverat tre förlägningskaserner. Därutöver har vi i arbetslöshetsbekämpande syfte anvisat medel för att renovera ytterligare sex kaserner. Under nästa budgetår blir det ännu tre kaserner som genomgås fullständigt. Kungl. Maj:t har dessutom uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att förbereda en ytterligare renovering med medel som ställts till förfogande ur arbetslöshetsanslaget.

Herr Magnusson i Nennesholm talade om reduceringen av vissa anslag. Det kan kanske därför vara på sin plats att påminna om att i förslaget ÖB 62 togs upp en rätt försvarlig post för kasernmodernisering, vilken sedan i alternativet 3 600 fick skäras ned en del. Försvarskommittén ansåg sig senare tvungen, för att nå en uppgörelse, att ytterligare begränsa bl. a. detta anslag med, om jag inte minns fel, 20 miljoner kronor om året. Jag tycker det är rätt väsentligt att framhålla att försvarskommittén var överens om att man, därest det ur arbetslöshetssynpunkt är lämpligt och möjligt, bör använda arbetslös-

Studiebidrag och stipendier

hetsmedel för att höja denna anslagspost.

Det är här som på alla andra områden så att man måste göra en angelägenhetsgradering. Man tar de arbeten först som man bedömer viktigast. Vi i statsutskottet har försökt bilda oss en uppfattning om hur denna gradering skett och har tyckt att Kungl. Maj:ts förslag är lämpligt och ändamålsenligt. Det är därför som vi inte har velat ansluta oss till motionens yrkande.

Herr Börjesson underströk med tillfredsställelse att vi nu också får en inventering av vårt kasernbestånd som kan ligga till grund för de långtidsplaner vi utarbetar för att bedriva en fortsatt upprustning av kasernerna.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till statsutskottets utlåtande på denna punkt.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 592 och II: 726; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III och IV

Vad utskottet hemställt bifölles.

§ 10

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till hemvärnet och vissa frivilliga försvarsorganisationer m. m., samt

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande att meddela statliga exportkreditgarantier jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å kapitalbudgeten för budgetåret 1963/64 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—12

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkterna 13 och 14

Lades till handlingarna.

§ 12

Anslag till studiesociala ändamål m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till studiesociala ändamål m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Punkten 5***Studiebidrag och stipendier**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt 314, s. 631—633) föreslagit riksdagen att till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 141 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 6) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 5), i vilka hemställts bl. a. att riksdagen måtte besluta, att den övre

Studiebidrag och stipendier

åldersgränsen för rätt till allmänt studiebidrag höjdes så att det skulle utgå till och med den termin, varunder eleven fyllde 20 år, att tillämpas från och med den 1 januari 1964, och att Kungl. Maj:t bemyndigades utfärda härför erforderliga författningsändringar;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Johansson m. fl.* (I: 207) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson i Stenkyrka m. fl.* (II: 264);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström* (I: 220) och den andra inom andra kammaren av herrar *Dahlgren* och *Wahrendorff* (II: 238);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 537) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 658);

dels ock en inom andra kammaren av fru *Ryding m. fl.* väckt motion (II: 392), i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning och förslag syftande till att bereda studerande vid tekniska aftonskolor stipendier och räntefria studielån samt att i lag fastsloges rätt för anställd att erhålla erforderlig ledighet för fullföljandet av studier varom i motionen var fråga.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 6 och II: 5, i vad de avsåge övre åldersgränsen för allmänt studiebidrag, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 6 och II: 5 samt I: 537 och II: 658, samtliga motioner i vad de avsåge medelstillelningen, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 141 000 000 kr.;

III. att motionerna I: 6 och II: 5, i vad de avsåge elever vid enskilda skolor,

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 207 och II: 264 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionerna I: 220 och II: 238 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VI. att motionen II: 392 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Edström, Källqvist, Thorsten Larsson, Widén, Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Källstad*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 6 och II: 5, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t för riksdagen framlade förslag om höjning av den övre åldersgränsen för rätt till allmänt studiebidrag från 18 till 20 år i så god tid att denna reform kunde träda i kraft den 1 januari 1964.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Statsutskottets majoritet har tyvärr avslagit en motion av herr Ohlin m. fl. i andra kammaren och en likalydande av herr Lundström m. fl. i första kammaren, som enligt min mening är ytterst angelägna med tanke på situationen i vårt utbildningssamhälle. I motionerna hemställdes att riksdagen måtte besluta att den övre åldersgränsen för rätt till allmänt studiebidrag skulle höjas så att det skulle utgå till och med den termin, under vilken en elev fyller 20 år och tillämpas från och med den 1 januari 1964, att som en följd därav Kungl. Maj:t bemyndigas utfärda erforderliga författningsändringar och att i anledning av detta under åttonde huvudtiteln till studiebidrag och stipendier för budgetåret 1963/64 anvisas ett med 8,5 miljoner kronor för-

Studiebidrag och stipendier

höjt förslagsanslag om sammanlagt 149,5 miljoner kronor och slutligen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådana tilläggsdirektiv för utredningen rörande studiehjälpen vid gymnasier, yrkesskolor m. fl. läroanstalter att frågan om allmänna studiebidrag och annan studiehjälp till elever vid enskilda skolor tas upp till prövning i utredningen.

Vad höjandet av åldersgränsen beträffar hänvisar utskottet till den tillsatta studiehjälpstudien, och när det gäller önskemålet om tilläggsdirektiv för utredningen att också ta upp frågan om studiebidrag och annan studiehjälp till elever vid enskilda skolor, säger utskottsmajoriteten att den fått veta av studiehjälpstudien att den kommer att behandla det här problemet med redan givna direktiv.

Herr talman! När det gäller det allmänna studiebidraget är det tre saker som jag anser vara otillfredsställande med nuvarande ordning.

För det första gäller det själva året, alltså åldersgränsen, inom vilken man får bidraget. Det är nu 16—18 år. Jag menar, att åldersgränsen satts för lågt. I dagens samhälle med expanderande utbildningsväsen är denna ålder inte alls någon realistisk gräns mellan utbildning å ena sidan och förvärvsarbete å den andra för ett växande antal familjer och ungdomar. 20-årsåldern är för närvarande genomsnittsåldern för studentexamen och den passar därför bättre än 18-årsåldern med nuvarande utbildningsförhållanden. Gränsen bör alltså höjas till 20 år, och det skulle också innebära att försörjningsbördan för många familjer med studerande barn skulle lättas och att rekryteringen till högre studier skulle stimuleras inte minst bland barn till föräldrar med lägre inkomster.

Nu hänvisar statsutskottet till studiehjälpstudien. Ja, det må vara, men såvitt jag kan förstå finns det ingenting som hindrar att en reform av

detta angelägna slag genomföres omedelbart. Jag kan inte förstå att en omedelbar höjning av åldersgränsen skulle binda den sittande utredningen.

Den andra saken som är otillfredsställande gäller den nuvarande anordningen att gränsen knytes till det kvartal under vilket eleven passerar den övre åldersgränsen. Det bör inte vara en kvartalsgräns utan en terminsgräns. Studiebidraget bör utgå till och med den termin under vilken eleven fyller 20 år, en ordning som bör träda i kraft från och med den 1 januari 1964.

En tredje sak som är otillfredsställande är att studiebidraget inte omfattar elever vid enskilda skolor. Jag menar då de privatskolor som har statsbidrag och alltså bedriver en undervisning som är likartad med den som sker vid de offentliga skolorna. Varför skulle inte elever också vid dessa skolor få studiebidrag? Här kan man med skäl tala om att det är fråga om en orättvisa, inte minst därför att det ofta rör sig om elever vid skolor som genom kommunala beslut har fria skolmältider och fria läroböcker. Studiehjälpstudien bör därför få sådana tilläggsdirektiv att frågan om allmänna studiebidrag och övrig studiehjälp tas upp till prövning vad gäller elever vid sådana enskilda skolor som jag här nämnt om.

Herr talman! Jag yrkar sålunda bifall till reservationen av herr Edström m. fl. vid punkten 5 i statsutskottets utlåtande nr 60 som går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger förslag om höjning av den övre åldersgränsen för rätt till allmänt studiebidrag från 18 år till 20 år i så god tid att denna reform kan träda i kraft den 1 januari 1964.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Vid genomläsningen av utskottets utlåtande om den av undertecknad jämte två medmotionärer väck-

Studiebidrag och stipendier

ta motionen, som syftar till att bereda studerande vid tekniska aftonskolor möjligheter till stipendier och annan studiehjälp, får man det intrycket att vi har varit ute i ogjort väder. Det heter nämligen i utlåtandet, att gällande bestämmelser medger rätt till sådan studiehjälp.

Den snällaste förklaringen härtill måste väl vara, att man inom utskottet på grund av alltför stor arbetsbelastning har läst den väckta motionen, nr 392 i denna kammare, på ett slarvigt sätt. I motionen talas uttryckligen om svårigheterna att förena ett pressande förvärvsarbete med de studier det här är fråga om, d. v. s. studier vid de tekniska aftonskolorna. Det är således fråga om människor, som står i hårt arbete hela dagen och som på kvällen bevisar tekniska aftonskolor för att utbilda sig ytterligare.

Också utskottets efterlysning av vilka tekniska aftonskolor som avses i motionen, är svår att förstå, ty jag förutsätter att utskottet vet vad en teknisk aftonskola är.

Vid förfrågan hos kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning lämnade man beskedet att stipendier endast kan beviljas heltidsstuderande och att sålunda den kategori av studerande som vår motion talar om, inte kommer i fråga för sådan studiehjälp.

För att få bekräftelse på riktigheten av de i vår motion lämnade uppgifterna har jag också hört mig för om förhållandena i Stockholms stad och i förortskommunerna. Jag erhöll där samma besked. De som lämnade uppgifterna stöder sig på Allmänna studiereglementet i SFS nr 326/1958. Jag vet inte, varpå utskottet stöder sin skrivning, eftersom det inte går att utläsa av handlingen. Överlag bekräftas också av rektorer och lärare vid dylika skolor att vårt syftemål är riktigt och att här föreligger ett stort behov, som man på det hållet alltför ofta kommer i konflikt med. Mot denna bakgrund ter sig

sålunda utskottets utlåtande minst sagt märkligt.

Den del av vår motion, som avser att i lag trygga rätt för anställd att erhålla erforderlig ledighet för fullföljandet av studierna, går utskottet över huvud taget inte in på. Jag kan endast beklaga detta.

Jag vill ogärna förutsätta, att utskottets utlåtande skulle vara uttryck för bristande intresse för saken. I stället måste väl en annan förklaring sökas — det må vara att ett misstag begåtts eller vilken annan förklaring som helst. Jag förutsätter därför, att utskottets talesman inte står fast vid det gjorda utlåtandet på denna punkt — det är felaktigt. Även ett utskott kan fela lika väl som solen har fläckar.

Lämpligt vore väl att låta den nu pågående studiehjälpsutredningen också ta hand om de viktiga frågor som vi tagit upp i vår motion. Jag ber därför, herr talman, att få yrka återförvisning av motionen till utskottet för förnyad behandling.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag vill först säga några ord i anledning av det anförande som herr Källstad höll för några minuter sedan.

Som framgår av utskottsutlåtandet har vi i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag haft en rad motioner att behandla beträffande studiebidrag och stipendier. Jag skall gärna medge att flera av dessa motioner är både välskrivna och väl motiverade. Men nu förhåller det sig ju så — och det vet i varje fall herr Källstad mycket väl, eftersom han deltog i avdelningens behandling av dessa frågor — att det pågår tvenne utredningar på detta område, dels studiehjälpsutredningen, dels studiesociala utredningen. Enligt vad som har upplysts oss i utskottet anser man inom båda dessa utredningar att man skall kunna framlägga sina förslag under sommarens lopp. Sedan återstår att se vilken

Studiebidrag och stipendier

ståndpunkt som regering och riksdag kommer att ta. Det är inte vanligt att utan särskilt tvingande skäl bryta ut vissa detaljer av en fråga och gå utredningar i förväg. När vi vet vid vilken tid dessa utredningar kommer att redovisas, har vi inom utskottet ansett oss böra avvakta deras betänkanden.

Beträffande de synpunkter som fru Ryding anförde vill jag säga att ifrågasvarande motion sönderfaller i två delar. Dels gäller den frågan om studiehjälp till den som går i aftonskola, dels gäller den frågan om införande av en laglig rätt för vederbörande att erhålla deltidsarbete under den tid han går i skolan. I statsutskottet sysslar vi emellertid inte med några lagfrågor av hörande slag. Det är väl närmast en andralagutskottsfråga. Fru Ryding får väl komma tillbaka ett annat år med motionen, så att andra lagutskottet får pröva frågan. Statsutskottet har inte haft anledning att göra det. De upplysningar vi på avdelningen fått beträffande studiehjälpsmöjligheterna har vi redovisat i utlåtandet.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Vad gäller frågan om lagstiftningen hade det varit riktigt om statsutskottet hade remitterat denna del av motionen till andra lagutskottet för att få den behandlad där. Beträffande den andra delen av motionen säger utskottets talesman, att han fått vissa upplysningar. Det betvivlar jag inte. Men det måste ju finnas några bestämmelser som han stöder sina påståenden med. Jag har också fått upplysningar. Jag stöder mig på Svensk författningssamling, och enligt vad som framgår där är utskottets utlåtande felaktigt.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 1) av herr Edström m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 71 nej, varjämte 9 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HECKSCHER (h), som yttrade:
Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade fel.

Mom. II—V

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. VI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Brevskolestipendier

dels ock på bifall till det av fru Ryding under överläggningen framställda återremissyrkandet; och fann herr talman den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Ryding begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) mom. VI) i utskottets utlåtande nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren återförvisat frågan till utskottet för ny behandling.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 6**Brevskolestipendier**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Utskottets skrivning beträffande motionerna I: 110 och II: 150 är visserligen välvillig, men utskottet har i alla fall avstyrkt bifall till motionerna. Utskottet hänvisar till ett uttalande av departementschefen i ett svar på en interpellation, där han framhöll, att det betydelsefulla frågekomplexet rörande studiestöd till brevskolestuderande torde i mera slutgiltiga former kunna tas upp till behandling först sedan klarhet vunnits om utformningen av studiehjälpen till eleverna vid gymnasier, yrkesskolor och liknande skol-

former och riktlinjerna för vuxenundervisningens organisation i utbildningsväsendet fastare uppdragits.

Jag är redo att instämma i det uttalandet, och jag noterar med tacksamhet att det här talas om en fastare organisation av vuxenundervisningen. Men jag kan inte hålla med, när utskottet tar detta uttalande till intäkt för att avstyrka motionerna. Utskottet säger att man skall avvakta studiehjälpsutredningens och gymnasieutredningens förslag, innan man tar ställning till de frågor som aktualiseras i motionerna. Jag kan inte finna detta dröjsmål påkallat. Motionärernas förslag innebär en etapp på vägen för att skapa rättvisa mellan eleverna vid korrespondensinstitutet och eleverna vid t. ex. vuxenläroverken.

Det är inte heller fråga om att införa något nytt och det är inte fråga om att ta slutgiltig ställning till hela frågekomplexet rörande studiestöd till brevskolestuderande. Dessa elever har redan stipendier. Det är endast fråga om att utvidga den studiehjälp som redan finns för att skapa rättvisa mellan olika studerande. Ställningstagandet till detta studiesociala problem bör enligt min mening icke uppskjutas.

Korrespondensmetoden har i vårt land tilldragit sig stort intresse och visat sig vara en effektiv studieväg. Ett betydande antal studerande avlägger årligen offentliga examina vid våra korrespondensinstitut.

Erfarenheten har visat att korrespondensundervisning kompletterad med korta muntliga preparandkurser är en i hög grad effektiv studieform. Men tyvärr är denna form av studier missgynnad, när det gäller möjligheterna att erhålla stipendier. För närvarande utgår stipendium med 300 kronor per läsår för elev som studerar per korrespondens för real- eller studentexamen. Stipendium kan utgå under fyra år vid studier för realexamen och fem år vid studier för student-, handelsgymnasie-

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

eller ingenjörsexamen. För sista året kan stipendiet ökas till 600 kronor för elev, som deltagit i preparandkurs anordnad vid korrespondensinstitut. Dessa stipendier täcker inte ens kostnaderna för själva kurserna och ännu mindre vistelsen på kursorten under genomgång av preparandkursen.

Det är därför ofrånkomligt, att vissa korrespondensstuderande måste avstå från den muntliga avslutande undervisning, som preparandkurserna ger. Det förekommer t. o. m. att elever av ekonomiska skäl måste avstå från att examineras vid den egna skolan, eftersom de inte kan finansiera tjänstledighet och uppehälle på annan ort än hemorten.

Det måste enligt min mening anses skäligt, att korrespondensstuderande får åtnjuta preparandkursundervisning kostnadsfritt och att därutöver stipendier får utgå till denna kategori av studerande enligt de principer, som gäller för studerande vid skolor för vuxna i Norrköping och Härnösand.

Det måste vara ett socialt rättvisekrav, att de studerande, vilka på grund av familjeförhållanden, försörjningsplikter, arbetsförhållanden eller bostadsort saknar möjlighet att under längre perioder vara borta från sin hemort eller arbetsplats och sålunda dra nytta av den gymnasieundervisning, som kostnadsfritt meddelas av statliga skolor, skall beredas tillfälle att med minsta möjliga ekonomiska uppoffring bedriva gymnasiestudier i annan ordning.

Bifall till motionärernas förslag om stöd åt examensstuderande breviskolelever skulle göra det möjligt att tillgodose de starka rättvisekrav jag här talat om och som studiesociala utredningen också gjort sig till tolk för. Vi har i motionen skisserat ett program för detta stöd, men jag skall inte uppta tiden med att återge det. Jag har bara velat föra det på tal. Visserligen är jag medveten om, att vi inte i år kan åstadkomma vad vi önskar på detta om-

råde, men jag anser att det är angeläget att man skapar den rättvisa jag här talat om, och jag hoppas, att frågan fallit framåt. Jag avstår dock från att yrka bifall till motionen.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! De problem som herr Westberg har tagit upp i en motion och vidare här diskuterat är ju i hela sin vidd föremål för utredning. Såväl studiehjälpsutredningen som gymnasieutredningen har sysslat med dessa problem rätt ingående. Utskottet har enhälligt ansett att man, innan slutgiltiga förslag framlagts, inte kan bryta ut dessa problem till särskild behandling. Vad beträffar statsbidrag till kvällsgymnasierna har ifrågavarande krav i stort sett tillgodosetts i en framlagd proposition.

Jag skall, herr talman, inte längre uppta tiden utan med hänvisning till vad utskottet här har sagt om att det anser sig böra avvakta dessa utredningars förslag och med hänsyn till ovan nämnda proposition ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkten 7**Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter**

Kungl. Maj:t hade (punkt 316, s. 634—644) föreslagit riksdagen att till förevarande ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 26 270 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wirmark* och *Åke Larsson* (I: 130) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard* och fru *Renström-Ingenäs* (II: 123);

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Isacson* och *Sveningsson* (I: 408) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås (II: 489), i vilka hemställts

att riksdagen måtte besluta

a) att studerande som avlagt primärexamen skulle erhålla examenspremium i enlighet med vad i motionerna anförts med 2 500 kr. för varje år vartill normalstudietiden enligt kursplanen beräknades, dock att följande övergångs- och dispensbestämmelser skulle gälla:

Under en övergångstid innan full normalstudietid förflutit, räknat fr. o. m. 1 juli 1963 och för varje examen för sig, utgår premie efter förhållandet mellan den efter den 1 juli 1963 förflutna studietiden och normalstudietiden. För denna beräkning uppdelas läsåret i fyra delperioder, omfattande respektive augusti-oktober, november-december, januari-mars samt april-juni. Påbörjad delperiod räknas som hel sådan.

Från regeln att examen skall ha avlagts för erhållande av premie kan, efter prövning, dispens erhållas, där studieavbrottet är beroende av långvarig sjukdom och eljest skäl anses föreligga;

b) att till Examenspremier för studerande som avlagt primärexamen vid universitet, högskolor eller därmed jämförliga läroanstalter anvisa för budgetåret 1963/64 ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.;

c) att avslå Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln angående Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 408 och II: 489, i vad de avsåge införande av examenspremier, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 130 och II: 123 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag

å motionerna I: 408 och II: 489, såvitt nu var i fråga, till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 26 270 000 kr.;

IV. att motionerna I: 408 och II: 489, i vad de avsåge anslag till examenspremier, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herr *Virgin*, fröken *Ljungberg*, herr *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka ansett

dels att visst stycke i utskottets yttrande bort ersättas med annan, i reservationen angiven text,

dels ock att utskottet under I., III. och IV. bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 408 och II: 489, såvitt nu var i fråga,

a) besluta att studerande, som avlagt akademisk och därmed jämförlig primärexamen, skulle — med bibehållande av rätt till statlig kreditgaranti — fr. o. m. den 1 januari 1964 erhålla examenspremium i enlighet med vad reservanterna förordat;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i de avseenden, som av reservanterna angivits;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 408 och II: 489, såvitt nu var i fråga, till Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 14 000 000 kr.;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 408 och II: 489, såvitt nu var i fråga, till Examenspremier åt studerande, som avlagt primärexamen vid universitet, högskola eller därmed jämförlig läroanstalt för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 7 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Med talmannens till-

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

låtelse skall jag beröra både punkt 7 och punkt 8.

Dessa båda punkter behandlar ett mycket viktigt område. Det är allmänt känt att vi alla hyser ett starkt intresse för att varje ung människa skall få den utbildning som vederbörande har intresse och fallenhet för antingen det gäller ett praktiskt område — som vi oftast uttrycker det — eller ett mera teoretiskt betonat område. Vi vet att antalet ungdomar som söker sig till studiebanan ökar år för år. Detta är enbart glädjande. Samhället investerar också mycket pengar i skolbyggnader av olika slag, lärarutbildning m. m. för att göra det möjligt för ungdomen att verkligen få skol- och yrkesutbildning.

Det finns emellertid ett område som nära sammanhänger härmed som har försummats, nämligen studiefinansieringen. Detta är en stor och väsentlig fråga. För ett litet land som vårt är det av vikt att vi tar vara på varje intresserad begåvad människa som vill och har möjlighet att skaffa sig utbildning. Man hänvisar ofta till att utredning pågår och man kan kanske med föregående talare säga att så länge utredning pågår skall man inte framlägga något nytt förslag. Jag anser det emellertid inte riktigt att alltid bara hänvisa till pågående utredningar. I varje fall när det rör sig om en så väsentlig fråga som denna kan man våga sig på att framlägga förslag som kan genomföras utan att man avvaktar vilka resultat en utredning kommer till.

Ett direkt statligt studiestöd åt ungdomen bör enligt min mening vara så utformat att det dels göres oberoende av föräldrarnas ekonomiska ställning, dels såvitt möjligt inte medför att staten gör felinvesteringar. Vidare bör sådana studiefinansieringsåtgärder vidtas som kan leda till en förhållandevis hög examinationsfrekvens.

Vi har i högermotioner föreslagit införande av examenspremier, vilket i korthet innebär att de studerande efter

att ha avlagt akademisk primärexamen tilldelas en premie, som motsvarar kostnader för kost och logi under normal studietid enligt kursplan för respektive examen. Denna premie anser vi bör utgå oavsett hur finansieringen ägt rum, om den skett genom lån, föräldrabidrag eller eget arbete. En sådan utformning av studiehjälpen anser vi skulle vara fördelaktig för de studerande och i varje fall mycket fördelaktigare än naturastipendierna, som helt och hållet är beroende av föräldrarnas ekonomiska ställning.

Det kan kanske sägas att vårt förslag inte innebär den mest ändamålsenliga lösningen. Det gör vi inte heller anspråk på. Men vi menar att det under alla förhållanden är bättre än det system som nu tillämpas.

I samband med studiefinansieringen kommer man också in på den skattemässiga behandlingen av studiekostnaderna. Den frågan har varit uppe i riksdagen år efter år. 1952 års riksdag beslöt efter hemställan av bevillningsutskottet att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till ändrade bestämmelser rörande studiekostnadernas behandling i beskattningshänseende. Under de mer än 10 år som gått sedan dess har dessa krav på en lösning av frågan ständigt förnyats. År 1960 framlade särskilda sakkunniga ett förslag om avdragsrätt vid beskattning, och detta de sakkunnigas förslag tillstyrktes av en överväldigande majoritet av remissinstanserna. Det har emellertid inte realiserats.

I motioner från vårt håll som remitterats till bevillningsutskottet, föreslår vi att avdragsrätt för studiekostnader skall få en utformning som är annorlunda än den avskrivning på 25 procent som kammarens ledamöter väl känner igen från den proposition som riksdagen biföll för något år sedan. Motiveringen för vårt förslag i fråga om avdrag för studiekostnader bygger på studiekostnader och icke på studieskulder

Naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter

som den 25-procentiga avskrivningen gör. Jag skall tillåta mig att återge vad TCO:s tidning i andra numret i år skriver i sin ledare. Där säger man kort och koncist, efter att ha kommit med flera motiveringar, »den 25-procentiga avskrivningen är mogen att utgå». Det är en hård dom, men jag tror att den är alldeles riktig. Vi har i den reservation som är knuten till punkt 8 föreslagit, att man helt enkelt skall upphäva de regler eller grunder för generell avskrivning som gäller för studielån från och med den 1 juli 1963. Vid samma punkt yrkar vi bifall till de 200 000 kronor, som bör utgå för att täcka en del kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig garanti.

Sammanfattningsvis kan jag säga att vad vi yrkar i punkterna 7 och 8 är dels examenspremier, dels avslag på bestämmelserna om den 25-procentiga avskrivningsrätten och dels 200 000 kronor för kostnader för avskrivning av vissa studielån.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 vid punkt 7 och reservation nr 3 vid punkt 8.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! I de motioner och reservationer som fröken Karlsson här berört är det ju ingalunda några nya frågor och problem som aktualiserats. Jag vill erinra om att riksdagen hade att behandla analoga motionsyrkanden under såväl år 1961 som 1962. Vid båda tillfällena har emellertid riksdagen avisat dem. Vi har ifrån majoritetens sida inte funnit anledning att tillstyrka dem i år heller. De reservationer som föreligger här är mera omfattande än övertygande.

Om även jag, herr talman, får beröra punkterna 7 och 8 vill jag säga, att reservationsyrkandet under punkt nr 7 innebär en prutning på över 5 miljoner kronor och under punkten 8 på 6 miljoner. Jag är inte alls övertygad om att

man hjälper den ungdom det här är fråga om genom att bifalla dessa reservationer. Det är väl ändå på det sättet, att inte alla ungdomar har varit förutseende nog att välja välsituerade föräldrar. Jag tror att dessa ungdomar skulle komma i ett betydligt sämre läge, om man skulle följa de högermotioner som vi nu närmast berört. Vi har under tidigare år argumenterat emot dem, och vi anser att studiesociala utredningens resultat bör avvaktas.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Herr Karlssons motiveering att man med hänsyn till sittande utredning skulle vänta kan jag väl förstå, ty den formuleringen använder vi i tid och otid.

Att vårt förslag på något sätt skulle gynna ungdomar från ekonomiskt håttre situerade hem måste emellertid vara ett missförstånd. Jag uttryckte mig kanske otydligt, men det framgår klart av både motionerna och reservationen att hänsyn icke skall tas till föräldrarnas ekonomiska ställning och inte heller till hur ungdomarna får pengarna — genom lån, genom eget arbete eller på annat sätt. Herr Karlssons uppfattning måste alltså bero på något missförstånd.

Herr talman! Jag vidhåller yrkandet.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I, III och IV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti

7:o) mom. I), III) och IV) i utskottets betänkande nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr *Virgin* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken *Karlsson* begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 168 ja och 33 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8**Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti**

Kungl. Maj:t hade (punkt 317, s. 644) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 6 200 000 kr., vilket innebure en anslagshöjning med 1 200 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Isacson* och *Sveiningson* (I: 409) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås m. fl. (II: 491), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1) upphäva gällande grunder för generell avskrivning av vissa studielån fr. o. m. den 1 juli 1963 samt 2) till Kostnader för avskriv-

ning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 409 och II: 491, i vad de avsåge upphävande av gällande grunder för avskrivning av vissa studielån, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 409 och II: 491, såvitt nu var i fråga, till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 6 200 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Virgin*, fröken *Ljungberg*, herr *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 409 och II: 491, såvitt nu var i fråga, upphäva gällande grunder för generell avskrivning av vissa studielån fr. o. m. den 1 juli 1963;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 409 och II: 491, såvitt nu var i fråga, till Kostnader för avskrivning av vissa studielån med statlig kreditgaranti för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 3 vid punkt 8.

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja

besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8:o i utskottets utlåtande nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Karlsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 32 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkterna 9—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13

Anslag till högre utbildning och forskning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1963/64 till högre utbildning och forskning jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—9

Vad utskottet hemställt bifölls.

3 — *Andra kammarens protokoll 1963. Nr 18*

Punkten 10

Uppsala universitet: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt 167, s. 311—332) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64, dels ock till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 34 107 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* (I: 319) och den andra inom andra kammaren av herr *Anners m. fl.* (II: 374), i vilka hemställes bl. a. att riksdagen måtte besluta om dels införande vid de teologiska fakulteterna av ett system med s. k. organisationsplaner, att läggas till grund för dimensioneringen av dessa fakulteters undervisningsresurser, dels tilldelning till de teologiska fakulteterna av assistent- och skrivbiträdespersonal i en utsträckning, som motsvarade vad som vore fallet vid de humanistiska fakulteterna, dels ock att för täckande av de därigenom föranledda kostnadsökningarna berörda anslag måtte höjas med erforderligt belopp;

dels två likalydande motioner, väckta de ena inom första kammaren av herr *Hilding* (I: 326) och den andra inom andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* (II: 493);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* (I: 328) och den andra inom andra kammaren av herr *Anners m. fl.* (II: 373), i vilka hemställs att den år 1938 beslutade professuren i internationell rätt vid Upp-

Uppsala universitet: Avlöningar

sala universitet måtte uppföras på stat fr. o. m. budgetåret 1964/65;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lundberg m. fl.* väckt motion (II: 87).

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 326 och II: 493, i vad de avsåge inrättande av en tjänst som idrottslärare vid universitetet i Uppsala, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 328 och II: 373 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionen II: 87, i vad den avsåge inrättande av en professur i anesthesiologi med docenten M. Holmdahl som förste innehavare, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 319 och II: 374, I: 326 och II: 493 samt II: 87, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranledes av vad departementschefen föreslagit;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 34 107 000 kr.;

V. att riksdagen måtte, i anledning av vad i motionerna I: 319 och II: 374 yrkats i fråga om automatiskt verkande regler för tilldelning av lärarkrafter m. m. åt de teologiska fakulteterna, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförde;

VI. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna att riksdagen icke funnit något att erinra mot att det finge ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles besluta rörande benämningen av vakant professur i historia.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Virgin, Edström* och *Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson, Widén, Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herrar *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungkile och *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herr *Källstad*, vilka ansett, att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 328 och II: 373, besluta att professuren i internationell rätt vid universitetet i Uppsala, varom principbeslut fattades vid 1938 års riksdag, skulle uppföras på universitetets stat fr. o. m. budgetåret 1964/65;

b) av herrar *Virgin, Edström* och *Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson, Widén, Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herrar *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungkile och *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herr *Källstad*, vilka ansett

dels att visst stycke i utskottets yttrande bort ha annan, i reservationen angiven lydelse,

dels ock att utskottet under VI. bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförde.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Vi talar ofta om att vi skall rädda liv i trafiken och vid olyckor i andra sammanhang. Vi vet även att sedan en olycka har inträffat är samhället berett att offra mycket stora summor för att utreda orsaken. Det förefaller mig som om det hade varit riktigare att söka förebygga olyckor och sjukdomar.

När det gäller trafiken är man enligt propositionen beredd att satsa mellan 30 och 100 miljoner kronor för att rädda en handfull människor, men då det är

Uppsala universitet: Avlöningar

fråga om att inrätta en professur åt en narkosläkare och laborator — där det skiljer två lönegrader — säger man nej. Den läkare det här gäller har med säkerhet återuppväckt tolv människor som varit döda i vanlig mening. Om vi över huvud taget skall kunna göra de ingrepp i bröstorg och hjärta som är nödvändiga, så måste kirurgerna ha hjälp av narkosläkare i den utsträckning som utvecklingen på sjukvårdsområdet kräver.

Utvecklingen inom läkarvetenskapen har gått mot en allt starkare specialisering, men när det gäller narkosområdet har vi ännu inte en enda professur. Här har nu föreslagits inrättandet av en dylik professur vid karolinska institutet, och det hälsar vi med stor tillfredsställelse. Men det borde ha varit naturligt att man då tillvaratagit den främsta läkarkraft vi har på detta område, nämligen laborator Martin Holmdahl vid Uppsala universitet. Han är för närvarande vårt lands främste på sitt område och har internationellt rykte.

Jag beklagar att statsutskottet inte har beaktat de krav, som den moderna sjukvården ställer för att kunna fungera riktigt. Tidigare gav läkarna upp inför vissa sjukdomar, bland annat i hjärta och lungor, som vi nu med narkosläkaren vid kirurgen-specialistens sida har möjlighet att bota. Därmed kan vi rädda människor till livet, som förr skulle ha ansetts dödsdömda.

Om man nu med narkosläkarnas hjälp kan bota några hundra eller några tusen människor vid våra lasarett och sjukhus, så räddas ju därmed oersättliga värden. Och ingen av oss vet, när vi kan hamna i den situationen att behöva anlita dessa läkare. Utskottet skriver också: »Enligt utskottets mening föreligger utan tvivel goda skäl för att professorer i anesthesiologi successivt kommer till stånd vid våra medicinska högskolor.» Men med det menar utskottet tydligen att vi skall avvakta att Kungl. Maj:t lägger fram förslag härom, och det före-

faller som om utskottet inte beaktar kraven från alla de tusentals människor som behöver dessa läkares hjälp. Jag beklagar djupt att utskottet inte har ansett sig kunna tillstyrka förslaget om inrättandet av en professur för docent Martin Holmdahl vid Uppsala universitet.

Nu vet jag dock att det är meningslöst att här ställa något yrkande om bifall till min motion, eftersom ingen reservation i detta stycke har avgivits till utskottets utlåtande. Men jag vill tolka utskottets skrivning som en beställning på en professur för docent Holmdahl till nästa år, och jag vill också understryka vikten av att liknande professorer inrättas i Göteborg, Lund och Umeå. Det är ett villkor för att vi skall kunna klara utbildningen av läkare inte minst för landsortssjukhusens och sjukstugornas behov. Det är nödvändigt att vi får en riktigt organiserad utbildning på detta område, och det skulle vi ha fått i Uppsala genom att ändra den nuvarande laborator tjänsten till en professur.

Om jag får tolka utskottets skrivning som en sådan beställning, så får jag väl nöja mig med det. Men då hoppas jag att det är en beställning på professorer inte bara i Uppsala utan också i Göteborg, Lund och Umeå. Om vi får en sådan uppsättning professorer vid våra universitet, så kan vi därigenom ge sjukvården det stöd som den moderna kirurgien nödvändigtvis behöver.

Herr talman! Jag beklagar att utskottet på denna punkt inte har vågat ta detta initiativ. Det skulle ha varit ett mycket kärkommet och betydelsefullt steg för den svenska sjukvården av i dag.

I detta anförande instämde herr *Gomér* (cp).

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Först måste jag be att få göra herr Lundberg ledsen. I den mån han fattat statsutskottets uttalande så att det här skulle föreligga en direkt

Uppsala universitet: Avlöningar

beställning i skrivningen, är det inte riktigt.

Men jag vill gärna glädja herr Lundberg med att säga, att jag hör till dem som varmt hoppas att ecklesiastikministern skall finna det möjligt att kommande år undan för undan inrätta professurer på detta viktiga område — ty att det är ett viktigt område är jag den första att vilja ge herr Lundberg rätt i. Vid denna punkt är fogad en reservation av ett stort antal ledamöter i statsutskottet — samtliga borgerliga ledamöter som röstade vid voteringen. Det gäller en professur i internationell rätt. Redan år 1938 beslöt riksdagen i princip att en professur i internationell rätt skulle inrättas vid Uppsala universitet. Det synes oss reservanter att det verkligen nu är på tiden, då det förflutit hela 25 år sedan beslutet fattades av riksdagen, att det också effektueras. Statsutskottet framhöll även i sin skrivning i föl, att starka skäl anförts för en förstärkning av ämnesområdet, men trots detta av riksdagen godkända, markerat positiva uttalande har inte Kungl. Maj:t behagat framlägga förslag i ärendet till årets riksdag.

Utskottet har nu i sitt utlåtande sagt, att man förutsätter att Kungl. Maj:t upptar denna fråga till förnyat, allvarligt övervägande. Vi reservanter har emellertid lika allvarligt börjat tvivla på att Kungl. Maj:t tar någon hänsyn till vad utskott och riksdag efter noggrant övervägande uttalat, då år efter år ingenting händer trots att utskottet och riksdagens uppfattning redovisats mycket klart.

Behovet av den ifrågavarande professuren har år för år också ytterligare markerats med hänsyn till den internationella utvecklingen på så många områden. Samma skäl som 1938 förestavade riksdagens beslut föreligger alljämt och i ännu högre grad.

1945 års universitetsutredning, som räknade med att beslutet 1938 skulle verkställas, föreslog ännu en liknande

professur i Lund och anförde som motivering: »De internationella frågorna ha under senare år alltmer ökat i betydelse. För ett litet land som Sverige skulle det vara av utomordentlig vikt att äga tillgång till ett mindre antal välkvalificerade jurister på den internationella rättens område, vilka kunde sändas till de internationella organisationerna. Härför är det emellertid nödvändigt att tillräckliga resurser skapas för forskning och kvalificerad undervisning inom detta rättsområde genom att samtliga tre juridiska fakulteter få en egen professur i internationell rätt. Sedan detta skett bör det finnas väsentligt större möjligheter att väcka och stimulera yngre vetenskapsidkare till vetenskapliga insatser på den internationella rättens område.»

I en skrivelse till Kungl. Maj:t i oktober 1961 har universitetskanslern antytt möjligheten av att professuren i internationell rätt vid Uppsala universitet skulle bära Dag Hammarskjölds namn. Hur därmed än kan bli synes ett realiserande av 1938 års principbeslut vara ett lämpligt sätt att hedra Dag Hammarskjölds minne då han såsom FN:s generalsekreterare alltid sökte hävda den internationella rättens grundsatser i samlevnaden mellan jordens folk.

Det är för oss reservanter närmast obegripligt att denna professur ännu inte har blivit verklighet, då den står främst sedan flera år på fakultetens och universitetskanslerns förslag. Vi hemställer nu i vår reservation att riksdagen må besluta att denna professur skall uppföras på Uppsala universitets stat från och med budgetåret 1964/65. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1 a av herr Virgin m. fl.

Herr talman, under punkt b föreligger det också en reservation, som även den företräds av samtliga borgerliga ledamöter i statsutskottet. Den har tillkommit med anledning av följande hem-

Uppsala universitet: Avlöningar

ställan från Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition beträffande vakanta professurer i historia: »Därest riksdagen ej riktat någon erinran häremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles besluta rörande ifrågavarande professurers benämning.»

Någon motion föreligger inte i denna fråga, men vid behandlingen av statsverkspropositionen har utskottsreservanterna ansett att det däri gjorda förslaget kan komma att innebära en kränkning av forskarnas rättssäkerhet. Det kan bereda möjligheter till ett visst godtycke från departementets sida liksom också till en dirigering av professorernas återbesättning med av departementet önskade krafter.

En avgränsning av en historieprofessur så att den avses skola gälla särskilt t. ex. modern historia eller social historia innebär enligt min mening en allvarlig nackdel för sådana forskare, som kanske under många år har utbildat sig, forskat och förberett sig för en professur med den gamla beteckningen och som vid en dylik avgränsning inte har möjlighet att hävda sig i samma mån som tidigare.

Den rätta vägen är inte att avgränsa ämnesområdet eller den bestående professuren utan i stället enligt min uppfattning i sådana fall att inrätta nya professurer med den önskade inriktningen.

Reservanterna har ansett att riksdagen som hittills bör få göra bedömningen av så viktiga tjänster som professorer. Riksdagsbehandlingen ger därtill större möjligheter till en allsidig prövning av frågan och är redan från denna synpunkt att föredra framför enbart en handläggning inom departementet.

Jag såg i en tidning i dag att Svenska historiska föreningen hade uppvaktat ecklesiastikministern — jag tror det var i går — och vädjat till statsrådet att vid nybesättning av befintliga professurer i historia inte göra någon avgränsning av professorernas ämnesområde.

Herr talman! Det är de förhållanden jag nu redovisat som gjort oss reservanter betänksamma mot att bevilja den fullmakt som Kungl. Maj:t begär. Jag ber mot denna bakgrund att få yrka bifall till reservation nr 1 b av herr Virgin m. fl.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag var inte riktigt nöjd med den tolkning av skrivningen som utskottets talesman gjorde, men jag noterar med tillfredsställelse att han ställer sig mycket positiv till inrättande av en professur i anestesiologi, och jag förutsätter att det gäller en sådan professur vid Uppsala universitet.

Då nu ecklesiastikministern är här och då allt tyder på att utskottet väntar på en proposition vill jag kraftigt vädja till ecklesiastikministern att söka tillmötesgå kravet på en professur vid Uppsala universitet men att också, med tanke på den ökade läkarutbildning som behövs och som måste omfatta även narkosproblemet, se till att professorer i ämnet inrättas även vid läroanstalterna i Göteborg, Lund och Umeå. Detta är någonting som vi inom sjukvården behöver för att vi skall kunna ge den ökade hjälp som kirurgien möjliggör.

Herr talman! Jag förväntar alltså att vi nästa år i varje fall för Uppsala universitets vidkommande får en professur i detta ämne.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Under punkt 10 i statsutskottets utlåtande nr 61 föreslås, »att riksdagen må, i anledning av vad i motionerna I: 319 och II: 374 yrkats i fråga om automatiskt verkande regler för tilldelning av lärarkrafter m. m. åt de teologiska fakulteterna, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört». Utskottet har uttalat önskemålet, att Kungl. Maj:t »snarast möjligt» måtte upptaga till förnyat bedömande förslaget att låta de automatiskt verkande reglerna för tilldelning av lä-

Uppsala universitet: Avlöningar

rarkrafter gälla även för de teologiska fakulteterna.

Man kan tycka, att motionärerna, även om de yrkat på omedelbart beslut i saken, dock borde vara nöjda med den halva framgång, som en positiv skrivning till Kungl. Maj:t anses innebära, och därför kunde låta bli att kommentera frågan i kammaren. Fullt så enkelt är det dock icke. Det rör sig om en *förnyad* skrivelse till Kungl. Maj:t. En tidigare skrivelse har alltså inte burit frukt. Man måste fråga sig, vilka orsakerna därtill kan vara, och försöka bedöma utsikterna för den förnyade framställningen.

Under diskussionen om kristendomsundervisningen i det framtida gymnasiet har också de teologiska fakulteterna och de akademiskt utbildade kristendomslärares ställning kommit i rampluset. Man har på sina håll i dagens läge tyckt sig kunna skönja en linje, som syftar till inte bara en nedskärning av kristendomsundervisningen på gymnasiet utan också av de teologiska fakulteterna och därmed av antalet akademiskt utbildade kristendoms-lärare, inte minst teologie lektorer. Speciell näring åt dylika oroliga och dystera förmodanden har givits av eklelesiastikministerns behandling av de båda teologiska fakulteternas anslagsyrkanden. Det synes vara uppenbart och ousägligt, att de teologiska fakulteterna allt sedan slutet av 1950-talet har ställts i en — kan man väl säga — strykklasse av eklelesiastikdepartementet, under det att universitetsupprustningen, möjligen med undantag för även de juridiska fakulteterna, i övrigt pågått och pågår för fullt.

År 1955 genomfördes en ny studieordning för de teologiska fakulteterna i syfte att få en för kristendomslärare på adjunktsnivå avpassad utbildning, den s. k. översiktskursen på tre terminer. Denna nyordning fick till följd bl. a., att antalet studerande vid exempelvis fakulteten i Uppsala tredubblades på

fem år. På grund av den hårda press, som fakultetens utbildningsresurser härigenom utsattes för, anhöll universitetet i sina petita om ökade ekonomiska och personella resurser. Detta skedde i slutet av 1950-talet och har sedan år för år upprepats, utan att några nämnvärda åtgärder vidtagits av statsmakterna eller några acceptabla motiveringar lämnats för avslaget. Universitetskanslern framhåller i sitt förslag till anslag för 1963/64, att lärarstaben icke är dimensionerad för det nuvarande antalet studerande.

Samtliga universitetsmyndigheter finner det riktigt, att de teologiska fakulteterna behandlas på samma sätt som övriga fakulteter, vilket skulle innebära, att gällande regler för automatisk tilldelning av lärarkrafter till de filosofiska fakulteterna bör komma till användning även för de teologiska. Det är desto märkligare, att en sådan automatik icke har tillämpats på de teologiska fakulteterna, som statsutskottet år 1961 i anledning av motioner i ärendet uttalade följande:

»Utskottet får med hänsyn till nu förefintligt antal studerande och förväntad ökning av studerandantalet vid de juridiska och teologiska fakulteterna ifrågasätta, huruvida icke även för dessa fakulteters vidkommande någon form av automatik, lämpligt avpassad till tillströmningen av studerande, bör komma till stånd. Det synes utskottet angeläget, att Kungl. Maj:t överväger frågan härom och för riksdagen snarast möjligt framlägger de förslag till åtgärder i angivet syfte, som bedömes lämpliga och möjliga. Utskottet förordar, att riksdagen i anledning av de ifrågavarande motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anfört.»

Detta tillkännagivande från år 1961 tycks icke ha berört eklelesiastikdepartementet nämnvärt. Något förslag i ämnet har av Kungl. Maj:t icke förelagts 1962 års riksdag, och i årets statsverks-

Uppsala universitet: Avlöningar

proposition har ecklesiastikministern torrt konstaterat, att han icke funnit anledning ta några initiativ eller framlägga några förslag — detta trots att universitetskanslern i sina anslagsframställningar till 1963 års riksdag tagit upp frågan om ett genomförande vid de teologiska — och även vid de juridiska — fakulteterna av samma system för tilldelning av lärarkrafter, som för närvarande tillämpas vid de filosofiska fakulteterna. I avvaktan på en dylik reform föreslås en höjning av de teologiska och juridiska fakulteternas kursanslag.

Vilka överväganden som ligger till grund för ecklesiastikministerns njugg-
het inför de teologiska fakulteternas anslagsäskanden undandrar sig mitt bedömande, men inte kan det vara en brist på behov av teologiskt utbildad arbetskraft. Efterfrågan på präster motsvaras av en önskvärd nyinskrivning av 240—250 studerande per år under den närmaste tioårsperioden. Motsvarande siffra för att täcka behovet av kristendomslärare är en årlig inskrivning av 185—190 studerande. Våra skolors behov av fler lärare i kristendoms-kunskap är relativt sett lika stort som behovet av lärare i ämnena matematik, fysik och kemi. Den sammanlagda siffran blir 425—440 nyinskrivna teologie studerande per år, och i detta antal har då icke medtagits den rekrytering, som krävs för att tillgodose den efterfrågan på akademiskt utbildade teologer, som härrör från frikyrkligt håll, bibliotek och ungdomsvård.

Detta är prognoser. Den faktiska årliga nyinskrivningen av teologie studerande vid de båda fakulteterna sammanlagt har under de senare åren hållit sig kring 180 — alltså inte hälften av det som är önskvärt. Och ändå måste redan nu lärarna vid de teologiska fakulteterna bedriva sitt undervisnings- och forskningsarbete under andra villkor än vad som är fallet i övriga fakulteter. Även ur studenternas synpunkt

måste det framstå som svårförståeligt, att en filosofie studerande vid sina studier i klassiska eller moderna språk, historia eller filosofi får grupp- och lektionsundervisning i relativt små avdelningar, men att han sedan, när han kommer till en teologisk fakultet för att skaffa sig betyg i kristendoms-kunskap, placeras i betydligt större grupper — avseende bl. a., har det sagts mig, bibels grundspråk eller kyrkohistoria.

För de allt talrikare studerande, som med tanke på lärarkompetens vill följa det i gällande studieplaner upptagna alternativet utan grekiska och hebreiska inom den teologiska översiktskursen, kan inte ens den i planerna upptagna undervisningen meddelas på grund av bristande tilldelning av erforderliga medel. Detta senare beklagliga förhållande påtalade ett antal studerande inom den teologiska översiktskursens icke-språkliga linje vid Uppsala universitet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 januari 1963.

I detta läge tillkom motionerna I: 319 och II: 374 med förslag om att automatiken för tilldelning av lärarkrafter skulle tillämpas även för de teologiska fakulteternas del. Vid sin behandling av motionerna har statsutskottet vidhållit den mening utskottet givit uttryck åt i sitt utlåtande år 1961, som jag nyss citerat och som gick ut på att det syntes utskottet angeläget, att Kungl. Maj:t övervägde frågan om automatiken för de teologiska fakulteternas del och snarast — observera snarast! — framlade förslag till åtgärder i angivet syfte. Utskottet, som tydligen fortfarande tror på en Kungl. Maj:ts handlingsvilja trots den tvååriga passiviteten och likgiltigheten för utskottets uttalade önskan, nöjer sig dock med att förutsätta, att Kungl. Maj:t snarast möjligt — här kommer tidsadverbet snarast åter till användning — upptager frågan till förnyat bedömande, och utskottet förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anför.

Uppsala universitet: Avlöningar

Trots att jag har svårt för att dela utskottets optimistiska tro på en sinnesändring hos ecklesiastikministern inför en ytterligare riksdagsskrivelse utan hellre skulle ha önskat ett riksdagens eget ja till denna i sig själv givetvis relativt obetydliga men på längre sikt och i större sammanhang dock utomordentligt viktiga fråga, skall jag avstå från att yrka bifall till motionen. De teologiska fakulteterna torde trots allt kunna klara sig igenom ytterligare ett knapphetens budgetår.

En annan fråga är intressantare: I hur många skrivelser till Kungl. Maj:t skall riksdagen behöva ge sin mening till känna, innan den blir respekterad? Jag väddar, liksom herr Lundberg i sitt ärende, till ecklesiastikministern att beakta vad som i saken anförts.

I detta anförande instämde herrar *Källstad* (fp), *Dickson* (h), *Gustafsson* i Borås (fp) och *Nordgren* (h).

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Om vi ser på de anslag som här föreslås till den högre utbildningen och forskningen, så måste vi väl vara överens om att det på det hela taget sker en avsevärd upprustning. Årets förslag innebär sålunda inte mindre än 52 nya professurer och även i övrigt en väsentlig personalförstärkning och en kraftig förbättring av anslagen till utrustning. Det är tydligt att ecklesiastikministern inte har fått utrymme för alla önskemål. Sedan vi nu har hört herr Lundberg med flera förstår vi att det kommer att ta åtskillig tid ännu innan motionsfloden sinar på detta område.

Vad beträffar professuren i internationell rätt är den historieskrivning som herr Nilsson i Göingegården har gjort riktig. Men det står inte alldeles stilla. Det försiggår forskning på området och man bygger upp en organisation. 1947 inrättades det en professur vid Stockholms universitet. Utskottsmajoriteten har liksom tidigare ställt sig positiv till

förslaget om en professur, men ingenting kan byggas upp på en gång.

Vad sedan beträffar en professur i historia har ecklesiastikministern uttalat att om riksdagen inte gör någon erinran skulle Kungl. Maj:t få bestämma ämnesområdets avgränsning. Reserverna motsatte sig detta, och herr Nilsson i Göingegården sade att han befarade att det skulle leda till godtycke. Jag tror att man här lägger i dagen överdriven rädsla. Vederbörande universitetsmyndighet har ju att pröva vilket ämnesområde professuren skall omfatta och framföra sina förslag till Kungl. Maj:t. Jag tror inte man behöver befara något maktmissbruk från Kungl. Maj:ts sida. Skulle man göra det kommer med all sannolikhet att slås larm. Vi anser det vara en praktisk fråga. Det är inte en fråga om att Kungl. Maj:t skall få bestämma ett helt nytt ämnesområde. Vi anser att Kungl. Maj:t bör ha denna fullmakt.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag vill gärna ge herr Karlsson i Olofström rätt i att utskottet skrivit positivt och vänligt. Det har utskottet gjort i många år, men det har inte gett något resultat. Vi reserverar har ledsnat på detta nu och i stället föreslagit att riksdagen skall göra en direkt beställning till budgetåret 1964/65.

I fråga om professuren i internationell rätt tycker jag att det nu kan vara på tiden att effektuera den beställning riksdagen gjorde för 25 år sedan. Förre utrikesministern Undén har i dag i första kammaren talat för nödvändigheten av att man inrättar en professur i internationell rätt. Jag föreställer mig att han om någon borde känna till behovet och vad det betyder att vi har tillgång till en sådan professur.

Herr Karlsson i Olofström var också

Uppsala universitet: Avlöningar

inne på reservationen under punkt b. Han sade att han räknade med att Kungl. Maj:t kommer att ta all nödig hänsyn vid tillsättandet av professur som blir vakant. Herr Karlsson fäste emellertid också uppmärksamheten på propositionens formulering: »i den mån riksdagen inte gör någon erinran här emot.» Jag tycker att det är en tillräckligt allvarlig erinran att samtliga borgerliga ledamöter i utskottet varit ense om att Kungl. Maj:t inte bör ha den begärda fullmakten. Riksdagen och statsutskottet kommer ju att finnas kvar även i fortsättningen och då har Kungl. Maj:t möjlighet att i vanlig ordning komma med sina förslag. Jag tror att det lugnaste och klokaste är att i fortsättningen göra på samma sätt som vi gjort under alla föregående år.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Göingegården sade att det lönar sig dåligt att skriva vänligt till Kungl. Maj:t. Det är nog inte riktigt. Jag vill erinra om vad jag tidigare sade, nämligen att departementschefen i år föreslår 52 nya professurer; sämre ecklesiastikministrar har vi sannerligen haft.

Vad Uppsala universitet beträffar innebär åttonde huvudtitelns förslag en anslagsökning för nästa budgetår på cirka 4,7 miljoner kronor. Så alldeles hopplöst är det inte att skriva till Kungl. Maj:t.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja

besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 10: o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 a) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 95 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III—V

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. VI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 b); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 10: o) mom. VI) i utskottets utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Lunds universitet: Avlöningar

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 b) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 95 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 11—14

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 15***Lunds universitet: Avlöningar**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Under punkten 15 behandlas tre av mig väckta motioner, som jag skulle vilja tala för. Jag skall göra det mycket kortfattat, då vi tidigare har debatterat dessa frågor.

Vad gäller det av mig föreslagna idrottsanslaget till Lunds universitet hoppas jag att jag inte har feltolkat statsutskottets yttrande, vari det bl. a. heter att det finns anledning att återkomma till denna sak. Det behöver i denna församling inte spillas många ord på idrottens betydelse. Den svenska riksdagen är ganska idrottsvänlig, trots alla påståenden om motsatsen ute bland folk. Man behöver inte heller särskilt fördjupa sig i frågan om idrotten för att förstå, att det finns all anledning att ge studenterna med deras stillasit-

tande arbete möjligheter till fysisk fostran.

Jag vill erinra om att den kraftfulla, framgångsrika amerikanska idrotten när det gäller grenen allmän idrott, i hög grad bygger på studenternas insatser. Utan dessa skulle Amerika inte kunna tävla med Sovjetunionen om rangen som världens starkaste nation i fråga om fri idrott. Det är inget tvivel om att studenternas insats har betytt mycket. Det är även ett uppmärksammat förhållande, att vi med några få undantag, t. ex. olympiasilvermedaljören Bylén på 800 meter, en stavhoppare och några andra idrottsmän, haft mycket få akademiker av världsklass inom den fria idrotten. Det är uppenbart att idrotten i universitetsstäderna inte motsvarar de krav man borde kunna ställa. Där finns dock många tiotusentals ungdomar. Med hänsyn till utskottsmajoritetens skrivning torde man kunna vänta sig en mera positiv behandling av frågan vid ett senare tillfälle. På denna punkt föreligger tyvärr inte någon reservation.

Herr talman! När det gäller den internationella rätten lyssnade jag i dag till förre utrikesministern Östen Undéns inlägg i första kammaren. Denne har fått många förebräelser för att han, som det sagts, gått ifrån sin motion 1938. Han gav, tyckte jag, vissa plausibla skäl till att man efter kriget förlade den första professuren i folkrätt till Stockholms universitet och inte till Uppsala universitet, som han själv hade föreslagit. Herr Undéns inlägg är en mycket betydelsefull sak i denna frågas behandling, ty därigenom har den såvitt jag kan se förts framåt. Även om inte Östen Undén varit professor i folkrätt utan i ett annat juridiskt ämne måste hans ord väga mycket tungt, inte minst med hänsyn till det anseende han åtnjuter när det gäller folkrättsliga problem.

Nu har kammaren, låt vara med knapp majoritet, avslagit reservationen med

Lunds universitet: Avlöningar

förslag om att inrätta en professur i internationell rätt vid Uppsala universitet. Det kan kanske inte förnekas att Uppsala universitet väl behöver en professur i ämnet, men det hindrar helt visst inte att Lunds universitet också borde ha en professur i internationell rätt.

Det skulle ha stor betydelse, också för statsorganen, att ha tillgång till flera sådana professurer, icke minst om vi tänker på alla de tvister som uppkommer om territorialgränser, sjörätt o. s. v. och vidare på hur svårt det är att få verkligt kvalificerade deltagare i den folkrättsliga debatten. Vi kan också erinra om de svårigheter som föreligger att bedöma exempelvis Förenta Nationernas aktion i Kongo från strikt folkrättsliga grundsatser.

Det kan naturligtvis vara svårt för en ecklesiastikminister att ta ställning när det gäller en rad krav beträffande professurer. Jag tror att man gör orätt när man säger att hr Edenman är likgiltig för dessa problem. Man kan naturligtvis diskutera och ha olika uppfattning om frågor i samband med den upprustning av den högre utbildningen som vi nu står inför, men man kan inte bortse ifrån att det har tillkommit många nya professurer.

Men folkrätten är av utomordentligt central betydelse. Jag tycker att vi mycket illa har hävdad den svenska rättsvetenskapens traditioner genom att ha bara en professur i internationell rätt. Jag utgår ifrån att ecklesiastikministern inte kan undgå att ta intryck av Östen Undéns argumentering i dag i första kammaren beträffande behovet av ytterligare professurer i internationell rätt och att nästa års riksdag får förslag i detta ämne.

Herr talman! Jag har en tredje motion, som gäller ett nytt ämne. Jag hade inte väntat att statsutskottet första gången skulle tillstyrka bifall av en sådan motion. Jag vill erinra om — och på så vis kan jag ge herr Karlsson i Olof-

ström rätt — att vi behövde motionera flera gånger innan vi fick en professur i sociologi. Vi motionerade tre år om jag icke minns fel innan vi fick en professur i ekonomisk historia. Första gången sade statsutskottet att man i detta fall fick vänta och se tiden an, men det dröjde bara ett par år till dess man fick en professur.

Min motion avser en professur i ett ämne, som jag tror är av central betydelse. Det gäller idéhistoria. I en tid då materialismen, jäktet och hetsen i hög grad har gjort sig märkbar inom vår civilisation och man med skäl efterlyser en verkligt djupgående debatt om vetenskap och kultur över huvud taget är det påfallande i hur ringa grad den rena idéhistorien är representerad vid våra universitet. Nog är det gott och väl att man utbildar alltfler naturvetenskapsmän, men det är också viktigt att vi får forskare, vilka kan belysa idéernas betydelse, inte minst bland annat de politiska idéernas betydelse för — som jag också har understrukt i min motion — utvecklingen på det kulturella området. Det är uppenbart, att om vi hade fått en vidare forskning på idéhistoriens område, där vi faktiskt inte har en enda professur, skulle vi ha haft större möjlighet att bedöma centrala frågor för den mänskliga odlingen.

Herr talman! Anledningen till att jag så starkt har velat betona detta är att det gäller en professur på ett område, vars värde svenska filosofer och kunskapsteoretiker kraftigt har understrukt. Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon felaktig spådom, om jag hävdar att inom några få år kommer statsutskottet att ha tillstyrkt förslag om en sådan professur.

Herr talman. Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 16—19

Vad utskottet hemställt bifölls.

Göteborgs universitet: Avlöningar — Stockholms universitet: Avlöningar

*Punkten 20***Göteborgs universitet: Avlöningar**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Endast ett par ord med anledning av en illa behandlad och avstyrkt motion. Den gäller statsbidrag till psykotekniska institutet i Göteborg. Jag har återigen måst ställa mig frågan, varför man skickar motioner på remiss. Man måste säga att remissinstanserna har behandlat motionen mycket väl. De har alla varit positivt inställda och ansett att det blygsamma bidrag som motionen föreslår till psykotekniska institutet borde utgå. Remissinstanserna har alltså tillstyrkt, men utskottet har inte kunnat göra det.

Vad rör det sig om? Jo, det gäller psykotekniska institutet i Göteborg. I Stockholm har vi ett liknande institut, som under många år åtnjutit statsbidrag för lokaler, utrustning och för viss handledningstjänst.

Vad innebär då utbildningen vid psykotekniska institutet? Det är en fristående institution, som organisatoriskt är knuten till universitetet och där man utbildar i praktisk psykologi. För tvåbetygskursen i psykologi i fil. kand.-examen får vederbörande ofta handledning och undervisning vid detta psykotekniska institut. Vidare får licentiander och doktorander använda lokaler, utrustning, apparatur och sådant för sina avhandlingar. För detta får institutionen inget bidrag från staten. Institutet utför vidare anlagstest för olika institutioner ute i vårt samhälle: för skolor av olika slag, för fångvården, för arbetsförmedlingen och för industrien. För detta tillämpar man vissa taxor, men beträffande skolorna är taxorna så låga, att de inte på något sätt täcker kostnaderna. Vad som får bära upp det hela är de avgifter man tar ut från industrien.

Det förefaller mig, som sagt, egendomligt att denna institution skall behöva

driva sin verksamhet på detta sätt utan att få något statsbidrag. Den har haft en svår ekonomisk situation, som kanske dock blivit något bättre under de senaste åren.

Utskottet pekar på att en utredning tillsattes under sista delen av 1962 för att utreda de psykotekniska institutens framtida ställning. Både universitetskanslern och rektorn för Göteborgs universitet har framhållit, att man mycket väl skulle kunna anslå medel utan att detta på något sätt skulle föregripa den kommande utredningen. Det förefaller mig kolossalt egendomligt att en institution för utbildning och undervisning på akademisk nivå får arbeta på detta sätt utan att erhålla statsbidrag.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Som fröken Elmén framhöll har utskottet inte velat föregripa den i höstas tillsatta utredningen på detta område. Det är inte så lätt för ett utskott att bara på grundval av en motion anslå en viss summa — låt vara att den inte är så överväldigande stor — då en utredning samtidigt har tillsatts för att undersöka hur den ifrågavarande organisationen i fortsättningen bör arbeta. I detta som i många andra fall har utskottet därför nödgats vila på hanen, hur önskvärt det än kunde vara att detta psykotekniska institut finge det stöd av statsmedel som föreslagits i motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkterna 21—25

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 26***Stockholms universitet: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 183, s. 377—387) föreslagit riksdagen att dels be-
myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de

ändringar i personalförteckningen för Stockholms universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Stockholms universitet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64, dels ock till Stockholms universitet: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 20 075 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sandler m. fl.* (I: 72) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 85);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 120) och den andra inom andra kammaren av herr *Svanberg m. fl.* (II: 146);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Billman* och *Nordenson* (I: 195) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hammar* och *Berglund* (II: 245);

dels de under punkten 10 redovisade likalydande motionerna I: 326 och II: 493;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* (I: 329) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiklund* (II: 395), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta om inrättande av en professur i kriminologi med tillhörande institution vid Stockholms universitet fr. o. m. budgetåret 1963/64 samt ställa härför erforderliga medel till förfogande;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hernelius* (I: 405) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahlund m. fl.* (II: 588);

dels ock en inom andra kammaren av

Stockholms universitet: Avlöningar

herr *Bengtson* i Solna m. fl. väckt motion (II: 479).

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 72 och II: 85, i vad de avsåge inrättande fr. o. m. den 1 juli 1963 av en laboratur i naturgeografi med docenten V. Schytt som förste innehavare, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 120 och II: 146, i vad de avsåge inrättande av en preceptur i socialekologi, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 195 och II: 245, i vad de avsåge inrättande av en professur i romanska språk, särskilt iberoromanska språk, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 326 och II: 493, i vad de avsåge inrättande av två tjänster som idrottslärare vid universitetet i Stockholm, icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 329 och II: 395, i vad de avsåge inrättande fr. o. m. den 1 juli 1963 av en professur i kriminologi jämte tillhörande institution, icke måtte av riksdagen bifallas;

VI. att motionerna I: 405 och II: 588, i vad de avsåge inrättande fr. o. m. den 1 juli 1963 av en professur i sinologi, icke måtte av riksdagen bifallas;

VII. att motionen II: 479, i vad den avsåge inrättande fr. o. m. den 1 juli 1963 av en laboratur i matematisk statistik, särskilt försäkringsmatematik, icke måtte av riksdagen bifallas;

VIII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 72 och II: 85, I: 120 och II: 146, I: 195 och II: 245, I: 326 och II: 493, I: 329 och II: 395, I: 405 och II: 588 samt II: 479, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Stockholms universitet, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit;

Stockholms universitet: Avlöningar

b) godkänna i utskottets hemställden intagen avlöningsstat för Stockholms universitet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Stockholms universitet: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 20 075 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herr *Virgin*, fru *Wallentheim*, herrar *Edström* och *Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson*, *Widén*, *Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén*, herrar *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungskile och *Larsson* i Hedenäset, fröken *Karlsson* samt herr *Källstad*, vilka ansett att utskottet under V. och VIII. bort hemställa,

V. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 329 och II: 395, såvitt nu var i fråga, besluta inrättande vid Stockholms universitet av en professur i kriminologi från och med budgetåret 1963/64 med till professuren knutna hjälpkrafter;

VIII. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 329 och II: 395 även med avslag å motionerna I: 72 och II: 85, I: 120 och II: 146, I: 195 och II: 245, I: 326 och II: 493, I: 405 och II: 588 samt II: 479, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Stockholms universitet, som föranleddes av vad reservanterna föreslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för Stockholms universitet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Stockholms universitet: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 20 159 000 kr.;

b) av herr *Lassinantti*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Även vid denna punkt finns en reservation, i vilken hälften av statsutskottets ledamöter har reserverat sig för bifall till förslaget om inrättande av en professur i kriminologi. Liksom i fråga om professuren i internationell rätt är det ett gammalt krav som här återkommer. 1949 påpekade den då sittande kommittén för juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning i sitt betänkande, att behov förelåg av en professur i kriminologi, lämpligen förlagd till Stockholms högskola. Den kriminologiska forskningen vore enligt utredningens mening av den största betydelse för att kartlägga förutsättningarna och medlen för brottslighetens bekämpande. 1954 tillfrågades justitieministern i en interpellation, om han för sin del avsåg att skapa bättre förutsättningar för denna forskning och därigenom få säkrare utgångspunkter för det fortsatta kriminalpolitiska reformarbetet. Justitieministern ställde sig i sitt svar i princip mycket positivt till kravet på att bättre villkor skulle skapas just för den kriminologiska forskningen.

Vid 1955 och 1956 års riksdagar gav allmänna beredningsutskottet uttryck för en hög uppskattning av den kriminologiska forskningens stora betydelse för klarläggande av brottslighetens orsaker, och frågan berördes också i proposition nr 86 till 1957 års riksdag, avseende en omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen. Såväl särskilt tillkallade utredningsmän som vissa remissinstanser tillstyrkte anslag till en kriminologisk professur med därtill knuten institution vid Stockholms högskola. Varje år sedan 1957 har utskottet klart uttryckt önskemål om inrättande av en dylik professur vid Stockholms universitet.

Vi är alla väl medvetna om att den stigande brottsligheten i vårt land, inte minst ungdomsbrottsligheten, är ett av våra svårare inrikespolitiska problem. Vi vet alldeles för litet om orsakerna till

Stockholms universitet: Avlöningar

det som sker. Vad tidigare riksdagar liksom också sakkunniga har uttalat visar att det finns ett mycket stort behov av en ledning av forskningsarbetet i form av en professur. Trots de klara ställningstaganden som gjorts av sakkunniga under årens lopp och trots att både utskott och riksdag under flera år ställt sig mer än positiva, vilar Kungl. Maj:t alltjämt på hanen.

Det borde, herr talman, vara på tiden att riksdagen nu gör en direkt beställning på en dylik professur. I reservationen vid punkt 26 av herr Virgin m. fl. hemställes också, att Kungl. Maj:t måtte gå i författning om inrättande av en professur i kriminologi. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Som — mera av en tillfällighet — ensam motionär i år i denna kammare angående inrättande av en professur i kriminologi vid Stockholms universitet skall jag be att få säga några ord.

Som i min motion framhållits fortsätter kriminaliteten att öka. Räknat på en tioårsperiod från 1950 till 1960 har strafflagsbrott — alltså antalet *brott* (bortsett från fylleri och förargelseväckande beteende) — nästan fördubblats. Räknar man på antalet *personer*, som begått s. k. straffregisterbrott, kan man också där iaktta en fördubbling under samma tioårsperiod. Utmärkande för denna utveckling är vidare som bekant, att lagöverträdarna blir allt yngre.

Visst görs det mycket för att komma till rätta med brottsligheten, inte bara genom de rättsvärdande instanserna — genom polis- och åklagarmyndigheter, domstolar, kriminalvård — utan även mera profylaktiskt genom olika socialpolitiska åtgärder, barna- och ungdomsvård och frivilligt ungdomsarbete, för att nämna några verksamheter. Men en samlad och djup kunskap om mekanismerna vid social och kriminell urspårning

saknas i stor utsträckning; det rör sig ofta om åtgärder — byggda på hypoteser, sådana som man mycket väl kan tro är välgrundade men dock är just hypoteser — vid sidan om de alltid angelägna skyddsåtgärderna mot brottslighet och mot lagöverträdare, i svårare fall genom frihetsberövande åtgärder av olika typer.

Som jag har utvecklat i annat sammanhang i denna kammare torde man väl kunna fastslå som ett empiriskt faktum, att en utökad och fullt tillräcklig polisverksamhet och därmed starkt ökad upptäcktsrisk för lagöverträdare eller potentiella lagöverträdare verkar starkt brottsprofylaktiskt. Denna risk är nu mycket låg. Jag skall självfallet inte nu uppehålla mig vidare vid denna viktiga aspekt på samhällets försvar gentemot brottsligheten. Bl. a. kommer denna sida av saken, alltså brottsbekämpningen genom polisens förstärkning, att ingående prövas av den s. k. Kjellinkommittén angående försöksverksamhet mot ungdomsbrottsligheten, där vi just nu håller på att projektera denna verksamhet. Men bortsett från effektivare polis återstår nog egentligen inte något annat på det allmänna kriminalitetsbekämpandets område såsom aktuellt behov än just kriminologisk forskning. Både på kriminallagstiftningens och på kriminalvårdens område har ju nämligen som bekant omfattande och betydelsefulla reformer nyligen beslutats av riksdagen. Jag tänker på kriminalvårdens stora upprustning och på brottsbalkens tillkomst.

Men dessa reformer är väl mera att betrakta som hjälpmedel. De kan användas mer eller mindre effektivt allteftersom vår kunskap om kausalitetssammanhanget vidgas och fördjupas och får säker mark under fötterna. Det behövs en på tillförlitliga forskningsresultat grundad, orsaksinriktad kriminalpolitik, som kan ta de beslutade instrumenten — brottsbalken och den apparat för verkställande av påföljderna, som nu är

Stockholms universitet: Avlöningar

under fortlöpande utbyggnad — i sin tjänst.

Det är märkligt hur svårt det varit att få till stånd en ordnad kriminologisk forskning i vårt land. Själv har jag motionerat i denna kammare om stöd till sådan forskning redan 1952, och herr Nilsson i Göingegården har nyss skildrat förhistoriens olika skeden alltsedan 1949.

Min motion i år har alltså en rad riksdagsframstötter som föregångare, men nu tycks saken ha fastnat på ett nytt sätt, så att säga. Den har fastnat i en i egentligaste mening akademisk diskussion om en sådan professors hemvist i den akademiska världen.

Som i motionen anföres synes det numera naturligt att den knytes till den juridiska fakulteten, eftersom det inom den medicinska fakulteten finns både en professur i rättspsykiatri och en i socialmedicin. Kriminologien hör till beteendevetenskaperna och professuren bör väl — så ser i varje fall en praktiskt verksam kriminalvårdare på saken — inriktas på orsaks- och behandlingsforskning som den mest naturliga och viktiga forskningen just nu rörande kriminaliteten. Givetvis får man väl sedan se till att erforderligt och angeläget samarbete sker med innehavare av akademiska lärostolar i de andra fakulteterna, t. ex. i psykiatri och psykologi. I en promemoria den 8 februari 1957 uttrycker universitetskanslerns utredningsmän saken så, att den viktigaste forskningsuppgiften för den blivande professorn i kriminologi bör avse brottslighetens orsaker. Jämsides härmed torde hans forskning böra inriktas på olika behandlingsmetoder och deras effekt samt på frågan om brottets utbredning i samhället och dess utvecklingstendenser.

En forskning med sådan inriktning är uppenbarligen av mycket stor praktisk betydelse också för en fullgod orientering och vidareutbildning i kriminologi av personal inom olika samhällsorgan, som har med brottsprofylax och

brottsterapi att göra, och den personalen är ju under stark tillväxt.

Såsom verksam, herr talman, inom kriminalvårdens centralorgan med speciell uppgift att ta emot utländska kriminalvårdsmän och kriminologer, som med kännedom om vår reformvänliga kriminalpolitik i stor omfattning och från hela världen söker sig till Sverige för att studera våra kriminalpolitiska projekt vet jag, hur nästan genant det är att inte kunna hänvisa dem till en fast forskningsinstitution på det kriminologiska området här i Sverige. Detta förhållande omöjliggör också att vi på förutsatt sätt deltar i det nordiska kriminologiska samarbetet.

Då uppskov med en kriminologiprofessurs inrättande nu förekommit under en lång följd av år, finner jag inte möjligt att inta en annan ståndpunkt än jag gjort i motionen. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen av herr Virgin m. fl. under denna punkt.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Under denna punkt har jag låtit anteckna en blank reservation för att få säga några ord i första hand med anledning av en motion, som jag varit med om att väcka och som behandlas under denna punkt i utskottets utlåtande. Den gäller en tjänst som laborator i naturgeografi vid Stockholms universitet. Den frågan diskuterades här redan i fjol.

Jag finner att utskottet nu har redovisat en välvillig inställning till det förslag, som vi framfört i motionen och som för övrigt överensstämmer med universitetsmyndigheternas framställning i petitan för nästa budgetår. Utskottet anser att det finns goda skäl för denna framställning och förutsätter att frågan blir föremål för ytterligare överväganden i samband med prövningen av universitetets anslagsframställningar för budgetåret 1964/65. Jag hoppas alltså, herr talman, att denna fråga skall kunna bringas till sin lösning ge-

Stockholms universitet: Avlöningar

nom ett positivt beslut vid nästa års riksdag.

Sedan skulle jag vilja säga några ord med anledning av den reservation, som har betecknats 4 a) och som gäller professuren i kriminologi. Jag har mycket stora sympatier för det förslag som framförts där. Under de senaste åren har man diskuterat orsakerna till brottsligheten. När polisverksamhetsutredningen hade sina överläggningar med den parlamentariska kommittén för brottslighetens bekämpande var ju frågan om undersökningen av brottslighetens orsaker en mycket väsentlig fråga.

Som yrkesman har jag reagerat många gånger, när man här i kammaren pläderat för en skärpning av de straffrättsliga påföljderna, när man i alla fall vet så litet om brottslighetens orsaker. Även i anslutning till den aktuella diskussionen om ändringar i barnavårdslagen kommer man in på dessa förhållanden. Jag anser för min personliga del att det är i hög grad olustigt att exempelvis rösta för straffskärpningar, om man inte genom en upprustning av den kriminologiska forskningen har erhållit ökad kännedom om varför människor blir brottslingar.

Emellertid tycker jag att vad departementschefen här har anfört om ämnets inriktning och fakultetstillhörighet är av den art, att det är mycket svårt att här i riksdagen gå emot hans förslag. Det är med understrykande av vad som här har skrivits om att frågan blir föremål för en närmare prövning som jag har anslutit mig till utskottsmajoriteten, men jag vill livligt instämma med dem som talat om angelägenheten av att denna professur inrättas.

Jag har inget annat yrkande än utskottets.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Det råder ingalunda några principiella meningsmotsättningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna i fråga om angelägenheten av

att komma till rätta med brottsligheten. Emellertid är detta inte någon lätt uppgift. Det är ett synnerligen svårbemästrat problem, och det är helt naturligt att här finns åtskilliga okända faktorer. Emellertid tycker jag att man inte är riktigt rättvis när man försöker göra gällande, att det inte sker någonting alls på detta område. Vad beträffar forskningen är det ju ändå så, att det finns en forskarstab som på kriminologiska institutionen sysslar med dessa problem, och man håller på att undan för undan bygga upp en stab för att vi verkligen skall kunna få till stånd en effektiv forskning på detta område, vilket väl vi alla hoppas skall bli möjligt.

Jag vill också framhålla att utskottet varit synnerligen positivt i sin skrivning. Utskottet uttalar en förhoppning om att Kungl. Maj:t skall bli i tillfälle att framlägga förslag i denna fråga till nästa års riksdag.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill bara säga några ord om de bägge professurer som har diskuterats här, professuren i internationell rätt och professuren i kriminologi. Det är en viss skillnad mellan dessa båda frågor. Vad beträffar professuren i internationell rätt är det, som jag sade i medkammaren för en stund sedan, en fråga om utrymme och ingenting annat.

Frågan om den önskade professuren i kriminologi är betydligt mera invecklad. Jag har inte kunnat förstå att frågan är så enkel som herrar Nilsson i Göingegården och Wiklund säger. Herr Nilsson säger att trots klara uttalanden av sakkunniga har man ingenting gjort från departementets sida. Herr Wiklund säger att numera är det väl klart att en professur i kriminologi bör ha sin hemortsrätt inom en juridisk fakultet.

Ja, herr talman, det är sådana klara

Stockholms universitet: Avlöningar

påståenden, som dessa ärade ledamöter av denna kammare här har gjort, som jag vid flera tillfällen har efterlyst från universitetsmyndigheterna. Jag har tidigare sagt och skriver på nytt i årets huvudtitel, att frågan om en professur i kriminologi bör övervägas. Det är den juridiska fakulteten vid Stockholms universitet som år efter år framför detta förslag utan någon motivering utöver den som vi alla är överens om, nämligen önskvärdheten av forskning på detta område. Men detta bör sammanställas med ett annat obestriddigt faktum, nämligen att den forskning i kriminologi som i dag pågår i detta land har initierats av två forskningsråd, nämligen det medicinska och det samhällsvetenskapliga. Det är alltså icke inom de juridiska fakulteternas ram som den kriminologiska forskningen nu i första hand bedrivs utan det är som medicinsk eller socialvetenskaplig forskning.

Jag vill ingalunda bestrida herr Wikklands kompetens på detta område. Det är möjligt att han har alldeles rätt i att professuren så småningom bör få hemortsrätt inom den juridiska fakulteten. Men när vi vet att det inom vida kretsar på juridiskt håll råder en annan uppfattning och när departementschefen flera gånger har begärt att man skall samla sig till en uppfattning om vilken karaktär en professur i kriminologi bör få, så måste man väl ändå vänta på denna meningsyttring från den akademiska sidan.

Eftersom jag har begärt ordet i dessa båda frågor vill jag även säga till herr Nilsson i Göingegården, att om han någon gång i januari eller februari går igenom alla de riksdagsskrivelser som regeringen har tagit ad notam skall han märka, att de är ganska många. Men riksdagen har också oerhört många önskemål varje år. Som utskottets ärade talesman sagt tvingas det alltid fram en angelägenhetsgradering. När det gäller professuren i kriminologi har jag

framfört en enligt min mening rent saklig uppfattning om varför den i år inte kan genomföras. Beträffande professuren i internationell rätt — voteringen i den frågan har ju redan ägt rum, men jag tar tillfället i akt för att visa metodiken — förhåller det sig helt annorlunda. Där har departementschefen ingen annan försvarslinje än att inför kammaren påstå — och det gör jag — att den gradering han gjort beträffande tillskapandet av nya professurer i stort sett är riktig. Detta har inte utskottet eller reservanterna eller någon i kammaren bestritt. För Uppsala universitet gällde det t. ex. att fortsätta att bygga upp nationalekonomien inom den juridiska fakulteten. Det betraktade jag som viktigt. Vidare gällde det en professur i barnpsykiatri. Det fanns då inte utrymme för ytterligare en professur, i internationell rätt, och så föll den frågan även i år.

Herr WIKLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vilket hemvist denna professur skall ges är givetvis inte ett så alldeles enkelt problem, det skall jag gärna medge. Det är bara märkligt att det går att lösa den frågan på andra håll i världen. I motionen redovisas att man i en rad länder, även länder som inte alls är så avancerade i kriminalpolitiskt hänseende som vårt land är, har inte en utan i vissa fall flera professurer i kriminologi.

Beträffande frågan om var professuren skall placeras har vi nu av ecklesiastikministern fått ett nytt inlägg i den mycket akademiska diskussionen härom. Professuren måste väl dock till sist placeras någonstans. Frågan aktualiserades, som herr Nilsson i Göingegården sade, redan någon gång 1949. Sedan dess har diskussionen fortgått.

Om inte universitetsmyndigheterna kan bestämma sig, vädjar jag till ecklesiastikministern att själv ta ställning i frågan. Jag ser detta som ett praktiskt problem. Jag anser mig inte behöva

Stockholms universitet: Avlöningar

uttala mig bestämt om vilken fakultet en sådan professur skall tillhöra. Jag har visserligen uttalat mig i viss mån till förmån för den juridiska fakulteten, men jag skall gärna nu avstå från någon bestämd mening på den punkten. Huvudsaken för mig är att professuren kommer till stånd.

Herr NILSSON i Göingegården (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket väl medveten om svårigheterna att effektuera alla de önskemål som riksdagen varje år framför genom motioner och annorledes. Men nog måste det väl ändå för ett statsråd kännas litet besvärande att riksdagen år efter år framställer önskemål i en fråga som, vilket även herr Wiklund framhållit, kunnat lösas på andra håll. Reservanterna har också i sin reservation uttalat: »Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter beträffande professurens fakultetstillhörighet och kompetenskrav samt fastställa sådana riktlinjer för den till professuren knutna kriminologiska institutionens verksamhet att behovet av samarbete mellan de olika forskningsgrenar, vilka ingår i professurens allmänna arbetsområde, blir tillgodosett.» Det vore väl märkvärdigt om inte herr statsrådet från universitetsmyndigheterna skulle kunna framtvunga ett klart besked, så att det går att lösa denna fråga här lika väl som t. ex. i Norge. Jag erinrar också om att inom det nordiska samarbetet har det på speciellt detta område tillkommit ett samarbete just på initiativ från svensk sida.

Jag skulle därför vilja vädja till statsrådet att både när det gäller denna professur i kriminologi och professuren i internationell rätt beakta de önskemål som framkommit i de man- och kvinnostarka reservationerna.

Jag är verkligen förvånad över att herr Lassinantti — efter de uttalanden som han här gjorde och efter att under tidigare år ha undertecknat motioner

med precis samma krav som det här gäller — slutade sitt anförande med att instämma i utskottets yrkande. Det hade varit naturligare, jag skulle rent av vilja säga hederligare, om herr Lassinantti hade instämt i reservanternas hemställan.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall gärna medge att jag tidigare haft en mer ytlig kunskap om dessa ting, men jag har lärt mig en hel del när jag inom statsutskottet sysslat med dem. Och jag kan inte komma ifrån att ämnesinriktning och fakultetstillhörighet är så besvärliga frågor, att slutsatsen måste bli den jag här tidigare redovisat.

Om herr Nilsson i Göingegården ägnade litet tankeverksamhet åt det här problemet, skulle han säkert komma ganska nära mina slutord.

Herr NILSSON i Göingegården (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag gör inte anspråk på att vare sig jag eller herr Lassinantti skall kunna klara frågan om ämnesinriktning och fakultetstillhörighet. Men såsom jag tidigare tillät mig säga kan nog statsrådet med hjälp av universitetsmyndigheterna lösa problemet, bara den goda viljan finns.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Herr statsrådet åberopade ett argument som gör att jag vill ställa en fråga till honom. Han hänvisade till den forskning som här i landet bedrivs på det kriminologiska området och konstaterade, att denna forskning sker både inom de medicinska och samhällsvetenskapliga områdena, initierad av forskningsråden själva.

Man har redan tidigare från regeringens sida åberopat detta förhållande. Ett år använde statsministern det direkt som ett argument mot hela tanken på en professur i ämnet. Vid en överläggning för någon vecka sedan

Stockholms universitet: Avlöningar

under statsministerns ledning lämnade den högste tjänstinnehavaren i ecklesiastikdepartementet den uppgiften, att alla initiativ som från departementets sida tagits för att via samhällsvetenskapliga forskningsrådet åstadkomma en forskning inom det kriminologiska området hade misslyckats.

Nu skulle jag vilja veta, om ecklesiastikministern i detta avseende har en annan uppfattning än sin egen medarbetare, vilka exempel på resultatet av samhällsvetenskapliga forskningsrådets verksamhet som han i detta sammanhang kan ge samt om han avser att även i fortsättningen använda denna kriminologiska forskning som argument mot tanken på en professur i ämnet.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Vid behandlingen av denna punkt i statsutskottets utlåtande nr 61 har det också förelegat en motion av herr Berglund och mig, i vilken vi hemställt att riksdagen måtte besluta om en professur vid Stockholms universitet i romanska språk, särskilt iberoromanska språk, och att det nuvarande ämnets benämning ändras till romanska språk, särskilt franska och italienska språken.

Motionen har erhållit en välvillig behandling av utskottet, ehuru detta har stannat vid ett avstyrkande. Jag tillåter mig ändå att säga några ord i denna fråga.

Stockholms universitet har vidtagit en hel del åtgärder för att ge spanska och portugisiska språken en mera självständig ställning såsom universitetsämne. Dessa åtgärder har också visat sig mycket fruktbärande. Samtidigt kan man inte undgå att lägga märke till att de varit helt otillräckliga, inte minst med tanke på den alltmer ökande tillströmningen av studenter till detta ämne. Antalet studenter i spanska språket under höstterminen 1960 var 84 och höstterminen 1961 116 för att höstterminen 1962 uppgå till 154.

Överväldigande skäl talar för att professuren i romanska språk vid Stockholms universitet uppdelas i två och att ledningen av forskning och undervisning inom de iberoromanska språken anförtros åt en person i professors ställning. Den nuvarande professorn i romanska språk kan då helt ägna sig åt den för var dag allt angelägnare uppgiften att intensifiera forsknings- och utvecklingsarbetet inom franska och italienska språken.

Herr talman! Kanske jag bör tillägga att universitetets institution för romanska språk tillhör de allra största universitetsinstitutionerna i landet med nära 600 närvarande studenter höstterminen 1962.

Vi hade en liknande motion uppe till behandling i fjol. Statsutskottet uttalade sig då mycket välvilligt. Sedan utskottet avstyrkt motionen fortsatte det med dessa ord: »Utskottet utgår från att utvecklingen på detta område kommer att i fortsättningen ytterligare beaktas av Kungl. Maj:t.»

Årets slutmening lyder på följande sätt. Utskottet understryker »att förvarande fråga synes utskottet vara av den betydelse att den bör av Kungl. Maj:t ägnas särskild uppmärksamhet».

Herr talman! Förlitande mig på att det blir tredje gången gillt yrkar jag i dag inte bifall till denna motion, men jag uttalar samtidigt förhoppningen att förslag om en dylik professur ett kommande år skall möta oss i statsverkspropositionen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! På herr Heléns fråga vill jag bara svara, att det såvitt jag vet finns en forskargrupp, initierad och understödd av statens råd för samhällsforskning och medicinska forskningsrådet. Till denna grupp är också — lika så efter vad jag har mig bekant — knuten en särskild forskartjänst, inrättad av riksdagen och förd på samhällsve-

Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar

tenskapliga forskningsrådets stat. Om minnet fortfarande inte sviker mig är innehavaren av tjänsten en norrmän som heter Sveri. Någon svensk stod inte att uppbringa.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I—IV

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4 a) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 26:o) mom. V) i utskottets utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 a) av herr Virgin m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 92 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VI—VIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 27—29

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 30*Karolinska mediko-kirurgiska institutet:
Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 187, s. 389—398) föreslagit riksdagen att dels be- myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska mediko-kirurgiska institutet, som föranleddes av vad departements- chefen anförde, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för karolinska mediko-kirurgiska institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. bud- getåret 1963/64, dels ock till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett för- slagsanslag av 14 195 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av her- rar *Kaijser* och *Ivar Johansson* (I: 230) och den andra inom andra kammaren av herr *Pettersson* i Degerfors m. fl. (II: 281), i vilka hemställts att riksdagen till ett elektroakustiskt laboratorium vid karolinska institutet och förlagt till tekniska högskolan i enlighet med vad medicinalstyrelsen föreslagit måtte be- vilja för lönekostnader 180 000 kr. och för omkostnader 116 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* m. fl. (I: 478) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén* m. fl. (II: 482).

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 230 och II: 281, i vad de avsåge inrättande av ett elek- troakustiskt laboratorium, icke måtte av riksdagen bifallas;

Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar

II. att motionerna I: 478 och II: 482 angående inrättande fr. o. m. budgetåret 1964/65 av en personlig professur i mikrobiologisk genetik för professorn G. Bertani icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska mediko-kirurgiska institutet, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för karolinska mediko-kirurgiska institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 14 195 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Pettersson* i Degerfors, fröken *Elmén* samt herrar *Lassinantti* och *Blomkvist*, vilka ansett att utskottet under I. och III. bort hemställa

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu var i fråga, besluta inrättande av ett elektro-akustiskt laboratorium vid karolinska institutet;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu var ifråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska mediko-kirurgiska institutet, som föranleddes av vad reservationerna föreslagit;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för karolinska mediko-kirurgiska institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1963/64;

c) till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar för budgetåret

1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 14 375 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PETTERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! Det kanske kan anses som kitslighet att gräla för att man får en motion avslagen, ty det är i och för sig ingen sensation. Sådant har hänt förut.

Problemet är emellertid, att om riksdagen följer utskottsmajoriteten uppstår vissa svårigheter att fullfölja den lovan de start som riksdagen förra året gav hörselvårdens organisation. Jag vill erinra om att riksdagen då beslutade att höja bidraget till hörselskadade från 150 kronor till 400 kronor per hörapparat. Man räknade med ett anslag på 3 miljoner kronor för budgetåret 1962/63, vilket belopp för nästa budgetår föreslås höjt till 5 miljoner kronor. Det betyder att de hörselskadade får sina hörapparater praktiskt taget kostnadsfritt, utom kanske de allra dyraste hörglasögonen. Det var ett generöst beslut av riksdagen, och det var också ett bra handtag till de hörselskadade.

Men det finns, herr talman, en hake här. Förutsättningen för att de hörselskadade skall få statsbidraget på 400 kr. är att apparaterna är prövade och godkända ur teknisk, hållbarhets- och läkarvetenskaplig synpunkt. Där har vi flaskhalsen i uppbyggnaden av denna organisation.

I årets petita har medicinalstyrelsen på förslag av hörselvårdsnämnden begärt att vid karolinska institutet få inrätta ett litet elektro-akustiskt laboratorium för utprovning, forskning och allt som rör villkoren för godkännande av hörapparaterna. Den arbetsgrupp som sysslar med detta är ett serviceorgan för hela landet och i första hand för våra omkring 40 hörselvårdscentraler. Den skall utbilda — eller vara med om att utbilda — hörselvårdskonsulenter och hörselvårdsassistenter. Den skall vara

Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar

ett centralt organ, dit hörselcentraler och andra skall kunna vända sig med förfrågningar, som gäller dessa många gånger mycket besvärliga avvägningsproblem.

Det anses bland de sakkunniga som ett villkor för att uppgifterna skall kunna klaras, att arbetsgruppen får detta laboratorium, som medicinalstyrelsen har hemställt om. Inom parentes kan jag nämna, att denna framställning från medicinalstyrelsen är tillstyrkt av alla myndigheter som yttrat sig. Skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, forskningsområdet m. fl. — alla har ansett detta laboratorium vara nödvändigt för att man skall kunna klara uppbyggnaden.

Departementschefen har emellertid sagt att han inte nu vill tillstyrka framställningen. Han avfärdar den på tre och en halv rader med motiveringen att denna grupp får stöd av forskningsrådsmedel. Det är ju i och för sig bra att den får detta stöd, men jag tvivlar på att det är ett riktigt tillvägagångssätt att de som håller på med denna uppbyggnad skall hänvisas till det stöd de kan få på detta sätt. Jag vill till kammarens ledamöter säga, att stöd lämnas inte bara från forskningsråden utan även från Stockholms Lucia och från Majblommekommittén. När man söker få en fast organisation som kostar så pass mycket pengar, borde man också ha råd med de några tiotusental kronor som det kostar för att denna arbetsgrupp skall få en fast punkt för sitt arbete.

Det är detta uttalande av departementschefen som utskottsmajoriteten haft som stöd för sitt avslagsyrkande. Jag förstår statsutskottets andra avdelning, som handlagt ärendet. Tiden räckte inte till för noggrannare undersökningar i alla frågor. Hade alla fakta legat på avdelningens bord, hade man möjligen kommit till ett annat resultat.

Redan 1954 föreslog kommittén för dövhetsens bekämpande att ett centralt

elektro-akustiskt laboratorium skulle inrättas. Fanns behovet redan då, borde vi för de hörselskadades skull inte nu tveka att ge dem som skall sköta detta arbete bättre utrustning.

Men det är bättre sent än aldrig, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservation nr 5 av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Anderson* i Sundsvall (fp) och *Lassinantti* (s).

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! Jag brukar inte ofta ta kammarens tid i anspråk, men i denna fråga, som faktiskt är en hjärtesak för mig, ber jag att få säga några ord.

I vår motion har vi ingående motiverat behovet av ett centralt akustiskt laboratorium, och genom mitt mångaåriga arbete inom ett landstings förvaltningsutskott har jag haft tillfälle att bilda mig en klar uppfattning om betydelsen av en effektivt bedriven hörselvård. Det kan här erinras om att 6 procent av landets befolkning eller drygt 450 000 människor lider av hörselsvårigheter av sådan art att de utgör ett verkligt socialt handikapp. Visserligen kan modern operationsteknik i viss omfattning restaurera hörseln och eliminera deras sociala handikapp, men det är ändå bara uppskattningsvis cirka 10 procent som kan få sin hörsel förbättrad på det sättet. De, som inte genom operation kan få sin hörsel förbättrad, kan dock som bekant i stigande omfattning rehabiliteras med tekniska hjälpmedel, d. v. s. med hörapparater och annan akustisk förstärkningsapparat.

Den forskning som nu bedrivs på detta område bildar en effektiv triangel av medicinsk, pedagogisk och teknisk vetenskap. Herr Petterson i Degerfors har här utförligt behandlat föregående års riksdagsbeslut, som betydde utomordentligt mycket för de hörselskadade, och det är precis så som han sade, att vi på grund av den flakshals som finns

Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar

inte kan till fullo använda dessa tekniska hjälpmedel.

De som lider av hörselhandikapp kan nu få sin hörsel förbättrad medelst hörapparater, som de kan erhålla utan någon belastning av den enskilda ekonomin. De senaste årens elektrotekniska forskning har också alltmör fulländat hörapparaterna, som nu presterar en utomordentligt fin återgivning och förstärkning, samtidigt som de har gjorts små och lätthanterliga. Det har också blivit en invasion av hörselskadade till våra hörcentraler, men trots en genom landstingens försorg ökad personell utrustning finns det vid centralerna nu betydande kölistor. Detta vittnar om allmänhetens värdesättning och uppskattning av denna för såväl den enskilde som för hans närmaste omgivning och ytterst för samhället så värdefulla verksamhet. Inom den moderna hörselvården arbetar nu också utomordentligt väl utbildade öronläkare, som till sitt förfogande har bland annat elektronisk och pedagogisk expertis.

Den tekniska sidan av hörselvården i vårt land är dock inte fullgod. Överläkaren vid den landstingets hörselskola där jag något känner till förhållandena säger till och med att vi närmast är underutvecklade på detta område. Det kanske är ett alltför starkt ord. Men han säger att exempelvis Danmarks tre stora hörcentraler var för sig har en teknisk sektion, som närmast motsvarar den hos oss föreslagna enda, som nu är under uppbyggnad. Han tillägger också att man i Danmark utöver dessa tre redan befintliga och väl utvecklade tekniska avdelningar har beslutat om och i det närmaste färdigställt en stor teknisk forskningsinstitution på detta område, förlagd till Odense.

Detta ger mig anledning framhålla att det torde vara höjt över all diskussion att frånvaron av en teknisk centralinstitution i Sverige måste innebära att en fullödig hörselvård inte kunnat erbjudas här i landet. Efter

den hausseartade efterfrågan av hörselvård i form av hörapparatutprovning och -anpassning, som föregående års riksdagsbeslut medfört, är situationen mycket svår, och det finns de som anser att hela verksamheten hotar att bryta samman. Jag tror dock att även detta är ett för starkt uttryck.

Vår läkare säger vidare att medicinalstyrelsens hörselvårdsnämnd, som närmast effektuerar riksdagens beslut på detta område och har ansvaret för att verksamheten bedrivs på ett acceptabelt sätt, har sagt klart ifrån att det inte längre är möjligt att på ett godtagbart sätt svara för den viktiga del av hörselvården, vilken replierar på en liten frivillig och organisatoriskt i luften hängande arbetsgrupp av ingenjörer, som hittills under mycket pressande förhållanden svarat för de tekniska utredningar som nämnden måste ha till sitt förfogande för att kunna utvälja det rätta sortimentet av hörapparater åt landets befolkning.

Det är alltså vår överläkare doktor Flodgren som säger detta, och han är ju ändå expert i hörselnämnden. Jag tror också att han är ledamot av nämnden, men det vågar jag inte yttra mig bestämt om.

Det rör sig inte här om några små penningbelopp. När riksdagsbeslutet har slagit igenom helt och fullt och den vårdbehövande allmänheten har fått sina hörapparater och övrig hörselvård, torde kostnaderna enbart för hörapparatanskaffningar uppgå till 4 å 5 miljoner kronor. Det ligger därför i öppen dag att utväljandet av hörapparater måste ske med ytterlig omsorg och efter noggrann teknisk prövning på en institution i statlig regi, som är kapabel att på ett godtagbart sätt svara för denna viktiga och växande arbetsuppgift.

Även skolöverstyrelsen har anmält att dess behov av samarbete med en teknisk centralinstitution för att tillgodose döva och svårt hörselskadade barns undervis-

Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar

ning numera är av så stor omfattning, att tillskapandet av en akustisk centralinstitution även för dövpedagogikens vidkommande är en nödvändighet. Vid alla landets skolor för döva, vid alla landets förskolor för döva småbarn, vid alla landets hörselklasser och vid specialskolan för hörsel- och talskadade barn i Örebro är man beroende av dels individuella hörselförstärkande apparater, dels mer eller mindre komplicerade akustiska förstärkaranläggningar, som för sin framställning och behöriga drift kräver teknisk medverkan på hög nivå, för att de resultat som man kan utvinna inom dövpedagogiken skall infinna sig.

Det behövs en hel rad institutioner knutna till en akustisk centralinstitution. Laboratoriet skall kunna användas för bullermätningar och för hörselkontroller inom starklarmsindustrin m. m. Det är alltså utomordentligt angeläget att detta akustiska centrallaboratorium skapas.

Jag skall sluta med att yrka bifall till den reservation vid punkten 30, som avser denna fråga. Jag vågar vädja till kammarens ledamöter att stödja denna motion till båtnad för de döva i vårt land, vilka är i behov av denna reform.

Det var någon i denna kammare som sade att det var skönt att kvacksalveriet har kommit bort från detta område. Jag skulle vilja säga detsamma. Jag minns den tid då man resonerade som så att den dyraste apparaten måste vara den bästa. Så tänker man inte längre. Det kan i stället vara den billigaste apparaten som gör största nyttan för den hörselskadade. För att verksamheten skall kunna fungera ordentligt till de dövas bästa är det emellertid nödvändigt att detta laboratorium kommer till stånd.

Första kammaren har haft omröstning på denna punkt. Där blev siffrorna 61 röster för utskottets hemställan mot 55 för reservationen. Jag hoppas att förhållandet här blir omvänt, så att detta laboratorium kan byggas.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo, Johansson i Dockered, Larsson i Luttra och Börjesson i Falköping* (samtliga cp).

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! När vi beslöt att låta de döva kostnadsfritt få dessa hörrapparater grundlade vi en stor och kostnadskrävande social reform. Vi godkände inte bara principen att dessa apparater skall betalas av statsmedel till stora pengar utan även att de skall vara av högsta möjliga kvalitet. Vi har alltså givit en garanti för att de vetenskapligt sett skall hållas à jour med det bästa som kan erbjudas på området. Kontrollen av detta utföres nu på tekniska högskolan av en arbetsgrupp. En förutsättning för att statsmedel skall utgå är att en sådan kontroll göres.

Det är ingen som ifrågasätter annat än att denna arbetsgrupp på tekniska högskolan är den mest kompetenta att ta hand om denna kontroll. Ingen ifrågasätter heller annat än att man i denna grupp har de rätta instrumenten för undersökningarna, och att dessa bör kunna användas även i fortsättningen.

Det är nu 10 år sedan man utredde denna fråga. Vid denna tidpunkt förutsatte man att en central kontrollinstitution successivt skulle utbyggas. Men någon sådan successiv utbyggnad har inte påbörjats under dessa 10 år.

Det står väl klart för var och en att en grupp med så utomordentliga vetenskapliga kvalifikationer som det här är fråga om — den man som leder verksamheten är känd långt utanför vårt lands gränser för sin kunnighet på området och har gjort stora insatser för hörapparaternas utveckling — inte hur länge som helst kan leva på majblommepengar, lucianålsmedel o. d. Det krävs att hörapparaterna skall kontrolleras, och vi har alltså en grupp som kan klara det. Lokalerna vid tekniska högskolan

Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Avlöningar

får disponeras bara ett par år till, och de lokaler som slutgiltigt behövs för institutionen finns inte. Då bör väl det förslag bifallas som föreligger och som inte medför större utgiftsökning än 180 000 kronor för innevarande budgetår. Det gäller att få arbetet utfört i fortsättningen och att få en förräntning av de pengar vi ändå tänker ge ut för hörapparater.

Jag tror att man dröjer i onödan om man inte genom att rösta för reservationen bestämmer sig för att ge denna institution en säkrare och fastare grund. Det är inte bara humanitära skäl som talar för att kammaren bör stödja reservationen, utan det är klokt även med tanke på framtiden att rösta på detta sätt. Jag hoppas alltså att kammaren följer reservationen nr 5 av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Herr Petterson i Degerfors sade att andra avdelningen givetvis inte haft tillgång till alla informationer i ärendet — i så fall skulle, menade herr Petterson, utskottsmajoritetens ställningstagande ha blivit ett annat. Och visst kan man önska att det funnes möjligheter till en djuplodning av de flesta motioner och propositioner som avdelningen har att behandla. Jag föreställer mig emellertid att kammarens ärade ledamöter är medvetna om att det är svårt att få tiden att räcka till då vi har 300 ärenden — ja, räknar man med även propositionerna blir antalet mer än 300. Det fordras längre tid om vi, som herr Petterson i Degerfors rekommenderar, skulle ännu mer tränga in i alla de problem som hänvisas till statsutskottets andra avdelning.

Jag är medveten om att talesmännen för reservationen framför riktiga synpunkter när de så varmhjärtat talar för ökade möjligheter att hjälpa de handikappade människor det här är fråga om. Över lag har väl landstingen fått träda in då det gäller sådan här verksamhet,

även om reglerna även på detta område ändrats under senare tid.

Vid den avvägning av de olika anslagen som avdelningen tvingats göra har vi ansett det nödvändigt att vila på haren härvidlag, och till denna uppfattning har utskottets majoritet anslutit sig. Jag tror dock att varken avdelningen eller utskottsmajoriteten har något emot att frågan tas upp på nytt efter en mer ingående utredning. Jag föreställer mig också att behandlingen här i kammaren har gjort att frågan fallit framåt. För dagen anser jag mig dock inte ha någon annan möjlighet än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Petterson i Degerfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30:o) i utskottets utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen 5) av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Omkostnader — Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg

Herr Petterson i Degerfors begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 83 ja och 102 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med i reservationen 5) av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl. föreslagen ändring.

Punkten 31**Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt 188, s. 398 och 399) föreslagit riksdagen att till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Omkostnader för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 936 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de under punkten 30 redovisade likalydande motionerna I: 230 och II: 281 angående inrättande av ett elektroakustiskt laboratorium, såvitt här var i fråga.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu var i fråga, till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Omkostnader för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 936 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Nils-Eric Gustafsson och Petterson i Degerfors, fröken Elmén samt herrar Lassinantti och Blomkvist, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 230 och II: 281, såvitt nu var i fråga, till Karolinska mediko-kirurgiska institutet: Omkostnader för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 1 052 000 kr.

Sedan punkten föredragits anförde

Herr PETTERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 6 av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Vidare yttrades ej.

Kammaren biföll reservationen 6) av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl.

Punkterna 32—91

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 92**Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg**

Kungl. Maj:t hade (punkt 255, s. 531) föreslagit riksdagen att till Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 205 000 kr., vilket innebure en anslagshöjning med 20 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Adolfsson (I: 43) och den andra inom andrakammaren av fru Ryding (II: 52), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 306 750 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Bergman m. fl. (I: 106) och den andra inom andra kammaren av fru Gunne m. fl. (II: 126), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta dels att till musikkonservatoriet i Göteborg för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 306 750 kr., dels ock att frågan om Göteborgs musikkonservatoriums förstärkande fr. o. m. budgetåret 1964/65 toges upp till prövning.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 106 och II: 126, i vad de avsåge förstärkande av konser-

Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg

vatoriet i Göteborg, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 43 och II: 52 ävensom I: 106 och II: 126, sistnämnda två motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 205 000 kr.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av fröken *Elmén*.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Debatten, främst kring tre viktiga statsutskottsutlåtanden, har dragit långt ut på tiden och kammarens ledamöter håller mig säkert räkning för att jag avstår från att hålla det anförande jag ursprungligen hade tänkt med en omsorgsfull motivering av min ståndpunkt.

Det finns ett annat skäl till att jag inte behöver vara så mångordig. Den fråga det gäller är nämligen ingen ny bekantskap för kammarens ledamöter. Riksdagen har alltid med förståelse, ibland med påtaglig välvilja, uppmärksammat frågan om Göteborgs musikkonservatorium alltsedan det anmärkningsvärda tillfälle då riksdagen tog initiativ till det statsanslag som sedermera har utgått till konservatoriet under årens lopp. Detta riksdagens ställningstagande vittnade om en framsynt insikt om statens ansvar för den högre utbildningen.

Den ökning av anslaget som Göteborgs orkesterförening i år har begärt uppgår till omkring 120 000 kronor. Departementschefen och statsutskottet har nöjt sig med att föreslå 20 000 kronor. Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att av dessa 20 000 kronor kommer omedelbart 15 000 kronor att förbrukas för de nya åtaganden i samband med ATP som konser-

vatoriet måste ikläda sig. Det återstår alltså för att konservatoriet skall få erforderliga resurser ett belopp av omkring 100 000 kronor. Detta är nödvändigt, om man skall kunna bygga ut konservatoriet till att omfatta elever till ett antal av 75. Ni tycker kanske, ärade kammarledamöter, att vi behandlar talet 75 med egendomlig respekt som om det vore ett magiskt tal. Men det är faktiskt detta elevantal som redan musikutredningen angav som ett lämpligt underlag för en allsidig och rikhaltig musikalisk och musikpedagogisk undervisning. När musikhögskolans rektor en gång hade att yttra sig över frågan om Göteborgs konservatorium underströk han att detta elevantal har sin betydelse som underlag för körsång, för ensemblespel och över huvud taget för utvecklingen av konservatoriet, inte minst dess musikpedagogiska sida.

Det är, herr talman, inte några alltför överraskande stora utgifter som Göteborgs musikkonservatorium åsamkar statsverket jämfört med liknande institutioner. Undervisningen har per elev kostat ungefär hälften så mycket som därmed jämförlig undervisning inom andra institutioner. Om det äskade anslaget, sammanlagt 306 750 kronor, skulle beviljas skulle kostnaden per elev fortfarande vara avsevärt lägre än vid jämförliga institutioner.

Jag skulle också kunna påminna kammarens ledamöter om de omdömen som från bl. a. Musikaliska akademiens sida har fällts om undervisningen. Jag behöver kanske inte göra det, därför att de av kammarens ledamöter som kunnat följa frågan såväl i utskottet som i kammaren säkert har observerat vilka utomordentliga vitsord angående undervisningen och elevernas kvalifikationer som har givits i olika sammanhang.

Nu har statsutskottet i sin behandling av denna motion tagit in ett yttrande som ser ut som om det vore ett försök till en principdeklaration, men jag förmodar att utskottets majoritet inte har

Bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg

avsett detta. Det heter i utskottets utlåtande att »förekomsten av ett musikkonservatorium torde vara ett så värdefullt tillskott till en orts kulturliv, att det kan förutsättas att även kommunalt bidrag bör lämnas till verksamheten». Jag skall inte dra in i sammanhanget vilka spekulationer som kan ligga bakom ett sådant uttalande från statsutskottets sida. Jag vill bara påpeka att det rimmar illa med tankegångarna bakom uppbyggnaden av hela vårt högre undervisningsväsende. Staten har i princip hand om all högre undervisning. Eleverna vid Göteborgs musikkonservatorium har fått tillgång till naturastipendier och statliga studielån på samma sätt som elever vid andra högre utbildningsanstalter. Jag vill också erinra om att jämförliga institutioner — bl. a. lärarhögskolorna — drives av staten. Statsutskottet har inte heller haft några som helst funderingar om vad kommunerna »bör» göra vad beträffar de frågor som behandlas under punkterna 89 till 91 i föreliggande utlåtande, de som rör Musikaliska akademien med musikhögskolan.

Herr talman! Jag skall med hänsyn till den framskridna tiden inte yttra mig mera i denna fråga. Jag skall emellertid be att få framställa ett yrkande. Det sammanfaller med motionsyrkandet så när som på en formell ändring. Jag hemställer att kammaren måtte besluta dels att till musikkonservatoriet i Göteborg för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 306 750 kronor, dels ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om Göteborgs musikkonservatoriums förstатligande fr. o. m. budgetåret 1964/65 tages upp till prövning.

I detta anförande instämde herrar *Andreasson* (s), *Johansson* i Dockered (cp), *Nordstrandh* (h), *Johansson* i Öckerö (fp) och *Hyttander* (fp).

Fröken *ELMÉN* (fp):

Herr talman! Jag har vid denna punkt fogat en blank reservation. Jag inskränker mig till att instämma i vad

fru Gunne anfört och yrkar bifall till motionen med den ändring däri som innefattas i det av fru Gunne under överläggningen framställda yrkandet.

Fru *RYDING* (k):

Herr talman! Då yrkandet i vår motion nr 52 helt sammanfaller med yrkandet i motion nr 126 i denna kammar — utom vad det gäller en utredning av frågan om Göteborgs musikkonservatoriums förstатligande, något som vi inte har någonting att erinra mot — ber jag att få ansluta mig till fru Gunnes yrkande.

Herr *KARLSSON* i Olofström (s):

Herr talman! I likhet med fru Gunne hoppas jag att kammaren håller mig räkning för att jag fattar mig kort.

Jag hänvisar till utskottets skrivning och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av fru Gunne under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gunne begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 92:o i utskottets utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av fru Gunne under överläggningen framställda yrkandet, innebärande bifall till den i motionerna I:106 och II:126 gjorda hemställan med en formell ändring.

Anslag till bidrag till viss busstrafik m m

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Gunne begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 117 ja och 50 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 93—118

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 119

Lades till handlingarna.

§ 14**Anslag till bidrag till viss busstrafik m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1963/64 till bidrag till viss busstrafik m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 8, punkt 99, s. 268—276) föreslagit riksdagen att till Bidrag till viss busstrafik m. m. för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 3 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 355) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 417), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att till

Bidrag till viss busstrafik m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 3 700 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 505) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren* (II: 514).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 355 och II: 417 samt I: 505 och II: 514, till Bidrag till viss busstrafik m. m. för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 3 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson*, *Nils Theodor Larsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 355 och II: 417 samt med avslag å motionerna I: 505 och II: 514, till Bidrag till viss busstrafik m. m. för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 3 700 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Sedan några år lämnar vi ett visst stöd till busstrafiken inom områden där det ekonomiska resultatet av verksamheten är mycket svagt. I år föreslås vissa ändringar i denna stödgivning, och de förslag som är framförda är enligt min mening mycket bra. I en motion från centerpartiet hävdas att man skall öka stödet, som för närvarande är 2 kronor per vagnmil, till 3 kronor per vagnmil. Den myndighet som handlägger dessa ting, biltrafiknämnden, har hemställt om denna höjning. Den motion som vi väckt tillgodoser dessa önskemål.

Anslag för en dyrortsundersökning m. m.

§ 15

Utskottet har inte kunnat följa detta förslag, och vi har till utskottets utlåtande fogat en reservation, till vilken jag yrkar bifall. Den innebär att man skulle kunna genomföra höjningen till 3 kronor per vagnmil, om det av utskottet föreslagna beloppet 3 miljoner kronor höjs till 3,7 miljoner kronor.

Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till reservationen.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 143 ja och 29 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av mark för ett internationellt studenthem, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16

Anslag för en dyrortsundersökning m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för en dyrortsundersökning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 54 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 1 mars 1963, föreslagit riksdagen att till Kostnader för dyrortsundersökning å riksstaten för budgetåret 1963/64 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

I anledning av propositionen hade inom andra kammaren väckts en motion av herr *Boo* (II:754), i vilken hemställts att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 54 måtte a) avslå Kungl. Maj:ts förslag rörande prisgeografisk undersökning samt b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning och förslag rörande undersökning av kallorts- och avståndskostnader i de norra delarna av landet.

I förevarande sammanhang hade utskottet vidare till behandling upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Widén* och *Per Jacobsson* (I:153)

Anslag för en dyrortsundersökning m. m.

samt den andra inom andra kammaren av herr *Nelander* och fru *Nettelbrandt* (II: 179), i vilka yrkats att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, 1. att den av utredningen angående grunderna för en prisgeografisk undersökning föreslagna undersökningen måtte omedelbart igångsättas och bedrivas med sådan skyndsamhet att förslag om möjligt kunde framläggas under år 1964, 2. att i motionerna anförda synpunkter på den prisgeografiska undersökningen måtte i möjligaste mån beaktas, och 3. att under mellantiden uppkommande frågor om berättigade uppflyttningar till högre ortsgrupp icke uppskötes med hänvisning till pågående utredning utan prövades på grundval av anförda omständigheter;

dels ock en inom första kammaren väckt motion av herrar *Sundin* och *Jonasson* (I: 362), i vilken hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning samt förslag till riksdagen om avveckling av dyrortsgraderingen av statsanställdas löner samt övergång till en friare lönesättning inom den statliga sektorn enligt vad som i motionen anförts.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 754 såvitt nu var i fråga, till Kostnader för dyrortsundersökning för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.;

B. att motionen II: 754, såvitt däri yrkats skrivelse till Kungl. Maj:t rörande undersökning av vissa kallorts- och avståndskostnader, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 153 och II: 179 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionen I: 362 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Bengtson*, *Nils Theodor Larsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett

dels att viss del av utskottets yttrande bort ha annan, i reservationen angiven lydelse,

dels ock att utskottet under B.—D. bort hemställa,

B. att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 754 såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförte;

C. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 153 och II: 179, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförte;

D. att riksdagen måtte, i anledning av motionen I: 362, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförte;

2) av herr *Nelander*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Vi har sedan några årtionden här i landet ett dyrortssystem, som väckt åtskillig kritik och vållat mycken politisk strid. Från centerpartiets sida har vi hävdat att man bör genomföra en successiv avveckling av systemet, och vi kan konstatera att vi under senare år fått reformer i denna riktning. De tidigare lägsta ortsgrupperna I och II har successivt flyttats upp i närmast högre grupp. Vi har tre ortsgrupper kvar när det gäller löneområdet, och vi har kunnat glädja oss åt att de dyrortsgrupperade skatteavdragen numera avvecklats så att vi har enhetliga och väsentligt högre ortsavdrag.

När vi nu har att behandla den proposition, som gäller frågan om en ny prisgeografisk undersökning, vilken skall ligga till grund för en revision av lönegrupperingen, har vi som i utskottet företräder centerpartiet velat mar-

Anslag för en dyrortsundersökning m. m.

kera att vi anser att en fortsatt avveckling av denna dyrortsgruppering bör ske. Jag vill tillfoga att lönetillägg självfallet måste utgå till befattningshavare, som är stationerade i de delar av landet där man har särskilt stora kostnader på grund av klimat och avstånd.

Den proposition som nu framlagts om underlaget för denna revision har baserats på en utredning, som i vissa hänseenden har blivit föremål för kritisk granskning både vid remissbehandlingen och i vissa motioner. Vi som företräder centerpartiet i utskottet har inte velat motsätta oss denna undersökning, men vi har velat understryka att den kan få endast ett begränsat värde med hänsyn till svårigheterna att exakt mäta de faktiska levnadskostnaderna på skilda orter och i skilda landsdelar vid lika standard. Vår tveksamhet har naturligtvis också berott på att man kan befara att mycket viktiga icke-prisstatistiskt mätbara faktorer inte kommer att vinna tillräckligt beaktande. Vi har ändå velat vara med om undersökningen därför att den kan ge vissa faktiska upplysningar av värde. Dessutom har 1958 års riksdag begärt en utredning.

De principer som ligger till grund för undersökningen har, som jag sade, kritiserats. Undersökningen skall inriktas på de prisstatistiskt mätbara faktorerna, men departementschefen har uttalat att man sedan utredningsmaterialet blivit färdigt skall göra en allmän bedömning. Därvidlag skall man ta hänsyn till de icke-prisstatistiskt mätbara kostnaderna.

Med hänsyn till den kritik som rikts mot utredningsmetoderna har vi reservanter velat understryka vikten av att man när det gäller s. k. mätbara faktorer verkligen baserar undersökningen på en lika standard. Detta gäller inte minst bostadsposten och posten för arbets-, inköps- och skolresor.

Resekostnaden är inte bara beroende på hur långt människorna har till ar-

betet och inköpsorten utan är också i hög grad beroende på vederbörandes egen inkomst, krav på bekvämlighet och standard i övrigt. Undersökningens resultat kan bli fullständigt missvisande, om man inte här utgår från en likvärdig standard. En statistik som — för att spetsa till saken — skulle visa att man hade de lägsta kostnaderna i de delar av landet, där resekostnaderna i själva verket på grund av långa avstånd är så stora att många personer inte har råd att resa för att göra inköp eller besöka någon biograf eller teater, skulle vara fullständigt missvisande. Vi reservanter har velat understryka att det är angeläget att basera undersökningen på lika standard och att man också när det gäller resekostnaden tar hänsyn till den standardsänkning som består däri att stora tidsförluster uppkommer på grund av långa avstånd till arbetet etc.

Departementschefen har inte varit beredd att föreslå några särskilda åtgärder när det gäller att ge siffermässigt uttryck för skillnader i kommunal standard på olika orter. Han har nöjt sig med att förklara, att man får ta hänsyn till de icke direkt mätbara faktorerna när undersökningsmaterialet föreligger, och framhållit att det bör ankomma på statistiska centralbyrån att på grundval av de informationer, som kunnat komma fram under undersökningen, i sin slutrapport ange sina synpunkter på vilka faktorer, som man bör ta hänsyn till i särskild ordning.

Herr talman! Detta visar svagheten i undersökningens uppläggning. Jag är helt medveten om svårigheten att här verkligen få fram ett siffermässigt underlag för bedömning av vad variationerna i kommunal standard betyder. Men det är obestriddligen så att standarden varierar mera efter skatteunderlaget per invånare i kommunerna än efter kommunernas utdebitering, eftersom vi ännu inte har en effektiv skatteutjämning. Om två kommuner har samma

Anslag för en dyrortsundersökning m. m.

utdebitering men kostnaderna för den obligatoriska skolan i den ena kommunen är exempelvis 1 krona per beskattningsbar hundralapp, medan de är 5 å 6 kronor i den andra kommunen, är det lätt att inse att en redovisning av skatteposten utan angivande av skillnaderna i kommunal standard kommer att visa att man har vad konjunkturinstitutet kallar dyrortsundersökningarnas Akilleshäl just på detta område.

En betydande del av människors inkomster går till statlig och kommunal skatt, och det är en oerhörd brist att man inte kan mäta vilken standard människor på olika orter får för de skattemedel de erlägger. Det är en stor svaghet, särskilt som den offentliga sektorns betydelse växer i vårt samhälle. Det skulle naturligtvis ha varit värdefullt om man kunnat gå så långt att man undersökt vilken skattesats respektive kommuner skulle ha behövt tillämpa för att erbjuda de skattskyldiga samma kommunala standard i fråga om t. ex. undervisning, bostadstillägg, äldreomsorg, bibliotek, daghem, ungdomsgårdar och mycket annat.

Konjunkturinstitutet har även framhållit det otillfredsställande i att man inte här har velat föreslå metoder för undersökningens uppläggning, vilka kunde ge ett bättre mått på skillnaderna i kommunal standard och vad de betyder. Institutet har förordat att man utarbetat nya riktlinjer för hänsynstagandet till den offentliga sektorns betydelse.

TCO har också varit kritisk på denna punkt och ansett att man borde ytterligare studera denna fråga. Det är en uppfattning som delas av oss reservanter. Vi vill understryka angelägenheten av att alla ansträngningar görs för att rättvist ta hänsyn till de prisstatistiskt icke direkt mätbara skillnaderna i levnadskostnader. Vi förutsätter också att kallorts- och avståndskostnaderna, främst i de norra delarna av landet, kommer att uppmärksammas.

Slutligen, herr talman, har vi i reservationen understrukit angelägenheten av att resultaten av denna undersökning snarast presenteras för riksdagen så att vi utan dröjsmål kan ta ställning till en fullständig avveckling av dyrortssystemet. Jag upprepar att vi på vårt håll har den uppfattningen att man vid en sådan avveckling självfallet måste vara beredd att kompensera de befattningshavare som bor i orter där man på grund av klimat och stora avstånd har särskilt höga kostnader.

Tyvärre ser det av propositionen ut som om det dröjer ända till 1966 innan vi kan få denna redovisning på riksdagens bord. Det är väl tekniska omständigheter som gör att det tar så lång tid. Vi reservanter har då velat understryka angelägenheten av att man under de närmaste åren i avvaktan på detta materials framläggande vidtar åtgärder för att minska spännvidden mellan de statsanställdas löner i olika ortsgrupper i linje med de hittillsvarande strävandena att successivt avveckla dyrortssystemet genom en uppflyttning av den lägsta gruppen till den närmast högre. Man bör vid löneförhandlingarna under kommande år söka få till stånd en justering i denna riktning. Vi reservanter förutsätter att Kungl. Maj:t skall ägna frågan särskild uppmärksamhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag ber kammarens ledamöter om ursäkt för att jag tar till orda vid denna sena timme på dagen. Jag gör det av den anledningen att herr Eliasson tydligen har missuppfattat hela den problematik som ligger i den prisgeografiska undersökning som skall verkställas. Vad herr Eliasson begär är nämligen samma sak som jag förordar i propositionen. Avsikten är att vi först och främst skall ta ut de ting vilkas

Anslag för en dyrortsundersökning m. m.

priser är direkt mätbara. Bostäderna skall brytas ut och tas upp i en särskild undersökning, där man jämväl, i motsats till vad herr Eliasson påstod, kommer att undersöka bostadskostnaderna vid lika standard. Även skatterna kommer att bli föremål för en specialundersökning. Detta är de tre avsnitt där man kan röra sig med direkt mätbara faktorer.

Det finns vissa andra, icke mätbara faktorer, som inte kommer att ingå i denna prisgeografiska undersökning. Dessa icke mätbara faktorer kommer i stället efteråt att kartläggas av statistiska centralbyrån. Man skall så långt möjligt sätta ett rimligt värde på dessa. Detta kommer givetvis också att återverka på den slutliga bild som framkommer sedan den prisgeografiska utredningens olika aspekter har sammanställts.

Jag ber alltså, herr talman, att få konstatera att reservationen i detta avseende inte inrymmer någon avvikelse från vad jag förordar i propositionen. Därför har jag svårt att förstå denna reservation, om den inte är en reservation för reservationens egen skull.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Den omständigheten att civilministern inte förstår vår reservation är inget skäl för oss att frånga den. Jag har aldrig bestritt att man skall utgå från lika standard. Men vi har erfarenheter av tidigare sådana här undersökningar, och det finns därför anledning understryka att både när det gäller bostadskostnaderna — jag hänvisar där till den kritik som riktats mot uppläggningsen — och när det gäller resekostnaderna skall man utgå från lika standard. Vi är glada att civilministern har velat göra en enkät, och vi hoppas att statsrådet inte har något att invända mot vår ståndpunkt om han delar vår uppfattning.

Jag skall inte ta upp till ytterligare

diskussion frågan om hela den offentliga sektorn. Vi är alla medvetna om svårigheterna. Vi vill att man skall driva studiet på detta område längre. Jag tror inte att vi kommer att ångra att vi avgivit denna reservation för att motivera vår uppfattning. Den dag när materialet ligger på riksdagens bord är jag övertygad om att det kommer att visa sig att det funnits skäl för vårt ställningstagande.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Det är ett ganska underligt yrkande som herr Eliasson ställer. Han vill att man skall gå längre när det gäller att pröva de icke mätbara faktorernas inverkan, och detta yrkande ställer han innan det är klart vilka de faktorer är som skall återspeglas i det slutliga resultatet.

Bostadsundersökningen kommer att bli mera omfattande än någon tidigare undersökning.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Redan i ortsgrupperingsutredningen, som arbetade under 1957 och i vilken jag deltog, var vi överens om att dyrortsindelningen praktiskt taget förlorat sitt berättigande och borde slopas. Möjligen skulle man behöva ha vissa tillägg för Norrlandsregionen och eventuellt för något ytterligare område.

Tiden tycktes emellertid inte då vara mogen för så radikala förslag. Remissinstanserna för ortsgrupperingsutredningens betänkande — det var då främst de stora löntagarorganisationerna — var i många fall betänksamma eller avvísande, varför ingen proposition lades fram för riksdagen. Med anledning av väckta motioner behandlades frågan ånyo av riksdagen 1958, som då begärde en prisgeografisk undersökning.

För min egen del har jag inte haft

Anslag för en dyrortsundersökning m. m.

anledning att överge min ståndpunkt, att dyrortsgrupperingen överlevt sig själv. Mycket tyder på att det i praktiken i många fall kan vara dyrare att bo i landsorten än i en storstad — om man nämligen skall försöka hålla samma levnadsstandard. Kontakter på olika håll och många brevskrivare ute i landet har stärkt mig i denna uppfattning.

Genom olika riksdagsbeslut har vi kommit ganska långt i fråga om enhetlighet. När det gäller dyrortsindelningen för statstjänstemännens och andras löner har antalet ortsgrupper, som en tid var uppe i inte mindre än nio, nu bringats ned till tre. Och från och med den 1 januari 1962 har ortsgrupperingen i fråga om ortsavdrag vid beskattning helt slopats — just vad vi i utredningen föreslog 1957.

När nu riksdagen 1958 beslöt att begära en ny prisgeografisk undersökning, så har jag — trots min deklarerade uppfattning i frågan — inte velat gå emot densamma. En förberedande enmansutredning för att få fram grunderna för en prisundersökning tillsattes i början av 1959 och framlade sitt betänkande under fjolårssommaren.

I en motion vid denna riksdags början har fru Nettelbrandt och jag bl. a. yrkat på att den begärda prisgeografiska undersökningen omedelbart skulle tillsättas samt att förslag om möjligt borde framläggas under 1964. Nu har proposition framlagts av civildepartementet om grunderna för en dyrortsundersökning, som skall kosta två och en halv miljon kronor och beräknas bli färdigställd först under 1965. Vid behandlingen av denna proposition har jag velat aktualisera några synpunkter som bl. a. framlagts i vår motion. Flera av dessa synpunkter har för övrigt också kommit fram i departementschefens förslag och även understrukits av statsutskottet i dess utlåtande. Detta gäller t. ex. förfaringssättet att man — sedan sammanställningar för den prisgeografiska undersökningen lagts fram

— skall göra en allmänbedömning, som också civilministern talade om, vid vilken man även måste ta hänsyn till de icke prisstatistiskt mätbara skillnader som kan påvisas mellan orter och landsdelar. Man kan enligt min mening inte komma ifrån en viss skälighetsbedömning vid slutavgörandet.

Dessa synpunkter har också understrukits i den vid utlåtandet fogade reservationen, med vilken jag för övrigt har åtskilligt gemensamt.

Jag tror, herr talman, att det kan vara av värde att här citera ett avsnitt ur konjunkturinstitutets yttrande, återgivet på sid. 6 i propositionen, där det bl. a. heter:

»Enligt institutets mening talar vissa skäl för att inslaget av problem vid dyrortsundersökningarna på vilka endast grova lösningar kan erhållas har vuxit i betydelse under senare tid. Riskerna för att rent fiktiva dyrortsskillnader konstrueras, då man — såsom utredningen mer eller mindre direkt föreslår — blundar för svårämbärliga faktorer, har i så fall ökat. Tillspetsat uttryckt kan man säga, att grova meningsfulla mått är bättre än exakta meningslösa. Det är givetvis inget som hindrar att de skönmässiga elementen hålls klart isär vid redovisningen från de exakta beräkningarna.»

Jag delar, herr talman, denna konjunkturinstitutets uppfattning och hoppas att den skall komma till synes vid den slutliga bedömningen.

En faktor som fått allt större betydelse är kostnaden för resor — det må sedan gälla inköps-, arbets-, nöjes- eller skolresor. Tidsförlusten vid sådana resor måste man säkert också ta hänsyn till. Och man bör inte heller glömma bort glesbygdsbefolkningens kostnader och tidspillan för sina resor i dessa avseenden. Jag tror det är klokt av civilministern att låta statistiska centralbyrån fundera litet mera på detta, innan denna detalj undersöks.

I utskottet hade jag velat understryka

Anslag för en dyrortsundersökning m. m.

betydelsen av att man vid den slutliga bedömningen inriktar sig på stora geografiskt sammanhängande områden. Departementschefen har fått längre än utredaren och förordat prisbedömning för samtliga de nya föreslagna kommunblocken. Jag syftar emellertid i princip än längre. Man må observera, att sedan ortsgrupp 2 slopats och vi fått ortsgrupp 3 i hela södra och mellersta Sverige så har två tredjedelar av befolkningen kommit i samma ortsgrupp och 55 procent av statstjänstemännen bor på sådana orter. Härigenom har kritiken mot systemet något dämpats. Denna synpunkt har särskilt poängterats av LO i dess yttrande. Jag är viss om att en eventuell ytterligare uppsplätning skulle väcka mycket motstånd.

Jag har, herr talman, inför den nya dyrortsundersökningen och i anledning av min blanka reservation velat framföra dessa synpunkter. Jag är av den uppfattningen, att man i möjligaste mån bör söka bedöma kostnaderna för en något så när lika levnadsstandard på olika orter, och då torde man nog, frånsett norrlandsregionen, komma fram till en mycket stor enhetlighet, som kanske i sinom tid kan bana väg för ortsgrupperingens slutliga slopande.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Om jag får börja med att säga bara ett enda ord till herr Nelander, när han nu redovisar att han och fru Nettelbrandt har motionerat i detta ärende, så är det att det signalerades redan i propositionsförteckningen i januari månad, att det skulle komma ett förslag till en prisgeografisk undersökning. Det var alltså inte någonting som var bortglömt på något sätt eller som inte var känt vid den tidpunkten.

Sedan vill jag säga, att jag tycker att 90 procent av vad såväl herr Eliasson i Sundborn som herr Nelander har sagt är sådant som lämpligen borde ha kunnat sparas till dess att resultaten av denna undersökning har framlagts.

Detta resonemang om att man inte skall ta hänsyn till bara de prisstatistiskt mätbara faktorerna utan även till de icke prisstatistiskt mätbara har också förts i propositionen. Det har även understrukits i utskottets utlåtande i detta ärende, och det är väl då lämpligt att man vid den tidpunkt, när man får se resultatet av detta och det förslag som då skall framläggas, får ta upp en diskussion om vilken värdering man skall ge de icke prisstatistiskt mätbara faktorerna, där man då givetvis kan ha en rad olika uppfattningar om hur den ena eller andra saken bör värderas.

Jag har litet svårt att förstå herr Eliassons reservation. Han utgår ju ifrån att dyrortssystemet skall avskaffas. Eftersom han inte är beredd att sätta någonting annat i stället utom möjligen några speciella tillägg för kyla och avstånd, förutsätter jag, att han menar att de statsanställdas löner skall bli lika över hela landet.

Jag tror inte att man kan genomföra ett sådant system. Jag har tidigare sagt att om man skall avskaffa dyrortssystemet, vilket jag också tycker att man kan göra, har dock behovet av denna undersökning enligt min mening minskat avsevärt genom att man avskaffat skattegrupperingen och tagit bort lägsta dyrorten. Men à la bonne heure det kan ändå finnas motiv för undersökningen.

Men om man gör denna undersökning, är det väl ändå meningen att man skall ha den som bas för någon form av lönesättning. I det långa loppet tror jag det ändå kommer att visa sig att man inte kan ha detta. Jag återkommer till vad jag sagt, nämligen att jag tidigare varit inne på detta problem och att man förr eller senare måste komma fram till någon form av marknadsanvändning i fråga om de statsanställdas löner. Jag vill vidare erinra om att riksdagen gjort en beställning på att få denna undersökning. I departementschefens uttalande har också understrukits hänsynstagande till prisstatistiskt icke

Successiv avveckling av pantlånerörelsen

mätbara skillnader. Vad beträffar frågan om att flytta upp dyrorter under tiden har utskottet särskilt påpekat att den möjligheten redan nu finns.

Med dessa korta ord ber jag, herr talman att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag vill till civilministern säga att anledningen till reservationen är att vi velat understryka vissa punkter starkare än vad utskottet föreslagit. Vidare har vi — vilket jag i hastigheten glömde att nämna i min replik till civilministern, och han berörde det inte heller i sitt svar till mig — velat ge uttryck åt åsikten att man vid de närmaste årens löneförhandlingar bör uppmärksamma behovet av att minska spännvidden i lönerna i riktning mot vad vi betraktar som en successiv avveckling.

Till herr Gustafsson i Stockholm vill jag säga att jag är mycket väl medveten om att det rätt delade meningar om huruvida man skulle avveckla dyrortssystemet till förmån för ett mera fritt lönesystem. Av skäl som finns redovisade i åtskilliga sammanhang har en sådan avveckling avböjts från organisationernas sida. Vad jag velat framhålla är, att om man skall ha ett lönesystem som bygger på principen om att man i samma lönegrad skall ha samma standard oavsett var man bor måste man ha samma lön i respektive löneklass landet över — bortsett från tillägg för orter där man har särskilt hårt klimat och särskilt stora avstånd.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B—D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1)

av herr Bengtson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs vart för sig
statsutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m., och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt drift av skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea, m. m.; samt

bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av viss bestämmelse om Svenska skeppshypotekskassans verksamhet, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18**Successiv avveckling av pantlånerörelsen**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 41 i anledning av väckta motioner om successiv avveckling av pantlånerörelsen.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 32 i första kammaren av herrar *Bengtson* och *Sundin* samt nr 38 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping m. fl.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning syftande till pantlånerörelsens successiva avveckling i enlighet med vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 32 och II: 38, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utredning rörande verkskyddets finansiering

Reservation hade avgivits av herr *Gomér*, som ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 32 och II: 38, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheterna att successivt avveckla pantlånerörelsen, samt

2) att motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanten under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! På grund av den sena timmen skall jag inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr *Gomér*; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

Utredning rörande verkskyddets finansiering

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner om utredning rörande verkskyddets finansiering.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 450 i första kammaren av herrar *Bengtson* och *Harald Pettersson* samt nr 547 i andra kammaren av herrar *Magnusson* i Nennesholm och *Wahrendorff*.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

om en skyndsam utredning av frågan om verkskyddets finansiering i enlighet med vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 450 och II: 547, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Wahrendorff*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 450 och II: 547, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning av frågan rörande verkskyddets finansiering.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Motionerna nr I: 450 och II: 547 som behandlas i andra lagutskottets utlåtande nr 46, gäller verkskyddet, alltså en del av civilförsvaret. Enligt 47 § civilförsvarslagen är företag av viss storlek skyldiga att upprätthålla verkskydd och bestrida kostnaderna för detta.

I motionerna har vi framhållit att försvarskostnaderna enligt vedertagna principer skall åvila staten. Något undantag för den del av totalförsvaret som heter civilförsvaret skall inte göras. Följaktligen borde kostnaderna för verkskyddet ej åvila företagen utan staten. Vi har hemställt om utredning av frågan.

Utskottet har instämt i vårt principiella resonemang och framhåller att civilförsvaret i princip får anses vara en statlig angelägenhet, men längre sträcker sig inte utskottet. Man söker inte fullfölja den princip man ger uttryck för.

Utskottets motivering för avslagsyrkandet har två huvudpunkter. Man framhåller att företagen även i fredstid kan använda en del av verkskyddsmaterielen och att den delen inte medför så stora extra kostnader. Man framhåller också att civilförsvarsmyndigheterna inte har

Utredning rörande verkskyddets finansiering

sådana resurser att de kan överta administrationen och ledningen av verkskydden.

I fråga om den första punkten har jag inga erinringar mot utskottets inställning. Är det så att företagen både kan och får utnyttja en del materiel under fredstid, t. ex. brandredskap, verktyg och sjukvårdsmateriel, bör de också bekosta detta. De skulle ju behöva anskaffa sådan materiel även om det inte funnes något verkskydd.

Men företagen kan långtifrån använda alla utrustning för verkskyddet under fredstid. Större delen av den utrustning som överslagsvis beräknats dra 55 miljoner kronor i anskaffningskostnad kan inte användas av företagen. På motsvarande sätt förhåller det sig beträffande de löpande utgifterna, som vid fullt utbyggd organisation beräknats till ca 6 miljoner kronor årligen. Som exempel på dessa kostnadsdelar kan jag nämna att enbart radiaskyddet för ett medelstort industriföretag drar en anskaffningskostnad på ca 20 000 kronor. Man får nog också räkna med betydande s. k. tekniska fördyringar på dessa områden.

Det är alltså dessa kostnader, som är verkliga extrakostnader, som frågan gäller.

Utskottet säger att civilförsvarsmyndigheterna inte kan överta administration och ledning av verkskydden. Det kan jag instämma i. Men man kan ju få fram en annan kostnadsfördelning mellan stat och företag utan att ändra på administration och ledning av verkskydden. Det är den fördelningsfrågan som bör utredas.

Mig förefaller det som om två lika alternativ kan komma i fråga vid en ändrad kostnadsfördelning. Det ena är ekonomisk gottgörelse för verkskyddskostnader. En sådan gottgörelse finge väl i så fall beräknas schablonmässigt. Det andra alternativet är att företagen erhåller en skälig del av materielens kostnadsfritt eller prisnedsättning på all materiel och att myndigheterna i övrigt

medverkar på sådant sätt att kostnaderna hålls nere inom företagen. Det är också möjligt att dessa alternativ kan kombineras. Någon bestämd klarhet i hur man bör gå till väga kan självfallet inte uppnås utan närmare utredning.

Det finns inget som talar för att en skälig kostnadsfördelning mellan staten och företagen skulle vara omöjlig av administrativa eller organisatoriska skäl. Civilförsvarsmyndigheterna har ju som sin uppgift att ha en viss uppsikt över verkskyddet, och ett samarbete mellan verkskydden och civilförsvarsorganisationen i övrigt måste äga rum — alldeles oavsett kostnadsfördelningsfrågan. Någon principiell ändring skulle det inte behöva bli om man löser kostnadsfördelningen enligt den princip, som utskottet anslutit sig till, nämligen att försvarskostnaderna skall åvila staten. Såsom framhållits i reservationen torde i stället samarbetet mellan civilförsvarsmyndigheterna och företagen komma att främjas om den principen fullföljes.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Med hänvisning till andra lagutskottets skriftliga motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Wahrendorff; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark,

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts

Interpellation ang. pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen — Interpellation ang. principerna för intagning till laborantkurser i Göteborg, m. m.

proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, såvitt angår jordbruksärenden, och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21

Interpellation ang. pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp), som yttrade:

Herr talman! Med de nya principer för samordning mellan sjukförsäkring och allmän pensionering som föregående års riksdag fattade beslut om har särskilda regler om sjukhjälpstid ansetts erforderliga endast för dem som åtnjuter ålderspension eller hel förtidspension. Dessa regler återfinns i 4 kap. 3 § lagen om allmän försäkring. Reglerna innebär att pensionärer med ålderspension eller förtidspension inte har rätt till sjukhjälp under längre tid än 180 dagar sammanlagt. Utöver dessa sjukdagar kan pensionären inte få sjukhjälp ens vid en helt ny sjukdom.

Tidigare bestämmelser i förevarande fråga innebar att pensionären kunde åtnjuta sjukhjälp under 90 dagar för varje sjukdom för sig. Dessa bestämmelser var således mera generösa än de nuvarande, även om de kunde medföra svårigheter vid tillämpningen, när det gällde att konstatera om en sjukdom var ny eller inte.

Den nya lagstiftningen har vållat oro bland pensionärerna, vilka anser att de fått sin sjukvårdsättning försämrade. De nya reglerna synes därför inte ha blivit helt tillfredsställande utformade, utan anledning finns att på nytt överse

dem i syfte att skapa en bättre ställning för folkpensionärerna inom ramen för sjukförsäkring. I första rummet gäller detta sjukvårdsförsäkringen, där försäkringens upphörande efter 180 dagar sammanlagt väckt förklarlig oro.

Med hänvisning till den angivna motiveringen anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Anser herr statsrådet åtgärder påkallade i syfte att åstadkomma en sådan ändring i 4 kap. 3 § lagen om allmän försäkring att pensionärernas ställning inom sjukförsäkringen förbättras?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Interpellation ang. principerna för intagning till laborantkurser i Göteborg, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Fröken KARLSSON (h), som yttrade:

Herr talman! Från vårt håll har alltid hävdats principen att samhällets studiestöd bör vara lika för alla studerande vid lika utbildning. Detta krav är enligt min mening lika angeläget vid yrkesutbildningen som vid den teoretiska undervisningen.

Om oenhetliga regler för samhällets stöd i form av studiebidrag, bidrag för bostadskostnader m. m. tillämpas har detta uppenbara olägenheter. Några fall har emellertid förekommit där samhället avvikit från en likabehandling av de studerande.

Från Göteborg har nyligen i pressen relaterats ett sådant exempel. Det gäller här utbildningen av viss laboratoriepersonal. Enligt pressuppgifterna har undervisningen uppdelats mellan yrkeskolan och arbetsmarknadsmyndigheterna. I det senare fallet har eleverna tilldelats utbildningslön, medan yrkeskolan elever får nöja sig med gene-

Interpellation ang. ytterligare åtgärder av nykterhetspolitisk natur

rella studiebidrag. Utbildningslönen ligger flera hundra kronor i månaden över de vanliga studiebidragen.

Den irritation som detta förhållande medfört bland eleverna ter sig desto mer förståelig som eleverna synes vara i viss utsträckning rekryterade från samma underlag. Elever, som inte kunnat beredas plats i den ordinarie yrkesundervisningen, där vissa inträdeskrav tillämpats, har beretts möjlighet att delta i den av arbetsmarknadsmyndigheterna anordnade undervisningen och därmed fått del av den generösare utbildningslönen.

Med stöd av vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande frågor:

Vill statsrådet för kammaren lämna en redogörelse för de principer som tillämpats vid intagningen till laborantkurserna i Göteborg?

Är statsrådet villig medverka till att i framtiden enhetliga regler tillämpas för såväl intagning som ekonomiskt stöd åt de studerande för samma utbildning?

Denna anhållan bordlades.

§ 23**Interpellation ang. ytterligare åtgärder av nykterhetspolitisk natur**

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIKLUND (fp), som yttrade:

Herr talman! Även i kretsar långt utanför nykterhetsrörelsen och de stora, med denna sympatiserande medborgargrupperna har de gynnsamma verkningarna av den genom strejken vid Vin- och Spritcentralen påtvingade nedgången av alkoholkonsumtionen väckt berättigad uppmärksamhet. Detta gäller särskilt företrädare för en rad myndigheter och för pressen.

Trots att konsumtionsminskningens närmare effekter, som bekräftar nykterhetsrörelsens övertygelse om den stora roll även alkoholfaktorn själv spelar

för uppkomsten av alkoholskadorna, f. n. endast är delvis kända, finner man sålunda i vida kretsar dessa effekter förvånande och uppseendeväckande.

Till närmare klarläggande av spritstrejkens verkningar ställde undertecknad den 11 mars 1963 en hittills obesvarad, enkel fråga till socialministern om säkerställande av data och andra iakttagelser till bedömning av den förändring inom olika avsnitt av samhällsverk-samheten, som den partiella »torrläggningen» av det svenska samhället åstadkom. En rad undersökningar har visserligen tidigare visat alkoholkonsumtionens samband med alkoholskadorna — bl. a. 1944 års stora alkoholvaneundersökning — men den helt unika situation, som spritstrejken skapade, borde rimligen utnyttjas från socialstatistisk synpunkt till ytterligare belysning av detta samband och alkoholproblemets orsaksfaktorer.

Av allt att döma har de olika alkoholskadornas påtagliga minskning under strejken gjort ett starkt intryck inte bara på dem som ägnar samhällsfrågorna speciellt intresse — och detta alldeles bortsett från om detta intresse är parat med nykterhetsintresse eller inte — utan även på den allmänna opinionen i stort. Att så är fallet märks tydligt på den offentliga debattens intensitet och starka inriktning på att samhälleliga åtgärder skall vidtagas för att ernå en verklig konsumtionsbegränsning. På något håll nämner man t. o. m. totalförbud som ett alternativ, medan på andra håll aktualiserats tanken på en återgång till ransoneringspolitiken före den 1 oktober 1955.

Det kan av antydda skäl antagas, att det f. n. finns starkt opinionsunderlag för en nykterhetspolitik som mera markant inriktas på en konsumtionsminskning.

I detta läge vore det av största intresse att veta, på vilka punkter åtgärder till en begränsning av alkoholkonsumtionen enligt opinionens mening

Interpellation ang. ytterligare åtgärder av nykterhetspolitisk natur

borde sättas in. Det finns uppenbarligen i det nutida samhället områden och sammanhang, där en fullständig »torrläggning» i fråga om alkoholdrycker särskilt mot bakgrunden av erfarenheterna från spritstrejken på ett helt annat sätt än före denna strejk inses som riktig och rimlig och därför har starkt opinionsmässigt stöd. Ett avskaffande *punktuellt* av alkoholbruket borde kunna leda till vissa gynnsamma resultat, om icke i samma skala som under spritstrejken så dock av liknande art som under denna strejk.

Ett område, där åtgärder till ett dylikt, *punktuellt* avskaffande av all alkoholkonsumtion nu borde kunna få en bred opinions stöd, är trafiken till lands, till sjöss och i luften och omfattande icke endast personal utan även passagerare. Ett annat exempel på en ordning, som mycket stora medborgargrupper nu torde vilja enigt stödja, är att arbetsdagen och arbetsplatsen skall vara spritfria. Detsamma gäller kravet på att ungdomstiden skall hållas alkoholfri liksom att den alkoholskadade skall visas sådan hänsyn, att han inte bjuds eller trugas att förtära alkohol. Ett ytterligare exempel är det av stora grupper understödda kravet på spritfrihet vid representationstillfällen, särskilt om dessa är förbundna med arbete i nämnder eller styrelser.

Det finns säkerligen just nu också en stark opinion, som fordrar långt kraftigare åtgärder från samhällets sida för upplysning i alkoholfrågan på bred front och väsentligt bättre resurser för alkoholforskningen samt för vården av alkoholskadade.

För att skapa klarhet om var *punktuellt* insättande åtgärder för att helt avskaffa alkoholbruket inom vissa sektorer av samhället respektive åtgärder i övrigt i syfte att förbättra folknkyktheten har utsikt att vinna starkast möjliga stöd av den breda allmänheten torde en snabb opinionsmätning genom intervjuer vara den bästa metoden. Vid en

sådan mätning borde ovan antydda frågeställningar medtagas liksom om möjligt även frågan om hur medborgarna använt de pengar, som före strejken nedlades på sprit.

Med stöd av vad ovan anförts får jag hemställa om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att låta verkställa en snabb opinionsundersökning till klarläggande av vilka ytterligare åtgärder av nykterhetspolitisk natur, som i dagens läge kan förväntas få största möjliga stöd av allmänheten?

Denna anhållan bordlades.

§ 24

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner angående ytterkuvert till äktamakeförsändelse vid allmänna val;

statsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till verkstäder för handikappade jämte i ämnet väckta motioner,

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1963/64, och

nr 72, i anledning av väckta motioner angående vattenfallsstyrelsen högspringstaxor;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av väckta motioner om ändrad förmögenhetsbeskattning, och

nr 31, i anledning av väckta motioner om upphävande av energiskatten på elektrisk kraft;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckta motioner om skyldighet för åklagare att i brottmål föra talan för försäkringsgivare m. fl., och

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i utskökningslagen, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 45, i anledning av väckta motioner om ökat stöd till handikappade,

nr 47, i anledning av väckt motion angående preskriptionstiden för återbetalning av socialhjälp,

nr 49, i anledning av väckta motioner om statens övertagande av kostnaderna för förvaring och underhåll av viss civilförsvarsmateriel, och

nr 51, i anledning av väckt motion angående rätt att passera riksgränsen annorstädes än vid passkontrollställe;

jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om utredning huruvida den kollektiva bispisningen uppfyller berättigade näringsfysiologiska krav.

§ 25

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutsiktet:

nr 153, i anledning av framställning av fullmäktige i riksbanken angående återbetalning till statsverket av till avbetalningslånefonden anvisade medel;

från andra lagutskottet:

nr 156, i anledning av väckta motioner om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för kostnader för viss psykologisk samtalsbehandling och rådgivning; och

nr 157, i anledning av väckt motion om förbud mot försäljning av vissa livsmedelsimitationer;

från tredje lagutskottet:

nr 154, i anledning av väckt motion angående älgjakten; samt

från jordbruksutskottet:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om utvidgning av Gotska Sandöns nationalpark; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer och organisation för naturvårdsverksamheten, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 163, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna angående inregistrering av fartyg m. m.; och

nr 164, i anledning av väckt motion om översyn av kyrkomusikerstadgan.

§ 26

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 159, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m., och

nr 164, med förslag till allmänna riktlinjer för en malminventering i Norr-

bottens län och till lag om inskränkning i rätten till inmutning inom Norrbottens län.

Dessa propositioner bordlades.

§ 27

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., motionerna:

nr 910, av herr *Bengtson* i Solna m. fl.,

nr 911, av herr *Franzén*, och

nr 912, av fru *Gunne* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 130, angående reseersättning åt församlingspräster m. m., motionen nr 913, av herr *Börjesson* i Glömminge m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144, angående riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m., motionerna:

nr 914, av herr *Eskel* m. fl., och

nr 915, av herr *Lassinantti* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 145, med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97), motionen nr 916, av herr *Martinsson* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 146, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680), motionen nr 917, av herrar *Hedin* och *Nordgren*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 149, med förslag till lag om upplåtande av kyrkorum i vissa fall, motionen nr 918, av herr *Hedin* m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 28

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 19.35.

In fidem

Sune K. Johansson
